

MOLEMMIN PUOLIN RISTIKENTÄN SUUNTAA (1941 - 1944)

Marsalkka Meretskov napapiirin rajavartijoista

Suuren Isänmaallisen sodan aikana pohjoinen toiminta-alue neuvosto-saksalaisella rintamalla ei ollut merkittävä koko sodan kannalta. Voitto napapiirillä olisi kuitenkin tarjonnut saksalaisille mahdollisuuden estää Amerikasta ja Englannista leasingillä hankittujen sotatarvikkeiden kuljettamisen Murmanskin ja Arkangelin kautta Neuvostoliittoon. Näiden satamien valtaaminen olisi tehnyt natseista todellisia isäntiä koko Neuvostoliiton pohjoisella rannikolla.

Murmanskin alueella sijaitsevan 14-neuvostoarmeijan piti suojata omilla neljällä jalkaväkidivisioonallaan 550 kilometriä pitkää rintamalinjaa, sekä valvoa Kuolan niemimaan 300 kilometriä pitkää rantaviivaa. Näiden tehtävien toteuttamiseksi 14-armeija sijoitti joukkojaan erillisinä rykmentteinä ja pataljoonina, pyrkien siten suojaamaan kaikkein uskottavimmat vihollisen liikesuunnat.

Myöskään Wehrmacht ei voinut hyökätä Suomen alueen kautta koko rintamalla. Wehrmachtin esikunta perusti Suomen napapiirin alueelle kaksi taisteluryhmitystä keskittäen ne Murmanskin ja Kantalahden suuntiin. Näiden ryhmitysten väliin muodostui Ristikentän kaistaksi kutsuttu alue, (nimi tulee keskellä tätä aluetta olevasta kylästä) jonka pituus oli yli 200 kilometriä. Kaistalla ei ollut tiivistä etulinjaa.

Saksalaisten ja suomalaisten sissipartiot, tiedusteluryhmät sekä yksittäiset agentit yrittivät Ristikentän kautta päästä neuvostojoukkojen selustaan. Myös 82. Rajavartiojalkaväkirykmentti toimi Ristikentän kaistalla vähintään yhtä aktiivisesti tuholais- ja tiedusteluryhmiä käyttäen. Murmanskin alueen NKVD-hallinto muodosti alueelle myös partisaaniosastot Sovetskij Murman ja Napapiirin Bolševikit. Tässä artikkelissa kerrotaan pääasiassa 82. rajavartio-osastosta (rykmentti), ja sen taisteluista rintamalinjan toisella puolella olevia suomalaisia rajajääkäreitä vastaan.

Karjalan rintaman komentajana vuonna 1944 toiminut Neuvostoliiton Marsalkka K A Meretskov kirjoitti muistelmissaan rajavartiojoukoista, että napapiirin rajavartijat antoivat puolustuksen päivinä suuren avun Puna-armeijan joukko-osastoille. Rajavartiojoukot puhdistivat vihollisen vakoilijoille ja sissiosastoille jättämiä yhteyksiä, suorittivat tiedustelua sekä tekivät iskuja vihollisen selustaan. "Pelkästään vuonna 1941 napapiirin rajavartijat suorittivat 70 partiota vihollisen selustaan ja tekivät hyökkäyksiä vihollisen varuskuntiin. Mielenkiintoista on myös huomata, että 82. Rajavartiorykmentti suoritti koko sodan ajan palvelusta 14. armeijan vasemmalla sivustalla valtakunnan rajalinjalla. Tämä oli ainoa kaista luoteen suunnalla neuvostorajalla, jota vihollinen ei vallannut".

Lehdet kirjoittelivat näistä taistelevista rajan vartijoista ja kuuluisat kirjailijat ja runoilijat omistivat teoksiaan heille. Konstantin Simonov kertoi katsauksessaan "Napapiirin takana" yhden tiedusteluryhmän toiminnasta, joka ilmaantui useita kertoja salaa syvälle vihollisen selustaan. Sota-ajan mukaisesti näiden sankareiden nimet oli muutettu tekijän toimesta. Nykyään alkuperäisiä nimiä on vaikea palauttaa mieleen. Mutta asian ydin jäi elämään: pohjoisen rajavartijoiden taistelutaidot arvostettiin korkealle.

ENSIMMÄINEN SUOMALAISTEN ISKU

Suomessa sijaitsevat saksalaisjoukot aloittivat tunkeutumisen Neuvostoliittoon 29.6.1941 ja suomalaiset joukot 1.7.1941. Myös ennen tätä päivämäärää vihollisen tuholais-tiedusteluryhmien aktiivisuus Neuvostoliiton - Suomen rajalla oli korkealla tasolla. 22.-30.6.1941 välisenä aikana rajavartio-osastot havaitsivat yli 70 eri vahvuista vihollisen tuholais-tiedusteluryhmää ja -osastoa.

Hitler ilmoitti jo 22.6.1941, että saksalaiset ja suomalaiset joukot seisovat rinta rinnan hyökätäkseen Neuvostoliittoon. Tätä ennen Suomi oli jo tarjonnut omat satamansa ja lentokenttensä natsien laivoille ja lentokoneille ja pohjoisen osan maataan sillanpääasemaksi saksalaisille maajoukoille.

Kuolan niemimaalle hyökkäsi vain Werhmachtin divisioonina. Erillisiä suomalaisten joukkojen iskuja ei edes harkittu. Keväällä 1941 suomalaiset tutkivat mahdollisuutta hyökätä Ristikentän suuntaan. Kenraali Airo suoritti kahden viikon retken pitkin Pohjois-Suomen itärajaa käyttäen tarkoitukseen pororaitoja. Hän teki selonteon Mannerheimille tarkastusreissun tuloksista: "Ryssä ei tule, eikä saksalainen pääse läpi, herra Marsalkka".

Kuitenkin Ristikentän osuudelle, missä ei ollut Puna-armeijan joukkoja vaan rajaa suojausi vain Murmanskin rajavartiopiirin 82. rajavartio-osaston partiot, suomalaiset asettivat erillisen rajajääkäripataljoonan. Tässä yhteydessä neuvostorajavartijat havaitsivat, että 22. - 27.6.1941 välisenä aikana vihollinen suoritti vahvistettua lentotiedustelua rajavartio-osaston alueella tulittaen konekivääreillä vartioasemaa ja komentopaikkaa. Sotapäiväkirja täydentää sodan ensimmäisiä päiviä: "22.6. kuluessa saksalaiset lentokoneet rikkoivat rajarauhaa. 4.rajavartioaseman alueella havaittiin kolmemoottorinen lentokone reitillä Ristikenttä - Murmansk. 6. rajavartioaseman alueella pommittaja pudotti neljä pommia 22.6.1941 kello 23:30, uhreja ei tullut."

Sodan ensimmäisinä päivinä Ristikentän suunnassa saatiin havaintoja suomalaisten toteuttamasta sotilaallisesta tiedustelusta. Tuolloin 82. rajavartio-osastossa palvellut Aleksand Kazantsev muisteli tapausta: "Makaan vasemmalla sivustalla vartiossa. Havaitseen, että suoraan minun edessäni oleva pusikko liikkuu. Otin pusikon jyvälle ja painoin liipaisinta. Ryhmänjohtaja juoksi kiroten paikalle sanoen, että mitä helvettiä sinä teit, annoit viholliselle mahdollisuuden saada selville vartiopaikkamme sijainnin. Minulta otettiin kivääri pois ja tilannetta jonka olin heidän mukaansa kuvitellut, alettiin selvittää. Lähestyimme pusikkoa. Noin 40 metriä vartiopaikasta makasi punatukkainen suomalainen. Luoti oli osunut silmien yläpuolelle. Antoivat minulla kiväärin takaisin, ja määräsivät uudestaan juoksuhaudaan".

Samaan aikaan Werhmachtin joukot tunkeutuivat kohti Moskovaa, Leningradia, Minskiä ja Kiovaa. Se oli odottamattoman ja hämmästyttävän menestyksen aikaa Hitlerin joukoille. Neuvostoliiton sotilaspoliittiselle johdolle Saksan menestys oli järkytys ja saksalaisten etenemisen pysäyttämiseksi etsittiin kiihkeästi keinoja koko ajan katastrofaalisesti pahenevassa tilanteessa. Vaikeudet olivat sellaisia, ettei niihin oltu varauduttu. Neuvostojohto pelkäsi samaan aikaan rykmentin vahvuisen suomalaisen sissipartion pääsevän läpimurtoon ja etenevän kohti Kuolan rautatieasemaa. Tämä rautatieasema toimi 14-neuvostoarmeijan joukko-osastojen ja Pohjoisen laivaston huoltotukikohtana. Sen tuhoutuminen olisi heikentänyt neuvostojoukkoja ja helpottanut saksalaisten hyökkäystä Murmanskiin.

Vahvistettuja suomalaisia tiedusteluryhmiä tunkeutui alueelle jo aikaisemmin, kuten NKVD 82. rajavartiorykmentin Karjalan rintaman Ristikentän selustan suojelusta vastaavan joukko-osaston sotapäiväkirja 22.6.41 - 1.1.43 osoittaa: vihollisen osasto jonka vahvuutta ei pystytty määrittelemään, ylitti

valtakunnan rajan 27.6.41 ja suuntasi Luttojoen mukaisesti kohti Ristikenttää. Suomalainen tiedusteluryhmä joutui pieneen tulitaisteluun 2. komendatuurin osaston 6:n ja 7:n rajavartioaseman rajavartijoiden kanssa, jotka olivat vetäytymässä 2. väistörajavartioaseman alueelle. 28.6.1941 rajavartijat kärsivät ensimmäisiä tappioita menettäen tulitaistelussa neljä rajavartijaa. Samana päivän Saksan ilmavoimat suoritti iskun rajavartio-osaston esikuntaan Ristikenttään sekä rajavartioasemille: tappioina kaksi sotilasta.

Tästä eteen päin neuvostosotilaiden menetyksistä, jos erikseen ei muuta mainita, kerrotaan kirjassa 82. rajavartio-osaston kaatuneet vuosien 1941 - 1945 aikana. Kirjaa säilytetään FSB:n rajavartiopalvelun keskusarkistossa. Kirjan tietojen mukaan koko Suuren Isänmaallisen sodan aikana Ristikentän osastosta kuoli tai katosi jäljettämiin 256 upseeria ja sotilasta. Tuo luku on noin neljännes koko osaston vahvuudesta.

Murmanskilainen F. H. Sagatajev joka ei ole välinpitämätön kaatuneiden neuvostosotilaiden muistolle, harrastaa Kuolan niemimaalla kaatuneiden sotilaiden muiston ikuistamista. Hänen avullaan on palautettu 58 kaatuneen tai jäljettämiin kadonneen puna-armeijalaisen nimet ja 82. rajavartio-osaston (rykmentin) komentajien nimet. Sagatajev löysi nämä tiedot sairaaloiden nimilistoista, evakuoinnin yhteydessä kuolleiden nimilistoista sekä suomalaisista arkistoista löytyneistä vankien nimilistoista. Arkistosta löytyneistä tiedoista huolimatta nämä nimet eivät olleet jostakin syystä päätyneet tähän rykmentin kaatuneiden kirjaan.

F.H. Sagatajev esitti tekijälle nipun kopiota 82. rajavartiorykmentin tiedustelu- ja muusta taistelutoiminnasta vuosilta 1941- 1944. Joitakin vastaavia tietoja on ollut saatavilla myös suomalaista lähteistä, ja kotiseutututkija JU. I. Zvereva on julkaissut näitä tietoja menetyksistä ja sota-ajan tapahtumista.

21.6.1941 82. rajavartio-osaston kokopano oli tyypillinen rajavartiokokoonpano: kolme komendatuuria joissa jokaisessa oli neljä rajavartioasemaa sekä yksi väistörajavartioasema. 82. rajavartio-osaston kirjavahvuus oli 1086 henkilöä, joista upseereita 144, aliupseereita 158 ja sotilaita 784.

Osastolla oli vartioitavaa valtakunnan rajaa 260 km. Alue rajoittui maantieteellisesti kaistalle, jota rajoittivat Kuolajärvi - Läntinen Litsajoki. Osaston joukot jakautuivat seuraavasti:

1. komendatuura Zimnaja Motovka, jonka alle sijoituivat 1.rajavartioasema Titovkajoki, 2. rajavartioasema Tsarp-järvi, 3. rajavartioasema Koshkajavr, 4. rajavartioasema Kutsin-tundra sekä 1. väistörajavartioasema.

2. komendatuura Lutto-kylä, jonka alle sijoituivat 5.rajavartioasema Rimitozero, 6. rajavartioasema Sangalskij, 7. rajavartioasema Tri-järvi, 8. rajavartioasema Jumos joenalku, 4,5 km Lounajärvestä sekä 2. väistörajavartioasema.

3. rajavartiokomendatuura Lotm-järvi, jonka alle sijoituivat 9. rajavartioasema Katskim joenalku, 10. rajavartioasema Vokman-järvi, 11. rajavartioasema Pados-joki, 12. rajavartioasema Nota-joki sekä 3. väistörajavartioasema Nivakylä. Padunissa nykyisen Ylätuloman-kylän alueella sijaisi rykmentin huoltotukikohta.

Taistelukosketuksen jatkuminen

Yksi suomalainen osasto jonka meidän rajavartijamme jättivät ilman taistelua 30.6., liikkui kohti Neuvostoliiton puolella olevaa Talvikylää. Toinen suomalainen osasto suuntasi kohti Luttokylää ja se pääsi perille 1.7. Matkalla Luttokylään suomalaispartio joutui muutamaan pieneen taistelukosketukseen 6. rajavartioaseman sotilaiden kanssa. Näissä taisteluissa kuoli yksi neuvostosotilas. Näinä päivinä 6., 7., 8. ja 9.

rajavartioaseman miehistöt vetäytyivät 82. rajavartio-osaston päämajalle Ristikenttään. Sinne vetäytyi myös 2. komandatuurin päällystö. Suomalaiset valtasivat nämä asemapaikat ja polttivat ne myöhemmin.

Suomalaiset saivat haltuunsa myös noissa paikoissa olleet varus- ja elintarvikevarastot, joista kaikkein suurin sijaitsi Luttokylässä. Suomalaiset myös kaatoivat rajatolpat ja heittivät ne Luttojokeen. Suomalaiset valtasivat Loton kylän (14 km rajalta itään) ja pääsivät Luttojoen suun alueelle tunkeutuen alueellemme sisään 55 kilometriä.

Nyt täytyy mainita, että useilla asetuskeskuksilla ja kohteilla Pohjois-Suomen alueella oli useita nimiä. Eri asiakirjoissa yksi ja sama kylä oli voitu nimetä monella eri tavalla, esimerkiksi Talvikylä tai Suonikylä. Samalla tavalla asian laita on ollut myös kyseisellä alueella Neuvostoliiton puolella.

82. rajavartio-osaston sotapäiväkirjasta käy ilmi, että rajavartioasemat luopuivat valvonta-alueistaan lähes ilman vastarintaa. Tämä sotapäiväkirja osoittaa, että 82. rajavartio-osaston alueella ei ollut puolustuslinjaa tai varsinaisia puolustusasemia. Oli vain rajavartioasemien ja komandatuuriin rakennukset, joiden lähelle oli tehty poteroita ja linnoitteita, joiden tarkoituksena oli lyödä vihollisen yllätyshyökkäys tai pystyä pidättelemään vihollisen päävoimia hyökkäyksen tapahtuessa.

Täytyy panna merkille, että 27.-29.6.1941 tilanne Suomen vastaisella rintamalla oli 82. rajavartio-osaston rajavartijoille suotuisampi kuin muilla Neuvostoliiton rintaman osilla. Murmanskin rajavartiopiiri pystyi valmistautumaan puolustustaisteluihin Ristikentän suunnalla. Kuitenkin Ristikentän alueen 27.päivän tapahtumat osoittavat, että valmistautumista pitempiaikaista vastarintaa varten ei oltu tehty.

Suomalaisten suunnitelmat tulivat ilmi todella nopeasti. Seuraava lainaus on 82. rajavartio-osaston sotapäiväkirjan tekstistä: 27.6.41 Jelov-järven (o. Еловый - Kuusijärvi) alueella sotavangiksi jääneen suomalaisen sotilaan kuulustelusta käy ilmi, että Ristikentän suunnalla toimii 6. erillinen rajajääkäripataljoona, jonka kokonaisvahvuus on 1200 henkeä. Pataljoonan tehtävänä on hyökätä Ristikenttään, josta edelleen suunnata kohti Murmashi -Murmanskia ja tavoitteenaan sillä on päästä Kirovskin rautatielle ja katkaista se.

Alun perin suomalaisilla ei ollut tarkoitusta tunkeutua Murmanskin alueelle Ristikentän kaistalta. Suomi aloitti 10.6.1941 reserviläisten liikekannallepanon rajajääkärijoukkoihin. 14.6. mennessä joukot saavuttivat täyden sota-ajan vahvuutensa. Nämä rajajääkärijoukot aloittivat liikkeen kohti Neuvostoliiton rajaa, tässä tapauksessa Kuolan niemimaata kohti. Tarkoituksena oli vahvistaa rajan vartiointia. 17.6. Kapteeni Tiitolan johtama suomalainen 36. rajajääkärikomppania alistettiin saksalaisjoukoille Petsamon alueella. 36. rajajääkärikomppaniaan liitettiin saksalainen joukkue ja seuraavana päivänä lisäksi tykistöpatteri sekä kranaatinheitinosasto. Ivalossa sijainnut Majuri Pennasen johtama Erillisosasto Petsamo sai käskyn 21.6.1941 saksalaiselta komento-osalta valmistautua hyökkäämään Ristikentän suuntaan. Samalla 36. rajajääkärikomppania alistettiin Pennasen johtamaan Erillisosasto Petsamoon.

Tässä yhteydessä, kuten on tiedossa, suomalaisen osaston toimista ei pelkästään sovittu yhdessä saksalaisen armeijakunnan kanssa, vaan (kaikki suomalaisten) toimet suunniteltiin kokonaisuudessaan saksalaisten toimesta. Iskun aikana ”aseveljet” pitivät jatkuvaa radioyhteyttä keskenään samoin kuin koko sodan ajan.

Neuvostorajavartijoiden vastaiskut

Lyödäkseen suomalaisten hyökkäykset Murmanskin rajavartiopiirin päällikön käskyn mukaisesti, 82. rajavartio-osastosta muodostettiin kolme osastoa: kolme kiväärikomppaniaa, konekivääri- ja pioneerijoukkue sekä viestijoukkue. Ensimmäistä osastoa, johon kuuluivat 6., 7., 8. ja 9. rajavartioasemat sekä 2. väistöaseman henkilökunta, komensi 2. alueen komentaja kapteeni F. N. Bolshakov. Toista osastoa, johon kuuluivat 10., 11. ja 12. rajavartioasemat sekä 3. väistöaseman henkilökunta, komensi 3. alueen komentaja kapteeni I.I. Akulshin. Heinäkuun 3. ja 5. päivän aikana nämä osastot ryhmittyivät käskyn mukaisesti 74. metsänhakualueelle, jossa heidät alistettiin rajavartio-osaston esikunnan päällikön majuri JA. A. Nemkovan johdettavaksi (s. 1902, puoleen jäsen ja Puna-armeijassa vuodesta 1919, otti osaa Kansalaissotaan sekä taisteluun Puolaan vastaan. Syyskuusta 1939 lähtien Karjalan rajavartiopiirin joukoissa. Kesäkuusta 1940 82. rajavartio-osaston pääesikunnassa. Karjalan rintamalla 18.7.1942 asti. Sen jälkeen Partisaani-liikkeen pääesikunnassa ja 1.4.1943 alkaen Keskus- ja Valko-Venäjän rintamalla. Sodan päättyessä 12. jalkaväkidivisioonan komentajan sijainen).

Kolmas osasto muodostui 1., 2., 3., 4. ja 5. rajavartioasemien ja 1. väistöaseman henkilökunnasta. Tätä osastoa komensi yliluutnantti V.F. Krylov (1. komendatuurista). Tämä osasto sijoitettiin pohjoisemmaksi, missä se otti osaa taisteluihin saksalaisia vastaan suojaten samalla 14. armeijan vasenta sivustaa Murmanskin suuntaan. Myöhemmin tämä osasto liitettiin perustettavaan NKVD 181. erilliseen rajavartiopataljoonaan.

Heinäkuun 5. päivänä 1941 oli vakava taisteluyhteenotto tunkeutuvien suomalaisjääkäreiden kanssa. Yhteenotto jatkui seuraavana päivänä vielä ankarampana. 82. rajavartio-osaston sotapäiväkirjasta: tiedusteluosasto havaitsi Luttojokisuun alueella vihollisen ryhmittymän (20 km Ristikentästä). Saatujen tietojen perusteella Nemkovan osastolle annettiin tehtäväksi lähestyä Luttojokisuuta pohjoisesta päin ja painaa vihollinen Notajärveä (Нотозеро) kohti ja tuhota se. 5. heinäkuuta Nemkovan osasto eteni pikamarssilla vihollisen vartiointilinjalle ja aloitti hyökkäyksen vihollista vastaan. Suomalaiset ajettiin pois alueelta ja venäläiset saivat vallattua Luttojoen suun alueen. Vihollisen rippeet sytyttivät peräännyttämisen turvaamiseksi metsäpalon ja vetäytyivät Luttojokea pitkin ylävirtaan (yhdessä asiakirjassa kerrotaan, että tuolloin rajavartijat suorittivat seitsemän hyökkäystä palavaan metsään).

Taistelun tuloksena vihollinen jätti kaatuneina taistelukentälle 26 sotilasta, heistä kolme upseeria. Lisäksi saatiin yksi vanki (suomalaiset ilmoittivat omien arkistomateriaalien perusteella, menettäneensä kyseisessä taistelussa kaatuneina kolme sotilasta, kuusi haavoittui ja yhden raportoitiin kadonneen). Sotasaaliina saatiin viisi raskasta konekivääriä, 18 kivääriä sekä muuta sotamateriaalia. Nemkovan osaston tappiot olivat 24 kaatunutta ja 36 haavoittunutta. Samoin sotapäiväkirjassa mainitaan, että Murmanskin rajavartiopiirin päällikön käskyn mukaisesti osasto siirtyi 74. metsänhakualueelle. Tämä vetäytyminen on asiakirjoin vahvistettu ja hyväksytty toisin kuin kesäkuuisessa vetäytymisessä oli käynyt.

Suomalaiset arkistot vahvistavat, että 6. heinäkuuta 1941 taistelu jatkui kiivaimmin. Suomalaiset vahvistavat menetyksinä kolme kaatunutta jääkäriä, 11 haavoittunutta, joista kaksi upseeria, kaksi aliupseeria ja seitsemän sotilasta. 82. rajavartio-osaston sotapäiväkirjassa ei tuolta päivältä ole mainintaa taistelutoiminnasta, mutta jokapäiväisessä selonteossa rintaman komentoportaalle on maininta asiasta: "6.7.41 kello 18.00 Murmanskin suunnalla 82. rajavartio-osastosta muodostettu taisteluosasto valtasi taistellen Luttojokisuun alueen (koordinaatit 1226). Taistelun tuloksena kolmen komppanian vahvuinen vihollinen hajosi 74-metsänhakualueelle. Tiedustelua jatketaan.

Samana päivänä politrukki P.S.Dempelevin johtama ryhmä järjesti väijytyksen vihollisen huoltouralle. Ryhmä havaitsi Luttojoella suuren soutuveneeseen tuomassa huoltona ammuksia ja elintarvikkeita. Ryhmä tuhosi veneen, huoltokuorman sekä veneessä olleet jääkärit ja heitä johtaneen upseerin.

82. rajavartio-osaston sotapäiväkirjasta: 8.7. kapteeni Akulshinan johtamasta osastosta sekä komppaniaan saapuneista täydennysmiehistä muodostettiin kolmen komppanian osasto, jonka vahvuus oli 347 henkilöä. Tälle osastolle annettiin tehtäväksi siirtyä 12.7.41 kello 12.00 mennessä alueelle jonka koordinaatit ovat 2214 - 2414 (itään nykyisesti Partisaanikummusta). Paikalle päästyään komppanian tehtävänä oli ryhmittä puolustukseen ja aloittaa tiedustelutoiminta Luttokylään. Tämä tehtävä suoritettiin.

12.7.41 kello 19.00 tiedusteluryhmä törmäsi viholliseen nimettömän vaaran alueella koordinaatissa 2048 (nykyinen Udarnaja vaara). Lyhyen taistelun jälkeen vihollinen lyötiin ja vaara saatiin vallattua. 13.7.41 kello 06.00 komppanian vahvuinen vihollinen alkoi ryhmittä alueelle hyökätäksään vaaraan. Tiedusteluryhmää vahvistaakseen osastosta lähetettiin avuksi kranaatinheittimellä vahvistettu komppania, jonka johtajana toimi kapteeni Bolshakov. Samana päivänä kello 8.30 tiedusteluryhmä ja vahvistettu komppania yhdistivät voimansa ja saivat ajettua vihollisen komppanian pois alueelta.

Neuvostorajavartiojoilta loppui kuitenkin elintarvikkeet ja muutamien vihollisen tiedusteluryhmien kanssa käytyjen yhteenottojen jälkeen he saivat 14.7. illalla käskyn, jonka mukaan heidän piti jättää vaara ja vetäytyä täydennettäväksi "Tuvan" alueelle koordinaattiin 2822, missä he olivat 22.7. saakka. Tuolloin käydyissä taisteluissa vihollinen menetti kaatuneina ja haavoittuneina noin 20 sotilasta. Osaston omat tappiot olivat neljä kaatunutta sekä kahdeksan haavoittunutta.

Tuona aikana oli taistelukosketuksia myös muissa paikoissa. 10.7. NKVD Murmanskin piirin esikunta ilmoitti, että osasto Nemkov oli 9.7.41 iltaan mennessä asettunut puolustukseen nimettömille vaaroille, koordinaatit 2620 ja 2420, ja aloittanut tiedustelun. Tiedustelu havaitsi kello 17.30 koordinaatin 1426 alueella neljä suomalaista, jotka tulikosketuksen jälkeen vetäytyivät pohjoisen suuntaan.

Toinen yhteenotto tapahtui 15.7. Luttojoen alueella. Tuolloin pioneerijoukkueen varajohtaja kersantti V.A. Malahov kunnostautui. Hän kantoi pois taistelukentältä vaikeasti haavoittuneen pataljoonan lääkärin sekä 12 sotilasta sekä heidän aseensa. 17.-18.7. suomalaiset hyökkäsivät kiivaasti meidän asemeimme Luttokylässä, mutta neuvostorajavartijat puolustautuivat vanhemman politrukin P.S. Dempelevin johdolla, joka järjesti taitavasti puolustuksen ja jonka seurauksena vihollinen joka kerta perääntyi takaisin kärsien suuria tappioita.

Näissä taisteluissa kunnostautui myös 82. rajavartio-osaston toisen osaston esikuntapäällikön apulainen luutnantti M.F. Jerofeev. Komentaessaan komppaniaa 16.7. ja 18.7.1941 hän osoitti rohkeutta, sitkeyttä ja kylmäverisyyttä sekä kykyä järjestää tulitoimintaa. Hän kävi rohkeasti ja päättäväisesti komppanian kanssa hyökkäykseen ylivoimaista vihollista vastaan tehden sille merkittäviä tappioita.

Lähtöasemat miehitettävä vihollinen tuhoamiseksi

Rajavartijoiden suorittamalla tiedustelulla saatiin selville, että suomalaisten päävoimat ovat asettuneet puolustukseen Luttokylään. Murmanskin NKVD rajavartiojoukkojen päällikön heinäkuussa 21. päivänä antamalla käskyllä 82. rajavartio-osastolle annettiin tehtäväksi "Miehittää 25.7.41 mennessä lähtöasemat koordinaateissa 2406 ja 2008 lyödäkseen ja tuhotakseen vihollinen Luttokylässä sekä vaarassa 137,2 (nykyisin Partisanskaja). Samaan aikaan oli määrä toteuttaa isku suomalaisten esikunta- ja huoltotukikohdan

tuhoamiseksi 6. rajavartioaseman alueella koordinaatissa 3096. Tämän erillisen taisteluosaston johtajana toimi kapteeni Kuprijov.

Taistelutoimet Luttokylän ja siihen liittyvien alueiden vapauttamiseksi alkoivat 26.7.1941. Kapteeni Kuprijanovin osasto, jonka vahvuus oli 60 henkeä, hyökkäsi kello 9.00 kahden ryhmän voimin vihollisen kimppuun 6. rajavartioaseman alueella. Osasto kohtasi vahvan vihollisen tulen ja 20 minuutin taistelun jälkeen se vetäytyi nimettömään vaaraan koordinaattiin 2800. Vetäytymisen jälkeen osasto ei yrittänyt suorittaa annettua tehtävää uudelleen.

Majuri Nemkovan johtama osasto Nemkov hyökkäsi vihollisen kimppuun Luttokylässä. Osasto löi vihollisen pois Luttokylästä ilman tappioita. Vihollinen vetäytyi paniikissa yli Luttojoen oikealle rannalle venein ja lautoin samalla pyrkien pääsemään jokea ylöspäin. Viholliselta saatiin sotasaaliina Luttokylästä kuukauden elintarvikkeet ja ammukset 1400 hengelle. Taistelun tuloksena vihollinen menetti 13 sotilasta kaatuneena ja kaksi sotilasta vangittiin.

Seuraavan päivänä Luttokylään saapui osasto Kuprijanov. Luutnantti Popovan komppania ei ehtinyt määrättyyn aikaan mennessä vaaralle 137,2 ja tästä johtuen ei voinut osallistunut 26.7. käytyyn taisteluun. Tästä johtuen Nemkovilla ei ollut varmuutta siitä, että voisi pitää Luttokylän, joten rajavartijoiden piti tuhota heille tarpeelliset sotasaaliina saadut elintarvikkeet.

Kuten Operatiivisesta tiedusteluselonteosta nro 78 käy ilmi: Vangeilta ja viholliselta haltuun saaduista asiakirjoista käy ilmi, että suomalainen pataljoona on everstiluutnantti Pekkosen komennossa ja pataljoonan vahvuus on 1170 henkeä. Pataljoonalle oli asetettu tehtäväksi vallata Ristikenttä ja jatkossa suorittaa sissi-iskuja Murmashin ja Kirovskin rautatielle.

27.7. Nemkov sai tehtäväkseen puolustaa nimetöntä vaaraa koordinaatissa 2408. Tehtävänä oli myös estää vihollisen päävoimien pääsyn rajan yli sekä suorittaa tiedustelua laajalla rintamalla. Osasto Nemkov asettui puolustusasemiin nimettömälle vaaralle sekä polun alueelle, joka ylittää nimettömän vaaran 137,2. Lisäksi osasto asetti väijytyksiä oletetuille vihollisen liikkuma-alueille. 27.-28.7.1941 käydyissä taisteluissa nimettömässä vaarassa, koordinaatissa 2408 suomalaiset menettivät 43 sotilasta kaatuneina ja jopa 60 sotilasta haavoittui. Näiden taisteluiden jälkeen suomalaiset vetäytyivät luoteeseen.

Yhdessä asiakirjassa on vielä yksi maininta vanhemmasta politrukista P.S. Dempelevistä. Näinä päivinä Dempelevi oli ollut etuasemissa ja "Toimien osaston edessä, henkilökohtaisella esimerkillään innosti taistelijoita lyömää valkosuomalaiset. Taistelun lopputuloksena tuhottiin valkosuomalaisen pataljoonan huolto".

Myöhemmin suomalaiset havaittiin nimettömässä vaarassa koordinaatin 2404 alueella, missä he kiireellisesti järjestelivät puolustusasemia. 2. elokuuta osasto Nemkov hyökkäsi kahdesta suunnasta vihollisen kimppuun. Taistelu kesti 6,5 tuntia, mutta siitä huolimatta kaikki neuvostorajavartijoiden iskut torjuttiin. Kun osasto Nemkov oli käyttänyt melkein kaiken ammusvarantonsa, osasto vetäytyi ja aloitti huollon suorittaen samanaikaisesti tiedustelua vihollisen suuntaan. Päivän päätteeksi tiedustelupartio ilmoitti, että vihollinen oli jättänyt asemansa vetäytyen Luttojokea ylös päin. He olivat jättäneet aseisiin suuren määrän aseita ja ammuksia sekä monia kaatuneiden ruumiita. Taistelun tuloksena vihollinen menetti 70 sotilasta kaatuneina ja haavoittuneina. Osasto Nemkov sai suuren sotasaaliin. Majuri Nemkovan osaston tappiot olivat 12 kaatunutta ja 21 haavoittunutta.

2. elokuuta vanhempi politrukki P.S. Demepelev kunnostautui jälleen: "Luttokylään toteutetun hyökkäyksen yhteydessä hän johti komppaniaa vasemmalla sivustalla. Komppania löi vihollisen hyökkäyksen kolme kertaa aiheuttaen viholliselle suuria tappiota. Kuuden tunnin taistelun jälkeen komppania hyökkäsi kohti vihollista, joka oli miesvahvuudeltaan hieman komppaniaa suurempi. Vihollinen vetäytyi kärsien tappioita".

Myös puna-armeijalainen A.G. Poplahin osoitti tässä taistelussa urheutta, sankarillisuutta ja rohkeutta. Aluksi hän nujersi vihollisia omalla aseella ja huomattessaan että konekivääriryhmä tuhoutui kokonaisuudessaan, hän alkoi tuhomaan vihollisen pesäkkeitä konekivääriryhmältä jääneellä aseella. Tässä taistelussa hän kaatui urhoollisesti. Kuoleman jälkeen hänelle myönnettiin Punaisen Lipun kunniamerkki.

Suomalaiset vetäytyivät järjestelmällisesti omalle alueelleen. Turvautuen jo Talvisodassa hyväksi havaitsemaansa poltetun maan taktiikkaan, he tuhosivat kaikki rajan lähialueella sijaitsevat neuvostokylät ja kaikki 82. rajavartio-osaston rajavartioasemat Ristikentän suunnalla. Näillä toimenpiteillä jääkäreillä oli tarkoitus vaikeuttaa rajavartijoiden tehtäviä tulevaisuudessa. Täytyy mainita tässä yhteydessä, että samoin toimivat myös neuvostorajavartijat kaiken taistelutoiminnan ajan.

Suomalaiset jatkoivat jälkeen jättämiensä alueiden valvontaa. 4. elokuuta kaksi heidän tiedusteluryhmää, molemmat vahvuudeltaan viisi henkeä, havaittiin koordinaattineliöissä 8606 ja 8406. 5. elokuuta "hajalle lyöty" vihollinen hyökkäsi rajavartijoidemme kimppuun 2. rajavartioaseman alueella. Selvitäkseen tästä hyökkäyksestä avuksi tarvittiin kahta joukkuetta 181. erillisestä rajavartiopataljoonasta, joka oli aikaisemmin lähetetty vahvistamaan 82. rajavartio-osastoa. Tuolloin kunnostautui heitä komentanut vänrikki Ivan Sytskov, josta tuli heinäkuussa 1942 partisaaniosasto Bolshevik Zapoljarnan tiedustelupäällikön apulainen. Ivan Sytskov sai vuoden 1941 taisteluista Punaisen Tähtien kunniamerkin.

15. elokuuta suomalaiset jääkärit piirittivät 82. rajavartio-osaston 6. rajavartioaseman. Rajavartioaseman väki pääsi kuitenkin murtautumaan piirityksestä vaikeuksien kautta ja he liittyivät 82. rajavartio-osaston pääjoukkoihin.

Tilanne Napapiirin rintamalla alkoi vakiintua tuohon aikaan, sillä saksalaiset eivät enää vaatineet suomalaisia etenemään Kuolan suuntaan. 22.9.1941 Hitlerin täytyi allekirjoittaa käsky nro 36, minkä johdosta vuoristojääkäripataljoona Norwegian keskeytti väliaikaisesti hyökkäyksen Murmanskiin. Saksalaisten taisteluiden jatkamisen edellytyksenä oli vahvistuksien saapuminen, mutta tuohon aikaan monet Berliinissä ajattelivat, että Moskova kaatuu pian, eikä ole järkeä käyttää voimiaan läpimurtoon kaukaisen Barentsin meren rannikolla.

Käytettyään kaikki ammuksensa osasto Nemkovin vetäytyi taistelukentältä. Tämä tapahtui suunniteltua aikaisemmin myös elintarvikkeiden puuttumisen takia. Osasto ei lamaantunut kuten vihollinen, jonka tiedustelu toimi huonosti. Suomalaisten vetäytyminen, jota ei havaittu, ei vähennä sitä tosiasiaa 82. rajavartio-osaston saavuttamasta voitosta, jolla turvattiin valtakunnan koskemattomuus sen toiminta-alueella.

Erityisesti pitää mainita, että sekä suomalainen pataljoona, että neuvostorajavartijat kärsivät noihin aikoihin molemmat suuria tappioita, mutta kumpaakaan joukko-osasto ei lyöty hajalle. 82. rajavartio-osasto, jolla oli kuusi kenttävartioasemaa yhteisvahvuudeltaan 250 miestä, vetäytyi rajalta Udarnaja-vaaraan ja majoittui siellä suomalaisilta valtaamiin aseisiin. Asemat oli tarkoitettu 370 miehelle. Kesästä 1942 alkaen osaston naapuriin asettautuivat murmanskilaiset partisaaniosastot Sovetskii Murman ja Bolshevik Zapoljarna. Partisaanit tekivät tukikohdasta partioita vihollisen selustaan.

Johdon arvio 82. rajavartio-osaston toiminnasta

14. armeijan Sotaneuvosto kiitti osasto Nemkovia heidän taistelusaavutuksistaan heinä-elokuussa 1941. Kaikkein parhaiten kunnostautuneille rajavartijoille myönnettiin valtiollisia mitaleja. Pääasiassa nämä palkitsemiset koskivat miehistöä ja aliupseeristoa.

Leninin kunniamerkin saivat politrukki F.M.Ivanov, ryhmän johtaja kersantti K.F.Kedrov sekä puna-armeijalainen B.R. Mahrov. Puna-armeijalainen I.D.Venikov palkittiin Punaisen lipun mitalilla rohkeasta ja urhoollisesta taistelustaan vihollista vastaan. I.D.Venikov toimi lähettinä joukkueessa ja vihollisen voimakkaasta tulesta huolimatta, hän kantoi taistelutantereelta haavoittuneita suojaan ja antoi heille lääkintäapua. 2.8.1941 hän haavoittui vaikeasti, mutta siitä huolimatta kantoi taistelusta pois vaikeasti haavoittuneet joukkueen johtajan ja politrukin. Haavoittumisestaan huolimatta I.D.Venikov ei perääntynyt selustaan vaan jatkoi taistelua.

Samanlaisen palkinnon saivat vähintään samanlaisia sankaritekoja suorittaneet Murmanskin rajavartiopiirin 2. osaston esikunnan päällikön apulainen kapteeni S.D.Apacov, vanhempi luutnantti I.P.Kondrashetskin, komppanian vääpeli S.I.Finogenov, joukkueen varajohtaja kersantti F.V.Beljajev, ryhmän johtaja kersantti P.K.Surkov, joukkueen varajohtaja alikersantti E.S.Gorelyshev (kuoleman jälkeen), konekiväärimiehet V.S.Popov ja P.P.Kolesnikov, kiväärimies V.A.Rumjantsev ja ryhmänjohtajat N.P. Jefimov, I.V.Mamajev, korpraali konepistoolimies I.V.Maskov, puna-armeijalaiset rajavartioaseman politrukit G.P.Peregudov ja V.T.Asejev, kranaatinheitinmies V.A.Kuleshov, kiväärimiehet I.I.Romanenko (kuoleman jälkeen), N.A.Kuzmin, K.I.Fedotov ja D.I.Petrov.

Sankariteoista taisteluissa palkittiin 3. alueen komendantti kapteeni I.I.Akulshin. Tämän samaisen palkinnon ansaitsi 2. komandatuurin varaston johtajan apulainen alikersantti E.P.Gavrilov, mutta häntä ei palkittu mallikkaasta elintarvikkeiden ja arvokkaan omaisuuden varastoinnista, vaan myös hän kunnostautui taistelutoiminnassa. E.P.Gavrilov osoittautui kokeneeksi sotilaaksi, joka oli palvelut vuoteen 1941 mennessä jo kahdeksan vuotta rajavartiojoukoissa. Hän toimi taitavasti taisteluissa ja johti ryhmää. 5.7. kun hän haavoittui kahdesti, mutta siitä huolimatta ei hylännyt taistelukenttää vaan johti sotilaansa hyökkäykseen seitsemän kertaa.

Punaisen tähden kunniamerkillä palkittiin 82. rajavartio-osaston 1. ja 2. osaston päälliköiden nuoremmat apulaiset luutnantit A.I.Mironytsev ja M.F.Jerofejev, viestimies luutnantti N.A. Sorilov, politrukki I.I.Sedov (kuoleman jälkeen), A.G.Galejev, A.G.Nikolenko, A.P.Jershov, I.T.Popov, sotavälskärin M.V.Zabolotnij, N.Ja.Novikov ja V.I.Bunin; alikersantit I.V.Shmatkov ja V.P.Karpov, puna-armeijalaiset V.M.Kolbasa, V.A.Rumantsev, E.F.Salanin, P.A.Samsonov, N.I.Skurilin, S.A.Monatkin, P.P.Kolesnikov, I.A.Kononov, A.E.Krivosein, A.V.Krupitsin ja A.Ja.Borisov.

Rajavartioaseman politrukki F.K.Rudakov ja I.A.Shahov, puna-armeijalaiset P.V.Borisov, V.T.Donskoj, I.D.Ischenko, R.A.Tsajkov ja F.V.Beljajev palkittiin mitalilla "Urhoollisuudesta".

Mitalin "Taisteluansioista" sai ryhmänjohtaja puna-armeijalainen B.D.Mamentjev. Taistelussa 5.7. hän kaatoi vihollisia tarkasti konekiväärillä ja käsikranaateilla sekä 26.7. ja 2.8. osoittautui rohkeaksi ja urhoolliseksi sotilaaksi, joka taisteli viisaasti ja rohkeasti vihollisen kanssa sekä omalla henkilökohtaisella esimerkillään tempaisi muutkin sotilaat mukaan eteenpäin. Samaisella mitalilla palkittiin ryhmänjohtaja alikersantti N.V.Lazarev. Hän ja hänen alaisensa kunnostautuivat erityisesti taisteluissa 26.7. ja 2.8.1941. Mitalin

"Taisteluansioista" sai myös puna-armeijalainen konekiväärin mies V.S.Popov. Hän käytti asettaan rohkeasti, urhoollisesti ja taitavasti 5.7 ja 26.7. sekä 2.8. Samaisella mitalilla palkittiin politrukki S.A.Kopjev, puna-armeijalainen A.P.Batygin sekä V.T.Zamjantin.

Marraskuussa 1944 taistelujen jo loputtua Napapiirin alueella alikersantti A.M.Lutsnikov, kersantti V.A.Malahov ja vääpeli A.I.Munjakin. palkittiin osallisuudestaan ensimmäisiin taisteluihin Ristikentän suunnalla. Kaikille myönnettiin 3.asteen kunniamitali.

Itse Nemkoville esitettiin vuonna 1941 Leninin kunniamerkkiä, mutta hänelle myönnettiin Punaisen Lipun kunniamerkki. Samanlaisen päätöksen teki Karjalan rintaman komentaja, kun Nemkovan osaston politrukille P.S.Dempelevalle esitettiin Leninin kunniamerkkiä. Hänellä oli tuolloin 82. rajavartio-osaston puolueosastossa vaatimaton vanhemman neuvonantajan tehtävä, mutta hän oli tunnettu henkilö. Puna-armeijassa hän oli ollut vuodesta 1927 lähtien ja Kommunistisessa puolueessa vuodesta 1930 saakka. Riittämättömästä koulutuksesta (alakoulu) johtuen hän palveli vain puna-armeijalaisena ja myöhemmin nuorempana ryhmänjohtajana. P.S.Dempeleva esiintyi talvisodan ensimmäisissä taisteluissa sankarillisesti ja sai tuolloin harvinaisen Punaisen lipun kunniamerkin. Noina päivinä Dempelevistä, jolla oli jo hyvä puoluekokemus sekä sotakokemusta, tuli nuorempi politrukki. Turha puhua, etteikö hän ollut kiistan auktoriteetti miehistön joukossa.

NKVD Murmanskin piirin päällikköä A.L.Prusskijta, hänen sijaistaan puolueosaston työntekijää komissaari M.I.Hurtinia tai puolueosaston päällikköä I.M.Mazurovia ei palkittu rajavartioiden menestyksekkäistä vuoden 1941 ja vuoden 1942 alkupuolen taisteluista, vaikka he käytännöllisesti katsoen johtivat näitä taisteluita. Myöhemmin kaikki nämä kolme saivat useita kertoja korkeita palkitsemisia, mutta tuolloin he palvelivat jo muilla, Ristikentän jälkeisillä rintamilla. Tämä osoittaa, että he olivat hyvin koulutettuja, rohkeita ja urhoollisia rajavartiokomentajia.

Hyvin harvoin muistetaan, että sotatoimien alussa 82. rajavartio-osaston komentajana toimi Murmanskin rajavartiopiirissä kenraalimajuri K.R.Sinilov. 11.7.1941 hänet kutsuttiin Puna-armeijan pääesikunnan akatemiaan, jossa hän opiskeli kaksi kuukautta. Syyskuussa hän otti vastaan NKVD:n 2.moottoroidun divisioonan Moskovan lähellä. No, ennen kuin ko. divisioona ehti aloittaa taistelutoimet, sen komentaja kutsuttiin kiireisesti Kremlin.

Stalin esitti hänelle Moskovan sotakomentantin tehtävää motivoiden Sinilovia sillä, että kaikki ne joukko-osastot, joita Sinilov oli komentanut, olivat kurin ja järjestyksen osalta esimerkillisiä. Hänen Napapiirillä johtamista taistelutoimista ei puhuttu, eikä edes mainittu hänen osallistumisesta niihin. Toisin sanoen, tämän ansiokkaan kenraalin taisteluista pohjoisessa ei oltu noteerattu edes hänen omien esimiestensä taholta. Tuolloin ei vielä ymmärretty Karjalan rintaman puna-armeijalaisten eikä maan sotilaspoliittisten päättäjien joukossa 82. rajavartio-osaston saavutusten merkitystä, vaan asian huomioiminen tapahtui vasta puoli vuotta sodan alkamisen jälkeen.

Huhtikuussa 1943 82. rajavartiojalkaväkijoukosta sai Punalipun arvon. Tämä johtui kesäkuun ja elokuun 1941 taistelutuloksista ja valtakunnan rajan koskemattomuuden turvaamisesta tuolla suunnalla.

Arvio 82. rajavartio-osaston johdon toiminnasta sodan taisteluiden ensimmäisinä kuukausina valmistui vuoden 1941 lopulla ja arviosta on hyvin nähtävissä johdon toiminta komentajien siirroissa ja toisiin tehtäviin määräämisissä. 82. rajavartio-osaston päällikkönä toimi kapteeni P.I.Naletov. Hänen nimeään neuvostohistorioitsijat eivät edes mainitse kuvatessaan suomalaisten hyökkäyksiä torjumisia. Hänet

siirrettiin tehtävästä pois saavutettuaan sitä ennen majurin arvon. Naletovin myöhäisemmästä kohtalosta ei ole tämän kirjoituksen tekijä selvillä.

V.F.Konratjevasta, joka vuoden 1941 taisteluiden aikana toimi sotakomissaarina 82. rajavartio-osastossa, ei myöskään löydy mainintaa 82. rajavartio-osaston historiikista. Hänestä löytyi tietoa vuodelta 1943, jolloin hän toimi 70. armeijan 203. sulkuosaston puolueosaston komentajan sijaisena. Vastaavan tehtävän jossa hän toimi 82. rajavartio-osastossa, Konratjeva saavutti vasta heinäkuussa 1944, tullen silloin valituksi 1293-jalkaväkirykmentin puolue toiminnan varajohtajaksi. Tässä tehtävässä hän toimi sodan loppuun asti.

Paljon on kirjoitettu majuri Ja.A.Nemkovasta, vaikka hänelle ei suotu taisteluiden jälkeen osaston päällikön tehtävää, eikä hän jäänyt omaankaan tehtävään. Hänet korvasi kapteeni A.Z.Verin 101.rajavartio-osaston 2. komendatuurista. 82. rajavartio-osaston päälliköksi määrättiin 101. rajavartio-osaston esikunnan päällikkö kapteeni S.F.Nikolajev. Hän komensi NKVD:n SSSR päivämäärältä 30.11.1941 saadun käskyn nro 002082 perusteella uudelleen muodostettua NKVD:n 82. rajavartiojalkaväkirykmenttiä sodan loppuun saakka. 82. rajavartio-osaston tiedustelupäällikkö kapteeni Kuprijanov ei myöskään jäänyt omaan tehtäväänsä. Hänen tilalleen määrättiin kapteeni P.I.Boiko 100. rajavartio-osastosta.

Ne upseerit jotka komensivat 82. rajavartio-osastoa sodan ensimmäisinä kuukausina, olivat hyviä ihmisiä ja komentajia. Mutta nähtävästi heidät siirrettiin ennen aikojaan pois tehtävistään. Tehtäviin, joissa he palvelivat jo ennen sotaa. Sota osoitti, että ei kaikista kapteeneista (majureista) ole komentamaan rajavartiorykmenttiä (osastoa) tai toimimaan sen komentajan sijaisena. He eivät kestäneet sodan koettelemuksia ja se määritteli heidän kohtalon.

No tärkeintä on havaita, että sodan ensimmäisinä viikkoina ja kuukausina komentajat kaikilla tasoilla eivät voineet selvästikään käsittää maata kohdannutta katastrofia. Neuvostoliiton sotilasjohto oli sitä mieltä, että riittävän kovat käskyt, satunnaiset komentajien vaihdokset ja miesylivoima taisteluissa riittävät hyökkääjän torjumiseen. Sen ymmärtäminen, että taistelusta vihollisen kanssa tulee pitkä, jännittynyt, vaikea ja se vaatii koko kansakunnan yhtenäisyyttä sekä kaikkien fyysisten ja henkisten voimien liikekannallepanoa, tapahtui hitaasti ja vaikeuksien kautta.

Samanlainen kuva muodostui myös suomalaisten puolella. Suomalaisten mielestä 82. rajavartio-osaston saavuttama voitto rajan lähialueiden taisteluissa johtui siitä, että suomalaisen rajajääkäripataljoonan komentaja Pennanen haavoittui 25.7. ja oli kuukauden poissa rivistä. Haavoittumisen jälkeen taistelutoiminnan johtaminen siirtyi vähemmän kokeneelle majuri Väänäselle.

Ajetaan ne takaisin länteen ilman pysähdyksiä

Kun Moskova saatiin pidettyä ja saksalaiset joukot heitettiin pois sen kimpusta, Neuvostoliiton sotilaspoliittinen johto laskelmoi, että sodan voittaminen oli lähellä. Tämän johdosta Stalin antoi käskyn "Ei saa antaa saksalaisille levähdystaukoa, ajetaan heidät lähteen ilman pysähdyksiä...turvataan Hitlerin joukkojen täydellinen tuhoaminen vuoden 1942 aikana."

27. maaliskuuta 1942 Neuvostoliiton puolustusvoimien ylipäällikön päämaja määräsi Karjalan rintaman komentajan kenraali V.A. Frolovan suorittamaan hyökkäysoperaation Murmanskin suunnalla. Tämä käsky täytettiin, mutta se johti vain suuriin neuvostojoukkojen tappioihin.

Suomalaisten ja saksalaisten tiedustelu Napapiirin takana toimi tehokkaasti. Radioviestien kaappaamisen, ilmakuvausten ja vankien kuulustelujen avulla vihollinen havaitsi oikea-aikaisesti Neuvostoliiton hyökkäyksen valmistelun saksalaisten selustaan. Suomen maaperälle toteutettavaan iskuun oli suunniteltu käytettäväksi 82-rajavartiorykmenttiä. Mahdollisen menestyksen myötä tämä isku olisi tarjonnut todellisen vaaran saksalaisen rintaman kestävyydelle Läntisellä Litsajoella. Tiedustelutiedon ansioista vihollinen suoritti itse voimakkaan iskun 82-rajavartiorykmentin kenttävartioiden Ristikentän suunnalla.

Vihollisen isku huhtikuussa 1942

Sotapäiväkirja kertoo seuraavaa: Maaliskuun 1942 aikana vihollinen tiedusteli aktiivisesti vesireittiä Luttojoki - Tulomajoki mukaan lukien Murmashi. Samanaikaisesti vihollinen suoritti tiedustelua lentokonein sekä pienillä ryhmillä 82-rajavartiorykmenttiin. Huhtikuun 1942 alussa Saksan sodanjohdon tarkoitus oli kolmikertaista ylivoimaa hyväksikäyttäen tuhota yllätyshyökkäyksellä rykmentin joukot ja jatkaa hyökkäystä edelleen pitkin Lutto- ja Tulomajokea aiheuttaen näin uhan Murmanskille ja samalla houkutella osa Puna-Armeijan osista muihin rintamasuuntiin.

Tässä tarkoituksessa huhtikuun 1942 7. ja 8. päivän välisenä yönä vihollinen hyökkäsi lentopommitus- ja hävittäjähyökkäyksien turvin yhtä aikaa 82- rajavartiorykmentin kenttävartioasemien (koordinaatit 3098, 1284) kimppuun koko 82. rajavartiorykmentin osuudella. Vihollisen kokoonpano oli seuraava: 6. erillisen rajajääkäripataljoona Tiitolan johdolla, Saksan armeijan 2. Vuoristojääkäridivisioonan 136. rykmentin 13. komppania, 6. Vuoristojääkäridivisioonan tiedusteluosaston mukana ollut 11. komppania, kranaatinheitin- ja pioneerijoukkueet, 141. Vuoristojääkäri-rykmentin 5. komppania, 1. ja 2. hiihtokomppania ja 91. reservipataljoonan huolto-osat. Yhteisvahvuutta hyökkäävällä osastolla oli melkein rykmentin verran.

Huhtikuun alussa 82. rajavartiojalkaväkirykmentti suojasi kahdella pataljoonalla Luttojoen suunnan, 6. rajavartioasema palstan 3096, 7. Rajavartioasema 1486 sekä Ristikentän (1446). Rykmentin päävoimat puolusti nimetöntä kukkulaa 2048. Kenttävartioita oli koordinaateissa 3000, 2402, 2696, 2496, 1896 ja 1486. Ristikenttää puolustettiin yhdellä komppaniolla.

3. jalkaväkripataljoona sijaitsi Murmanskissa ja oli alistettuna NKVD Murmanskin piirin rajavartiojoukoille.

Dokumentista "Kuvauksia 82. rajavartiorykmentin taistelutoiminnasta Ristikentän suunnalla 8.-13.4.42": Taistelutoimien alkuun mennessä 82. rajavartiojalkaväkirykmentti miehitti 3. ja 4. komppanioilla ja esikuntaosastoilla nimetömän kukkulan 2408. Myös rykmentin komentopaikka oli siellä. Kirjavahvuus 362 miestä. Ristikentän alueella sijaitsi 5. komppania.

Rajavartioasemista seuraavat tiedot

Osasto	aseistus	vahvuus	Tiedustelu/Väijytyspaikat
6. K 1J (3000) Luttojoki	50 mm kranaatinheitin raskaskonekivääri	42	Tiedustelua alueella Tseurez (3086B) Akkim-järvi (2894)
2.K 2J (2402) Luonavaara		24	2402
1.K 3J (1486) Talvikylä	raskaskonekivääri	84	Tiedusteluosasto, vahvuus 8 alueella 1486, 2090
6.K 4J (2698)	ei tietoa	31	Väijytysosasto, vahvuus 9, alueella 2696, 2698
6.K 5J (2496)	ei tietoa	34	Tiedusteluosasto, vahvuus 7, alueella 2496, 3490

2.K 6J (1892)	ei tietoa	25	ei tietoa
7J (1486)	ei tietoa	ei tietoa	ei tietoa

Sotapäiväkirjan mukaan rykmentin joukot osoittivat sankarillisen sisukasta vastarintaa viholliselle pysäyttäen sen etenemisen. Myös vihollisen pääsy kenttävartioasemien taakse pystyttiin estämään. Erityisen kiivaiksi taistelut muodostuivat 8.-12.4.42 välisenä aikana kenttävartioiden kohdalla koordinaateissa 3000, 2402 ja 1486, jolloin vihollisen kiivaat hyökkäykset lyötiin useaan otteeseen aiheuttaen heille suuria tappioita. Vihollinen, joka oli tehty vaarattomaksi ja lamautettu, ei kestänyt osastojemme vastahyökkäyksiä, vaan vetäytyi yöllä 13.4.1942 rajan taakse 15 km syvyyteen Suomen puolelle. Taistelujen tuloksena 8.-12.4.42 vihollinen menetti kaatuneina ja haavoittuneina 340 sotilasta. Rykmentin tappiot kaatuneina 87, haavoittuneina 42 ja 5 katosi jäljettämiin. Saatu sotasaalista.

Samasta asiakirjasta ilmenee, että 3. jalkaväkipataljoona sijaitsi huhtikuun alussa Murmanskissa, joten vihollisen iskun aikoihin kolmasosa 82. rajavartiorykmentin vahvuudesta puuttui Ristikentän suunnalta. Tästä syystä rykmenttiä ei ryhmitetty hyökkäykseen Suomen alueelle.

Suomen puoli huhtikuun taisteluista

Suomalaiset kertovat näistä taisteluista, että Saksan sodanjohdon käskyllä 30.3.1942 muodostettiin ryhmittymä, jossa oli 2. Vuoristojääkäridivisioonan osastoja, osa Pennasen rajajääkäripataljoonaa ja 15. komppania tunnetusta Brandenburg divisioonasta.

Vuonna 1942 tämä 15. komppania perustettiin toimimaan Karjalan rintaman osuuksilla. Sopeutuakseen pohjoisiin olosuhteisiin, Rovaniemen lähelle perustettiin koulutusleiri. Vaikka tämän komppanian päätehtävänä oli tehdä iskuja päähuoltolinjana Puna-Armeijalle sekä Pohjoiselle Laivastolle toimineelle Kirovskin rautatielle, komppania lähetettiin tekemään myös muita eritysoperaatioita. Komppanian taistelutehtävät alkoivat osallistumalla iskuun 82. rajavartiorykmentin aseisiin.

Saksalaiset ja suomalaiset lähtivät suksilla liikkeelle Suonikylästä huhtikuussa 1942 ja muodostivat kaksi välileiriä. Ensimmäinen sijaitsi kaksi kilometriä länteen Akkajokisuusta ja toinen kahdeksan kilometriä pohjoiseen Kukkesjärveltä. Tarkoitus oli turvata suomalaisilla hevoskuljetuksilla 12 kranaatinheittimen, ammusten, elintarvikkeiden ja muun välttämättömän materiaalin kuljetukset. 82. rajavartiorykmentin tiedustelu ei havainnut tätä toimintaa.

Silloiselle osastolle oli suunniteltu isku Lounavaaraan, Talvikylään ja Luttokylään. Luonavaarassa sijaitsi oletettavasti neuvostoliittolainen varuskunta, 2-3 komppaniaa. Talvikylässä oletettiin olevan saman verran neuvostorajavartijoita ja Luttokylässä noin 3-4 komppaniaa. Vihollisen tiedustelutiedon mukaan näissä pisteissä sijaitsi osastoja, joita 82. rajavartiorykmentti oli siirtänyt rajalle.

Muistamme, että sotapäiväkirjan mukaan "erityisen kiivaita taisteluja käytiin kenttävartioasemien luona, koordinaateissa 3000, 2402 ja 1486. Nähtävästi, nämä mainitut pisteet olivat vihollishyökkäyksen pääkohteita.

Viholliselle oli annettu käskyksi olla päästämättä neuvostorajavartijoita vetäytymään ja tuhota ne totaalaisesti vankeja ottamatta. Tehtävänä oli tunkeutua Murmanskiin, mutta ei Kolaan. Samoin tehtäväksi ei asetettu vetää puoleensa osaa joukoista Murmanskin suunnalta. Operaatiolla oli tärkeä merkitys viholliselle. Siksi sen suunnittelemisesta vastasi 2. Vuoristojääkäridivisioonan komentaja kenraali Schernera ja hän myös itse

valvoi sen toteuttamista. Mielenkiintoista tässä on se, että tämä puhdas natsi komensi Ensimmäisen maailman sodan aikana komppaniaa, jossa palveli jääkäri Adolf Schicklgruber (Hitler).

Ensimmäisessä määrätysssä suunnassa (Talvikylä) toimi kaksi saksalaista vahvennettua vuoristojääkärikomppaniaa ja suomalainen komppania sekä raskas kranaatinheitinjoukkue. Toisessa suunnassa (Luttokylä) oli majuri Tiitolan johtama suomalainen pataljoona, jolle oli alistettu 15. komppania Brandenburgin divisioonasta, saksalainen vuoristojääkärikomppania sekä raskas kranaatinheitinjoukkue. Etelän suunnalla (Lounavaara) hyökkäsi 136. vuoristojääkäriyrykmentin 3. pataljoonan kolme vahvennettua saksalaiskomppaniaa.

Iskun jälkeen näiden osastojen piti palata alkuperäisiin tukikohtiinsa, mikä myös toteutui. Vihollisen huomaamaton lähtö aikaiseen aamun aikaan ja operaation yllättävyys monilta osin onnistui heidän mielestään. Kuitenkin joillakin hyökkäyksen osuuksilla täydellistä piiritystä ei voitu suorittaa pimeydestä johtuen. Tämän seurauksena totaalaisesta tuhoamisesta ei voitu suorittaa. Brandenburgin sotilaat ja osa suomalaisista lähestyi neuvostorajavartijoita takaa päin katkaisten heiltä vetäytymisreitit. Suomalaiset jääkäri olivat katkaisseet jo ennalta puhelinlinjat saarretuilta rajavartioasemilta.

Hyökkäyksen aikana Itävaltalaisjääkärit eivät huomanneet lumen peittämiä piikkilankaesteitä ja tämän takia eivät voineet lähestyä äänettä ja nopeasti. Heidät havaittiin ja tämä aiheutti heille suhteellisen suuria tappioita. Taistelu oli kiivas ja verta vuoti paljon. Saksalaiset ja itävaltalaiset menettivät tämän iskun seurauksena 70-80 kaatuneina (venäläisten mukaan 340) ja 150 haavoittuneina. Suomalaiset menettivät kuusi kaatuneina ja 21 haavoittuneina.

Suunnitelman mukaan suomalaisista rajajääkäreistä muodostetun erillisosaston piti vielä suorittaa samaan aikaan isku Ristikentän suuntaan, jota puolusti yksi komppania 82.rajavartiorykmentistä. Iskua ei kuitenkaan toteutettu vahingossa tapahtuneesta kranaatin räjähdyksestä johtuen. Räjähdyksessä kuoli yksi ja haavoittui kolme. Välttämättömän evakuoinnin tarpeen takia osasto ei jatkanut etenemistään vaan palasi tukikohtaansa kaatuneen ja haavoittuneiden kanssa.

Vihollinen oletti, että piiritetuille rajavartijoille tulee apua muista osastoista ja järjesti tätä varten väijytyksen. Tässä laskelmassa suomalaiset erehtyivät, sillä merkittäviä vahvistuksia ei ollut. Yhdessä neuvostoaikaisessa asiakirjassa on maininta, että kolmannen kenttävartioaseman avuksi lähetettiin osasto alikersantti A.A.Mamajevan johdolla. Samoin asiakirjassa mainitaan, että tämä osasto joutui vihollisen piirittämäksi ja oli tuhottu kokonaan 45-50 minuutin taistelun jälkeen.

Jostakin syystä vasta 10. huhtikuuta 82. rajavartiorykmentin kenttävartioasemien linjoille ilmestyi neljä neuvostohävittäjää. He havaitsivat Tiitolan osaston leirin ja tekivät ilmaiskun siihen. Tuolloin haavoittui viisi jääkäriä. Tämän jälkeen Tiitolan osasto hajaantui ja jo seuraavana päivänä se siirtyi omalle alueelleen.

On myös sellaisia tietoja, että neuvostosodanjohto järjesti vetäytyvien vihollisosastojen takaa-ajon. Tämä kuitenkin johti vain neuvostorajavartijoiden lisämenetyksiin heidän osuessaan vihollisen jättämiin miinoinhin vetäytymisreittien varrella.

Saksalaiset saivat taisteluista sotasaaliina pikakivääreitä, konekivääreitä ja -pistooleita. Suomalaiset ottivat muut aseet, varusteet, elintarvikkeet ja hevoset. Tämän jälkeen korsut ja muut rakennelmat poltettiin tuhaksi piiritetuiltä kenttävartioilta.

Neuvostoliiton osapuoli huomauttaa omalta osaltaan, että saksalaiset jättivät taistelukentälle ainoastaan 3. kenttävartioaseman alueelle 24 kivääriä, yhden konekiväärin, kolme konepistoolia, neljä Parabellumia ja 5000 kiväärinpatruunaa, 31 kaatunutta ja 42 paria suksia.

Vihollinen arvioi, että operaation tuloksena Neuvostoliiton hyökkäystä Ristikentän suunnalla ei toteutettu. Jos asian laita on näin, niin nämä tapahtumat ovat yksi niistä syistä miksi huhti-toukokuun hyökkäys Karjalan rintamalla epäonnistui.

Kuka voitti huhtikuussa 1942?

Edellä mainittu suomalaisten hyökkäys 82. rajavartiorykmentin kenttävartioasemiin ei ollut ainoa vuonna 1942. Pelkästään hyökkäyksissä helmikuussa, kesäkuussa ja heinäkuussa kenttävartioasema Kuusta (Jelovij Еловый) vastaan kuoli kahdeksan rajavartijaa. Ristikentän lähestymisreiteillä kuoli kuusi maaliskuussa, kesäkuussa, elokuussa ja syyskuussa. Udarnajan kukkalan alueella kuoli kolme toukokuun ja heinäkuun aikana. Tammi- maaliskuun aikana suomalaisten tiedusteluryhmät kaappasivat sotavangeiksi neljä puna-armeijalaista 82. rajavartiorykmentistä.

Ristikentän suunnan taisteluista on julkaistu Suomalaisia arkistomateriaaleja. Sodan aikana suomalaisten joukkojen oli komppaniasta ylöspäin ylläpidettävä sotapäiväkirjaa. Tällä hetkellä enemmän kuin 30 000 asiakirjaan on vapaa pääsy.

Koska Murmannin alueen rajavartijoista ei ole historiallista dokumentointia tai neuvostomateriaalia, Venäjän kansalaisilta jää tietämättä noilta vuosilta paljon monista todellisista tapahtumista.

Sotapäiväkirjassa on seuraavia johtopäätöksiä vuoden 1942 huhtikuun taisteluista:

1. Rykmentin tehtävä olla päästämättä vihollisen joukkoja Murmashin - Murmanskin alueelle, täytettiin.
2. Vahvistettujen ja aktiivisten toimintojen tuloksena ...rajavartio-osasto aiheutti vihollisen elävälle voimalle ja kalustolle raskaita tappioita... 6:lle erilliselle rajajääkäripataljoonalle, ajaen sen jäänteet pois alueeltamme.
3. Huhtikuussa 1942 vihollinen, joka omasi kolminkertaisen ylivoiman elävässä voimassa, kalustossa ja tekniikassa, suoritti toisen hyökkäyksen Ristikenttään. Hyökkäyksen tavoitteena oli tuhota yllätysiskulla rykmentti ja vallata Ristikentän alue aiheuttaen samalla uhka Murmanskille selustan kautta. Sinnikkään vastarinnan ja urhoollisuuden tuloksena...vihollisen hyökkäys pysäytettiin kenttävartioasemien tasalle. Rykmentin alaosastot...löivät takaisin monet hyökkäykset, kestäen raskaat tykistö- ja kranaatinheitiniskut aiheuttaen samanaikaisesti raskaita tappioita viholliselle, joka alistuneena oli pakotettu vetäytymään Suomen alueelle.

Nämä johtopäätökset ovat kiistanalaisia, sillä vihollisella ei ollut tarkoituksena päästä Ristikentän suunnalta Murmanskiin. Suomalainen pataljoona ei kärsinyt raskaita tappioita toisin kuin saksalaiset. Vihollinen ei alistunut, eikä sitä myöskään pysäytetty kenttävartiolinjalle. Kenttävartiot tuhottiin, mikä oli vihollisen tavoite ja sen se kokonaisuutena saavutti.

Näiden taisteluiden jälkeen Pennanen aloitti jo 16. huhtikuuta suunnitelman mukaisen pääjoukkojen siirron Suonikylästä vasta rakennettuun Astlemin tukikohtaan. Toisin sanoen 8.-12. huhtikuuta käydyt taistelut eivät vaikuttaneet suomalaisen rajajääkäripataljoonan miesvahvuuteen eikä sen taistelu- ja muihin kykyihin pienentävästi.

Epäilemättä 82. rajavartiorykmentin saavutuksena on se, että vaikka se ei pystynyt järjestämään tehokasta tiedustelua eikä pystynyt estämään vihollisen iskuja, se ei tuhoutunut. Rykmentti kesti, selvisi nopeasti kärsityistä tappioista, ja ryhmän ja joukkueen vahvuisin osastoin alkoi suorittamaan pitkiä partioita vihollisen selustaan.

Kuitenkin heti huhtikuun taisteluiden jälkeen käytännössä koko 82. rajavartiorykmenttiä johtava esikunta; NKVD Murmanskin piirin rajavartioujoukkojen komentaja everstiluutnantti A.L.Prusskij, hänen sijaisensa tiedusteluosastolta T.T.Lysov, politrukin sijainen G.M.Hurtin ja puolueosaston päällikkö I.M.Mazurovkij siirrettiin Karjalan rintaman toimesta. Ei ollut suuria palkitsemisia 82. rajavartiorykmentin miehistölle tai upseeristolle, vaikka he löivät vihollisen tuolloisen iskun. Tästä voi päätellä sen, että Karjalan rintaman johto sekä Neuvostoliiton NKVD joukot eivät pitäneet taisteluja menestykselläänä.

Laajalti on tunnettu se rohkeus ja sinnikkyys, jolla näissä taisteluissa taisteli 2.pataljoonan 2. joukkueen vanhempi konekiväärimies, puna-armeijalainen M.V.Babikov. Kuoleman jälkeen hänet palkittiin Leninin kunniamerkillä (oli esitetty palkittavaksi Neuvostoliiton sankarin mitaililla). Tuolloin tämä sankari oli haavoittunut neljä kertaa. Ja jotta ei joutuisi vangiksi, räjäytti itsensä käsikranaatilla.

Punaisen Lipun kunniamerkillä palkittiin pataljoonan tiedustelupäällikkö yliluutnantti P.M.Pust, 1. kiväärikomppanian päällikkö A.I.Poljakov (molemmille esitettiin Leninin kunniamerkkiä), konekiväärialikersantit P.P.Kolesnikov ja V.S.Popov, kiväärimies V.A.Rumjantsev, konekiväärimies korpraali V.Maskov. Joukkueen varajohtaja ylikersantti F.V.Beljajev palkittiin Punaisen Tähtien kunniamerkillä.

Kuoleman jälkeen palkittiin Punaisen Lipun kunniamerkillä ryhmänjohtajat alikersantti A.A.Mamajev, kersantti M.A.Orehov ja P.K.Surkov, 4. komppania vääpeli S.I.Finogenov, puna-armeijalaiset kiväärimies N.A.Kuzmin ja kranaatinheitinmies V.A.Kuleshov. Näistä kahdelle ensimmäiselle esitettiin Leninin kunniamerkkiä. Punaisen Tähtien kunniamerkillä - myöskin kuoleman jälkeen - palkittiin vänrikki V.I.Volkov.

Mitalin "Urheudesta" Jo lokakuussa sai jo lokakuussa 1944 2. komandatuurin lääkintämies ylikersantti V.I.Lakejev. Hän tappoi suomalaisen upseerin 9. huhtikuuta. Mitalin "Taisteluansioista" sai konekiväärimies korpraali A.N.Markov, joka taisteli tuolloin 7.kenttärajavartiostasemassa, joka oli saksalaisten ja suomalaisten piirittämä.

Kuka toimi Ristikentän rykmenttiä vastaan?

82. rajavartiorykmentin sotapäiväkirjan mukaan:"Huhtikuun taisteluiden jälkeen vihollinen asettui puolustukseen nimettömälle kukkulalle Atslemjärven länsirannalle (koordinaatit 2012, 2014, 1812, 1814). Se asetti eteensä valtakunnan rajalle 15-50 miehen vahvuisia vartiopaikkoja. Vartiopaikat sijaitsivat koordinaateissa 3486, 2080, 2010, 1878 ja 0818. Vihollinen ei suorittanut pääjoukoillaan aktiivista taistelutoimintaa (kuten yllä olevasta selviää, rykmentin tiedustelu toimi oikea-aikaisesti ja havaitsi suomalaisen rajajääkäripataljoonan siirtymisen Suonikylästä uuteen tukikohtaan Atslemjärvelle, tekijän huomautus). Aika ajoin rykmentti suoritti tiedustelua vihollisen puolustukseen. Vihollista lähestyttiin Luttojokea pitkin vihollisen kulkureiteille kohdistettiin tiedustelua (1816, 1616, 1620).

82. rajavartiorykmentti suojasi kahdella pataljoonalla Luttojoen suunnan linjalla nimetön kukkula 2406 - Kuusi 2402 (Jelovij, Еловый) - kukkula 2408. Rykmentti asetti eteensä noin komppanian vahvuisia

suojaryhmyksiä, jotka sijaitsivat alueilla nimetön kukkula 2406, Kuusijärvi (оз. Jelovij, оз. Еловый). 3. jalkaväkipataljoona (koulutuspataljoona) suojasi Ristikenttää.

Elokuussa 1942 3. jalkaväkipataljoona siirrettiin. Pataljoonan esikunta ja yksi joukkue 9. komppaniasta siirrettiin Luttojokisuulle (1224). 8. komppania siirrettiin Soljärven alueelle (Солозеро, 2826) 9. komppania siirrettiin ilman yhtä joukkuetta ylemmän Vagujärven alueelle (оз. Вехр.Вагүярви 0818). 7. komppanian yksi joukkue siirrettiin kukkulalle, jonka korkeusmerkintä oli 92,5 (0222) ja kaksi joukkuetta siirrettiin Nivakylän alueelle Notajoen oikealle rannalle (8608). Tehtävänä heillä oli suojata aluetta, jonka oikea raja oli Tjulpvyd (Тюльпвыд) ja vasen raja Topor-jokisuu (р.Топорб 4480), pois lukien Montsegorskin kaupunki (huomatus: vaikka itse kaupunki ei kuulunut rykmentin vastuualueeseen, rajavartijoiden piti suojata selustassa lähestymisreitit kaupunkiin).

Tänä aikana rykmentti ei suorittanut päävoimillaan taistelutoimintaa vihollista vastaan. Rykmentti suoritti kuitenkin aktiivista tiedustelua rintaman edessä sekä vihollisen selustassa tehtävänänsä selvittää vihollisen sijainti, puolustusjärjestelmä ja tuliasemat, teiden ja polkujen miinoittaminen sekä vankien sieppaaminen.

Kuten tiedämme, vihollinen oli erillinen suomalainen rajajääkäripataljoona. Vahvuus sillä oli noin 1200 miestä. Yksiköt ja kalusto vihollisella oli seuraava: esikunta, konekiväärikomppania (12 Maksim-konekivääriä), kuljetuskomppania (autoja, moottori- ja soutuveneitä, hevosia ja poroja), kaksi jääkärikomppaniaa sekä pioneeri- ja kranaatinheitinjoukkue (kolme 81mm kranaatinheitintä). Myöhemmin ilmestyi vastasissiosasto Savukoski (nimi tulee sijaintipaikasta) ja 17. tykistödivisioona. Tämä pataljoona (käytännössä rykmentti) on nimetty suomalaisissa asiakirjoissa erillisosasto Petsamoksi, erillisosasto Ivalo tai osasto Pennaseksi (komentajan nimen mukaan).

Majuri Pennanen (Antti Pennanen, 1903-1989, vuodesta 1944 eversti) oli kokenut upseeri, joka taisteli menestyksekkäästi jo Talvisodan (1939-1940) aikana pohjoisessa. Hän omasi suuren arvovalan suomalaisten rajajääkäreiden joukossa ja tuli tunnetuksi hahmoksi molemmin puolin rintamaa jo Talvisodan aikana.

Ei ole sattumaa, että juuri Pennanen - ollessaan vain kapteeni sotilasarvoltaan - otti Suomen poliittisen johdon määräämänä vastaan Petsamon kaupungin Puna-armeijan 14.armeijan luovuttaessa sen 9.4.1940.

Suomalaisen rajajääkäripataljoonan pääjoukot vahvuudella 600 miestä sekä sen esikunta, sijaitsivat sodan alkamisen aikana Suonikylässä (Talvikylä) ja 16.4.1942 alkaen Njaannamvarrin (1812, 1814) eteläisillä rinteillä. Suomalaiset nimittivät tätä leiriä Atslemiksi. Nimi tulee lähellä sijaitsevan Atselminjärven mukaan. Neuvostorajavartijat nimittivät järveä Atslemjauriksi.

Suomalaiset ja venäläiset nimitykset joille, järville ja asutuskeskuksille erosivat keskenään toisistaan. Jopa eri vuosina tehdyissä kartoissa samojen paikkojen nimet vaihtelivat. Tästä johtuen yksi ja sama maantieteellinen piste saattoi olla nimettynä siten, etteivät koordinaatit osuneet käytetyille nimelle. Tämä on mahdollista jopa tässä artikkelissa.

Kenttävartioiden sijaintipaikat: vartio Katan (6292), vahvuus noin 30 miestä, Paju (Паю) Kukkesjärven lounaispuolella (2280), vahvuus noin 50 miestä. Tammi (2282) Passvaaran (Пассваар) lounaisrinteellä, vahvuus noin 30 miestä. Pyökki (1680), Hutvaaran (Хутвар) lounaisrinteellä, vahvuus noin 30 miestä. Saarni (0818), pohjoiseen nimettömästä järvestä, vahvuus noin 15 miestä. Vaahtera (0012), koilliseen Klapnesjärvestä (Клапнес-ярв), vahvuus 15 miestä. Kuusi (9204) Vuonnijärvestä itään, vahvuus 11 miestä.

Näissä kenttävartioissa oli siilipuolustusasemat ja miinakentät lähestymisreiteillä. Yhteysvälineenä oli puhelin samalla tavalla kuin 82. rajavartiorykmentillä.

Suomalaisia rajavartio-osastoja täydennettiin rajan lähialueen asukkailla. Monet heistä asuivat ennen kutsua armeijan palvelukseen metsäkylissä tai jokien ja järvien rannoilla. Heiltä ei sotilaskoulutusta ei juuri vaadittu. He tunsivat alueet hyvin ja osasivat suunnistaa erinomaisesti sekä tehdä kaiken palveluksessa tarpeellisen korvessa rajan lähialueella; hiihtää, yöpyä lumiolosuhteissa ja raskaiden sääolosuhteiden sietäminen. Tämä lisäksi jääkärit tunsivat riistan ja pohjoisen alueen eläinten tavat. He osasivat ampuu tarkasti ja metsästää riistaa kuten myös kalastaa. Heillä ei ollut ongelmia hankkia itselleen välttämätöntä ruokaa kenttäolosuhteissa.

Vasta palvelukseen tulleet olivat tottuneita sääolosuhteisiin ja heidät oli varustettu asiaan kuuluvalla tavalla. He hiihtivät erinomaisesti ja suorittivat palveluksen aikana pakollisia hiihtoharjoituksia. Suomalaista sotilassua täydennettiin siviilivarustuksella, jota oli tarkoitettu käytettäväksi kovilla pakkasilla. Päällimmäisenä oli lumipuku. Kenkinä oli lapikkaat (kansalliset kippurakärkiset saapikkaat), joissa oli erityiset kiinnikkeet suksia varten. He pystyivät helposti ottamaan sukset pois jalasta sekä laittamaan ne takaisin jalkaan. Jääkärit olivat aina valmiita naamioitumaan lumeen ja avaamaan tulen sekä aloittamaan vetäytyvän vihollisen takaa-ajon. Sukset olivat korkealaatuiset ja niitä oli riittävästi.

Suomalaiset rajajääkärit siirtyivät paikasta toiseen nopeasti, ja he toimivat pienissä ryhmissä taktisesti oppineesti. He käyttivät tehokkaasti latuja, suorittivat partioita, väijytyksiä sekä käyttivät tarkka-ampujia. Kenttävartioissa oli koiria, joita ei ollut 82.rajavartiorykmentillä, joten kenttävartioihin vaikea päästä yllättäen. Yleensäkin jääkärit olivat hyvin koulutettuja taistelutoimiin ja toimimaan asumattomissa erämaissa ja he olivat varteenotettava vastustaja.

82. rajavartiorykmentin miehistä

Täytyy huomata, että rajavartio-osaston päällystö oli hyvin nuorta. Tuolloisessa joukko-osastossa, joka oli verrattavissa rykmenttiin, ei ollut everstejä eikä everstiluutnantteja. Osastoa komensi kapteeni ja hänen sijaisissaan ja alueiden komentajissa oli vain yksi majuri, esikunnan päällikkö Ja.A. Nemkov. Luutnantit ja vänrikit komensivat rajavartioasemia, joukkueita ja komppanioita.

Pääasiassa osaston johto oli urhoollisia ja rohkeita. Vastaten silloisia taistelumääräyksiä he lähtivät ensimmäisinä hyökkäykseen ja jättivät viimeisinä taistelukentän jopa menestyneen hyökkäyksen yhteydessä. He olivat aina siellä missä oli raskainta ja kaikkein vaarallisinta.

Tätä todistaa myös 82. rajavartio-osaston tappiorakenne noilta päiviltä. 5.7.1942 ensimmäisessä suuremmassa taistelussa kuoli kuusi osaston sotilashenkilöä ja he kaikki olivat upseereita (kolme rintamakomentajaa ja kolme politrukkiä) He olivat luutnantit S.E.Kruglij ja S.N.Strutskov, vänrikit P.G. Semenov, politrukki F.T.Ivoshin ja I.I.Sedov sekä nuorempi politrukki M.V.Zemtsenko. Myöskään yhteisosaston komentaja majuri Ja.A. Nemkov ei antanut armoa itselleen. Nemkov oli ainoa vanhempi upseeri ja hän haavoittui 5.8. sekä 8.9. saaden ruhjevammoja, kun ei pysytellyt selustassa vaan oli tulilinjalla.

15.7. 82. rajavartio-osaston yhdestä osastosta joka suojasi 14. armeijan vasenta sivustaa Murmanskin suunnalla, kuoli ensimmäisessä taistelussa kuusi sotilasta. Heistä neljä oli upseeria. He olivat 1. osaston komendantti yliluutnantti V.F. Krylov, 1. rajavartioaseman päällikkö luutnantti Ja.A. Dronov,

2.rajavartioaseman päällikön sijainen vänrikki A.V.Filippov sekä 1. rajavartioaseman politrukin sijainen V.T.Aseev.

2. kaistan komendantti (2.pataljoonan komentaja) kapteeni F.N. Bolshakov koki sankarikuoleman lokakuussa 1941 sissiretkellä vihollisen selustaan. Luettelo 82. rajavartio-osaston upseerien sankariesimerkeistä ja itsensä uhraamisesta voisi jatkaa. Yhtä urhoollisesti taisteli myös osaston aliupseeristo, joka myös koki raskaita tappioita sodan ensipäivinä.

Entä miten sitten 82. rajavartio-osaston puna-armeijalaiset? Sotapäiväkirjassa mainitaan, että miehistöllä oli sodan alkuun mennessä hyvä taistelukoulutus ryhmissä ja joukkueissa. Taistelut sodan ensimmäisinä päivinä osoittivat, että saatu koulutus vastasi todellisuutta ja se johtui siitä, että osa miehistöstä oli palvellut Suomen vastaisella rajalla rajavartijoina.

Koko Suomen rajan osuudella neuvostorajavartijat törmäsivät usein rajaloikkareihin, ajoivat heitä takaa sekä taistelivat heidän kanssaan. Nämä rajaloikkaarit toimivat yksinään tai ryhmissä. Pääasiassa rajaloikkaarit olivat suomalaisia sotilaita, kantahenkilökuntaa, vapaaehtoisuuden pohjalta tai hyvien palkkioiden pohjalta suorittivat Neuvostoliitossa tiedustelutoimintaa omien komentajiensa antamien tehtävien pohjalta. Neuvostorajavartijoiden henkilökohtainen taistelukoulutuksen aste oli hyvä. Samoin oli myös osastojen taisteluvälmiuden tila. Tämä johtui useista taistelukokemuksista suomalaisten rajaloikkareiden kanssa.

Kuitenkin rajavartioasemien ja komendatuurien vahvuudet ja aseistus mahdollistivat taisteluiden käymisen ainoastaan yksittäisiä rajaloikkareita, pieniä tuholais-tiedusteluryhmiä sekä korkeintaan kahden joukkueen kokoisia vihollisen osastoja vastaan. Taisteluosastoina jokaisella komendatuurilla oli käytössään 43 hengen miehistö aseistettuna kahdella raskaalla konekiväärillä, neljällä konepistoolilla sekä 34 kiväärillä. Vaikka rajavartijoiden taistelukoulutus oli kokonaisuudessaan hyvä, se ei pystynyt pitämään puoliaan vihollisen vakinaisia joukkoja vastaan yllämainituista seikoista johtuen.

Murmanskin suunnalla olevien rajavartijoiden taistelumahdollisuuksia heikensi vakavasti se tosiasia, että Kuolan niemimaalla (pääasiassa rajan lähialueilla) alueen hyvin tunteneet ja suomalaista alkuperää olleet neuvostokansalaiset, oli siirretty pois alueelta jo vuosina 1939 ja 1940 vierasmaalaisina ja mahdollisina pettureina. Heidät oli siirretty metsätöihin Karjalan ja Arkangelin piireihin. Silloin (kuten suuren puhdistuksen vuosina 1937-1938) monia suomalaisia oli pidätetty vakoilijoina. Murmanskin alueen rajavartio-osastoihin pääsi palvelukseen vain yksittäisiä, ihmeellisesti siirroilta välttyneitä tai muilta alueita kutsuttaja neuvostosuomalaisia. Tästä johtuen 82. rajavartio-osaston joukot ja muut pohjoisen alueen rajavartio-osastot täydennettiin aloilla, joista useimmat eivät olleet nähneet koskaan suksia ennen kutsua.

Rajavartioasemilla suoritettiin suunnitelman mukaisia harjoituksia rajavartioinnin yhteydessä. Tämän tarkoituksena oli taisteluvälmiuden kohottaminen. Harjoituksina oli ampumakoulutusta, ryhmän ja rajavartioaseman taktiikkaa puolustus- ja hyökkäystaistelussa. Harjoitukset kestivät 10 tuntia viikossa. Lisäksi oli poliittista koulutusta neljä tuntia sekä viikoittaiset kokoontumisharjoitukset hälytyksessä.

82. rajavartio-osaston taistelijat saivat opetusta seuraavilla tavoilla palveluksen suorittamiseksi: Vuorokauden valoisana aikana rajan vartiointia tähyttämällä 1-2 tähytystornista tai naamioiduista tähytyspisteistä. Yöllä ja sumun aikana partiointia jalkaisin 3-5 miehen partioissa sekä väijyttämistä 3-4 miehen partioissa niillä alueilla, joista rajaloikkaari mahdollisesti tulee yli. Lisäksi rajavartiopartioiden auttamiseksi ja väijyttämiseksi koulutettiin hälytysryhmiä (7-10 rajavartijaa, joita johti

ryhmänjohtaja tai rajavartioaseman päällikön sijainen). Hälytysryhmät olivat valmiudessa vuorollaan kolme tuntia.

Vuorokautinen palvelu jokaiselle 82. rajavartio-osaston rajavartijalle touko-heinäkuussa 1941 oli 12 tuntia. Yhteys rajavartioasemien ja partioiden välillä toteutettiin määrättyillä signaaleilla, jotka annettiin rakeilla tai ampumalla kiväärillä. Jokaista rajavartiopartiota johti ryhmänjohtaja tai kokenut puna-armeijalainen.

Täten osastossa kanta-aliupseeriston lisäksi oli 20% puna-armeijalaisia, jotka olivat kyvykkäitä johtamaan partiota niin rajavartiointissa kuin taistelussa rajaloikkareita vastaan. Ryhmänjohtajilla oli kokemusta johtaa rajavartioasemia päivystäjänä tai toimia hälytysryhmien vanhimpina. Kaikki tämä vaikutti myönteisesti sodan aikana 82. rajavartio-osaston taisteluvoimien johtamisen horjumattomuutena, kun kaatuneen komentajan velvollisuudet täytti kokenut puna-armeijalainen.

Rajavartijoiden huolto ja varustus

82. rajavartio-osaston materiaali-teknisestä turvaamisesta sodan vuosina pitää mainita erikseen. Karjalan rintama oli toissijainen rintama ja tästä johtuen se sai aseistusta, varustuksia ja elintarvikkeita jäännösperiaatteella. Jopa pääesikunta puhui aiheesta vitsaillen siitä "ikuisesti nukkuvana", siis vailla etulinjaa. Karjalan rintamaan kuuluvia rajavartiojoukkoja pidettiin selustajoukkoina ja tämän takia niitä huollettiin 3. luokituksen mukaan (kaikkein matalin). Ne jopa täydennettiin viimeisten joukossa.

Se minkälaisia tuloksia tällainen asennoituminen varustuksen ja vaatetuksen suhteen aiheutti, on luettavissa 82. rajavartio-osaston yhteenvedosta tammikuulta vuodelta 1943. Vielä jopa puolitoista vuotta sodan alkamisen jälkeen, vain yhden kuukauden aikana tapahtui 14 vahinkotapausta sotilaiden keskuudessa. Näistä yksi oli kuolemantapaus evakuoitimatalla. Tähän lukuun sisältyy myös 10 toisen ja kolmannen asteen paleltumista, jotka olivat tulleet suoritettaessa taistelutehtäviä. Kaikissa näissä tapauksissa loukkaantuneet evakuoitiin Puna-Armeijan sairaaloihin. Paleltumien syinä olivat rikkinäiset huopikkaat.

Huoltopalvelua aikana oli saatu 10 vaikeaa vammaa ja suksilla kaatuessa 18. Näissä tapauksissa ei ole huomioitu verisiä hiertymiä, rakkoja käsissä tai jaloissa, haavoja, naarmuja ja pieniä paleltumia. Vammoiksi laskettiin sellaiset tapauksia, joissa loukkaantunut piti toimittaa puna-armeijalainen sairaalaan, jotta hänen henkensä säilyi.

Vammojen syinä pidettiin "huonoa hiihtotaitoa ja suksien huonoa laatua, kun niistä puuttuivat siteet, tai siteet olivat repaleiset, tai niitä ei ollut lainkaan". Yksi sotilas haavoittui oman aseensa laukeamisesta.

Vuoden 1942 talvikuukausina 82. rajavartiorykmentti lähetti sairaalaan monia sairaita. Henkilöitä jotka "pelkästään yskivät" verta tai olivat kuumeisia, ei otettu huomioon. Vaatetuksen kanssa, kuten myös majoituksen ja korsujen lämmityksen kanssa, oli suuria vaikeuksia. Esimerkiksi maaliskuussa 1942 30 taistelijaa sairastui vaikeasti. Säiden alkaessa lämmitä heitä tuli vähemmän, 2-8 ihmistä kuukaudessa. Toisin sanoen, heidän johtajiensa arvioinnin mukaan, lumipeitteisenä aikana ravinnosta harvoin kylläiset rajavartijat liikkuivat huonosti, ja sukset sekä niiden siteet olivat huonoa laatua.

Kenkien kunto aiheutti johdolle myös huolta. Kengät eivät kestäneet pitkiä marsseja ja usein ne olivat yksinkertaisesti rikkinäiset. Sotilaat olivat rikkinäisin kenkineen jopa pakkasessa. Rikkinäinen vaatetus ei

suojannut vartaloa alijäähtymiseltä. Vaikeista vammoista ja paleltumisesta johtuen kymmenet rajavartijat poistuivat rivistä ja joutuivat sairaalahoitoon ilman, että he olivat joutuneet tulikosketukseen vihollisen kanssa.

Paremmiin asioihin eivät olleet myöskään 82. rajavartiorykmentin kylpy- ja pesulapalvelussa. Yhden ajanjakson aikana siellä rekisteröitiin täitä 24 henkilöllä. (vieressä 101. rajavartiojalkaväkirykmentissä oli vain yksi tapaus, siis paljon oli kiinni huollon toimimisesta -tekijän huomaus). Tämä tapaus oli yli puolet kaikista NKVD:n joukoissa rekisteröidyistä täi-tapauksista Karjalan rintamalla. Tuona aikana, ennen sotilaiden päästämistä takaisin rintamajoukkoihin sairaaloista, oli täitä 53 henkilöllä.

Tällä kaikella oli merkitystä, kun vertasi mukavia järjestelyjä rykmentin esikunnassa. Partisaanikukkulalla sijainneessa Sovetskij Murmanin osaston tukikohdassa palvelut politrukki P.A. Jevseev kirjoitti sodan ajan päiväkirjassaan: "Luokseni tuli vierailulle rajavartija Volodja Tsurkin, joka oli myös politrukki. Hän hämmästeli korusuonni niukkuutta. Kävin myös vierailulla heidän korusuonniin. He asuivat siellä todella mukavasti: rautainen uuni, sängyt, tuolit, iltaisin on sähköt ja ruokalassa näytetään elokuvia. Partisaani P.A. Jevseev mainitsi oman osastonsa niukkuutena lämpimien korusujen, ruokalan ja saunan puuttumisen, joita 82. rajavartiorykmentin taistelupalveluksessa olevilla rajavartijoilla ei ollut käytössään.

82. Rykmentin ravinto koostui tavallisesti vetelästä puurosta. Koska rintamaa pidettiin toissijaisena, he saivat hyvin harvoin amerikkalaisia lihasäilykkeitä. Nälkäiset sotilaat varastivat elintarvikevarastoista ruokaa ja vodkaa. Tästä syystä kaksi 2. pataljoonan rajavartijaa teloitettiin syytettyinä vodkan anastamisesta ja juopottelusta 21.3.1942. Yksi puna-armeijalainen tuomittiin 17.4.1942 viideksi vuodeksi vankeuteen siitä, että saatuaan pataljoonan komentopaikalta elintarvikkeita komppanialle, hän oli kahden päivän aikana juonut kaksi litraa vodkaa, ja tämän toiminnan seurauksena kymmenen sotilasta oli jäänyt kahdeksi päiväksi ilman vodkaa. Elintarvikkeiden anastamisesta annettiin myös teloitustuomioita.

Politrukki P.A. Jevseevan sotapäiväkirjan mukaan 82. rajavartiorykmentin sotilaiden yhtenä ongelma oli myös: "Ihmisten, jotka eivät tunne tundraa, on vaikea kuvitella tai käsittää, kuinka paljon täällä on mäkäreisiä ja hyttysiä. Heti kun aurinko tulee näkyviin, hyönteiset liimautuvat kaikkeen mikä ei ole suojattuna. Hyönteiset istuvat vierä vieressä, siipi siipeä vasten, ja yrittävät purra kankaan läpi. Ihmisiä voideltiin kaikella mitä oli saatavilla: partavesillä, vodkalla ja aseöljyllä. Voiteisiin uutettiin tupakkaa, suopursua ja muita yrttejä, mutta mikään ei auttanut. Kasvot olivat täynnä paukamia, keho kutisi sietämättömästi ja sitä poltteli ikään kuin siihen olisi valeltu happa".

Taistelukäytäntö osoitti, että tuholais-tiedustelutoimien tulokset vihollisen selustaan olivat suoraan riippuvaisia materiaali-tekniisestä varustuksesta. Tulokset olivat sitä parempia, mitä parempi aseistus ja varustus ryhmällä oli. Tästä huolimatta huollon miehillä ei kuitenkaan ollut erityistä huolta tiedustelijoista.

Ennen sotaa hankitut partiotaidot auttoivat usein väijytyksissä tai kätköjen tekemisessä. Menestystä siivitti myös omat iskut, tuholaistoiminta, asennetut miinakentät sekä tarkkaan harkitut miinoitukset. Kaikkein suurin merkitys menestykselle toiminnalle vihollisen selustassa olivat yllätyshyökkäykset. Menestys saavutettiin tarkalla, taistelijakohtaisella naamioinnilla, hyvin suoritettulla tiedustelulla sekä käyttämällä luovasti erilaisia toimintatapoja.

Ei ole sattumaa, että suomalaiset mainitsevat, että sodan aikana heille aiheuttivat suuria tappiota vihollisen hyvin koulutetut, kantahenkilökunnasta koostuvat tuholais-tiedusteluryhmät. Pelkästään Suomen

tiedustelun esikunta menetti 86 kaukopartiosotilasta ja osa kaukopartioista tuhottiin täydellisesti. Omalle alueelle palaaminen oli kaukopartiomiesten muistelmien mukaan hyvin vaikeaa.

14. armeijan selusta sodan ensipäivinä

Nyt tiedetään, että sodan ollessa ovella Natsi-Saksan kanssa, vakavia kysymyksiä jotka liittyivät toimivan armeijan selustan turvaamiseen, ei oltu mietitty: miten NKVD:n joukkoja käytettäisiin tähän tarkoitukseen, millaista taktiikkaa NKVD käyttäisi ja mikä olisi sen vakinainen rakenne. Sotatoimien alkaessa rajavartio-osastot, rajavartioasemat ja komendatuurit liitettiin välittömästi armeijoiden komentoon ja ne täyttivät armeijoiden komentajien taistelukäsikirjoissa heille antamia tehtäviä. Kuitenkin Neuvostoliiton saama huono menestyminen sodan alkaessa vaati tekemään välittömiä toimenpiteitä näiden asioiden suhteen.

Kansankomissariaatin neuvosto asetti 25.7.1941 erityismääräyksellä NKVD:n joukkojen tehtäväksi suojata taistelevan Puna-Armeijan selustan. Rajavartio-osastot alistuivat operatiivisesti yleisjohdolle ja niille määrättiin uusia taistelutehtäviä täytettäväksi. Näihin tehtäviin kuului myös järjestyksen ylläpitäminen selustassa taisteluista panikoituneiden, provokatiivisten huhujen levittäjiä vastaan. Rajajoukkojen henkilökunta oli paremmin valmistautunut palveluun rajavartioasemilla ja tarkastuspisteillä. Näin luotiin turvallinen vyöhyke joukkojen selustaan. Rajajoukot oli koulutettu toimimaan partioina ja muina pieninä ryhminä. Ne siis olivat toimintakykyisempiä.

82. rajavartio-osaston johtoportaalilla tämä ei heti onnistunut, joten asia vaikutti sodan ensimmäisenä vuonna myös osaston sotakohtaloon. Tämä koski myös Ristikentän suuntaa, jonka NKVD:n joukot saivat tehtäväkseen 22.-23.7.1941. Tehtävä koski taistelua vihollisen laskuvarjojoukkoja vastaan. Tätä asiaa todistaa Murmanskin alueen Komsomolin veteraani A.F.Gontsar: "Hyökkäystä odotettiin, mutta kuitenkaan sotaan ei oltu valmiita, se tuli yllättäen. 22.7.1941 Tuloman vesivoimalaitoksen kerholle kokoontui yleiskokous. Kaikki puhuivat, että vihollinen lyödään ja että me tulemme voittamaan. Mutta jo seuraavana päivänä kylällä kulki outo viesti: lähialueelle on maahanlaskettu vihollisen sissijoukko, lähes 600 sotilasta polkupyörin ja konepistoolein. Kaikki kylän asukkaat -mukaan lukien minä- mobilisoitiin tuhoamaan se. Meille jaettiin kiväärit, kaasunaamarit, käsikranaatteja ja sotilasjohtajat veivät meidät vaaroille. Makasimme väijytyksessä kolme vuorokautta, mutta kenenkään meistä ei onnistunut näkemään edes yhtä sissiä.

Pitää vielä lisätä, että nämä sotilaat jotka odottivat sissijoukon maahanlaskua polkupyörien kanssa vaikealle läpikulkemattomalle metsäiselle ja soiselle alueelle, olivat 82. rajavartio-osaston upseereita. Muistamme, että suomalaiset ja saksalaiset ylittivät rajan pohjoisempaan vasta 29.7.1941. Mutta Murmashissa, kuten ei myöskään Ristikentän suunnalla vielä 23.7. tiedetty, missä vihollinen sijaitsee ja tämän takia siviilejä vietiin puolustamaan kuviteltua vihollista vastaan. Nämä ihmiset olivat vähintäänkin kolme vuorokautta paljaan taivaan alla, kastelevassa sateessa ilman elintarvikkeita ja ilman perustetta.

Saman tapainen tilanne tapahtui 5.7.1941. Rintaman yleisjoukkojen selustansuojelun tiedusteluraportissa nro 29 kerrotaan: Kylän Vosmus (Ristikentän suunta) asukas Gluharev ilmoitti, että Gremjakin vaaran alueella on havaittu 80-90 hengen sissijoukon maahanlasku. Paikalle lähetettiin rajavartijoiden kanssa Vosmuksen ja Jurkin kylien asukkaita, kaksi tuholaisryhmää, joista molemmat vahvuudeltaan 13 henkeä. Kyläläisen ilmoitusta maahanlaskusta ei vahvistettu. Jos tuolle alueelle olisi suoritettu ilmoituksen mukainen maahanlasku, 80-90 sotilasta, olisi näiden kouluttamattomien ja vähälukuisten pääasiassa siviileistä muodostettujen tuholaisryhmien kohtalo ollut huono.

V.S.Zavjalov, joka asui sodan alussa Montsegorskin alueella (kuului myös 82. rajavartio-osaston vastuualueeseen) muistelee: "Alkoi paniikki. Monet yrittivät veneillä Imandrajärven toiselle puolelle (leveys noin kilometri). Imandrajärvi jakaa kaupungin Kirovskin rautatiestä. Ihmiset yrittivät päästä rautatielle. Veneet lastattiin liian täyteen ja pienikin aalto pystyi upottamaan ne. Monia kuoli alilämpöisyyteen.

Alueella tuolloin elänyt kotiseutututkija professori A.A. Kiselev todistaa, että noille ajoille tyypillistä oli vakoojapelko. Pidätettiin kenet tahansa. Jos joku tuntematon ilmestyi kylään, hänet vietiin välittömästi miliisille. Mentiin jopa niin pitkälle, että kaivoksen alueelta pidätettiin kombinaatin johtaja. Paikalliset ihmiset eivät tunteneet hänen kasvojaan. Hän oli näyttänyt epäilyttävältä.

Samantapaista tapahtui myös Murmanskissa, joten menettely ei ollut sattumaa vaan tavallista. Kaupungin laitamilla nuoriso otti kiinni heidän mielestään epäilyttävän henkilön, joka oli miliisin univormussa. Kun henkilö oli vastustanut kiinniottamista, nuoriso oli pehmittänyt hänet kunnolla. He riisuivat miehen aseista ja veivät hänet Drushini-järjestön esikuntaan. Osoittautui, että armenian kansallisuuden omannut miliisi oli ollut vartiotehtävässä. Drushini-nuoret olivat päättäneet, että hän oli vakooja, koska miehellä oli ollut keltaiset nilkkaimet ja hän oli puhunut aksentilla.

Pian näiden tapahtumien jälkeen annettiin määräys, jonka perusteella väestölle jaettiin aseet ja heidät houkuteltiin taisteluun sissejä vastaan ottamalla osaa tuhoamispataljooniin. Murmashin lähestymisteille alettiin säännönmukaisesti tehdä puolustusasemia. Myös itsepuolustusjoukot muodostettiin ja heille järjestettiin päivystys Tuloman vesivoimalaitoksen lähestymisteille ja muihin tärkeisiin kohteisiin. Itsepuolustusjoukkojen tarkoitus oli turvata alueen rauha, suojata puhelinlinjoja, rautateitä ja taistella maahanlaskujoukkoja ja tuholaisryhmiä vastaan.

Maahanlaskujoukkoja pelättiin edelleenkin, mutta niiden ilmaantumiseen reagoitiin eri tavoilla. 82. rajavartio-osasto lähetti uhanalaisille alueille nuoremman upseeriston johdolla erityisiä joukkueen vahvuisia operatiivisia ryhmiä, jotka oli vahvistettu raskaalla aseistuksella. Heidän tehtävänä oli tuhota fasistien maahanlaskujoukot, jos heitä mahdollisesti ilmaantuisi. Tämän lisäksi Ristikentän suunnalle muodostettiin tuhoamisosasto 181. erillisestä rajavartiopataljoonasta. Siitä irrotettiin erilliset tuhoamisryhmät seuraaviin asutuskeskuksiin: Poljarnoe, Sajda-guba ja Vajda-guba. Nämä ryhmät suorittivat 14. armeijan alueen yhteyslinjojen puolustusta 42 km tieosuudella välillä Mishukov - Titovka.

Vuoden 1941 kiivas syksy

Kun suomalaiset olivat vetäytyneet Murmanskin alueelta 1941, he jatkoivat tuholais-tiedusteluryhmien lähettämistä selustaamme. Käytännössä koko Karjalan rintamalla käytiin taisteluja näitä ryhmiä vastaan kesän ja syksyn aikana joka päivä. 82. rajavartio-osaston viestipäällikkö yliluutnantti Adamenko loikkasi Suomeen 7.9.1941. Tämän seurauksena vihollinen sai tarkkoja tietoja osaston vahvuudesta, komento-osasta, joukkojen sijaintipaikoista, palveluksen järjestämisestä, rajavartioasemista, reservistä, aseistuksesta ja muuta tietoa. Suomalaiset alkoivat aktiivisesti tunkeutua selustaamme kiertäen kenttävartioiden ja vartiopaikat. He toimivat julmasti, tappaen kuulustelujen jälkeen säännön mukaisesti neuvostoupseerit, sotilaat ja siviilit.

Sotakirjeenvaihtajan P.N. Luknistkova kuvailee Karjalan rintaman erikoislaatuisuutta: "Erikoinen sota näissä metsissä! Ei ole piikkilankoja, linnoituksia, pitkiä juoksuhautoja - mitä muistetaan 1. maailman sodasta, eikä tarkasti merkittyä etulinjaa. Vain määritelty alue, ensisijaisesti ihmisten suojelema, johon on keskitetty taisteluita käyviä joukko-osastoja. Etulinja ei ulotu koko rintamalle. Se repeilee siellä, sitten tuolla, muuttuu

hakkaamattomaksi metsäksi, läpipääsemättömiksi soiksi ja järviksi, joissa on upottavat, mutkittelevat ja saavuttamattomat rannat.

Kuitenkaan maapallolla ei ole mitään läpipääsemätöntä paikkaa. Vihollinen, kuten peto, hiipii lähemmäksi soluttautuen kaikkialle. Se kulkee rosvojoukkona, työntyy tielle katkaisten sen ja rosvojoukon tapaisesti tuhoaa kaikki tälle tielle sattuneet ihmiset, polttaa varusteet ja asunnot. Sotilasjoukot se pyrkii aina motittamaan, tukehduuttamaan joka puolelta tulevalle yllätyshyökkäyksellä, luoden metsäpaloilla kuvitelman epätoivoisesta tilanteesta. Se haluaa kaikkein eniten hyökätä esikuntiin, kuormakuljetuksiin, pienten ryhmien kimppuun, eikä se myöskään halveksi hyökätä sairaaloihin.

Törmätessään neuvostorajavartijoihin jääkärit eivät vältäneet taistelukosketusta vaan avasivat kiihkeän tulituksen tuhotakseen ja vetäytyäkseen. He miinoittivat vetäytymisreitit ja hylkäsivät heillä mukana olevat räjähdysaineet, jotka olivat tarkoitettu tuhotyön tekoon. He pyrkivät kevyissä varusteissa irtautumaan takaa-ajajista ja pääsemään ilman tappioita Suomen alueelle.

Operaatiotiedusteluraporteista tuolta ajalta käy ilmi, että kirjoituksessa kuvattuja tilanteita oli esimerkiksi 20.7. ja 22.7.1941. Tuolloin 82. rajavartio-osaston tiedustelu havaitsi 10-20 hengen vahvuisia suomalaisryhmiä kukkuloiden 112.7 (2422) sekä 142.3 (1836) alueella. Neuvostosotilaiden kanssa käydyn laukausten vaihdon jälkeen he katosivat jättäen taistelukentälle säkkejä, joissa oli räjähdysainetta, tulilankaa sekä elintarvikkeita.

Syksyn aikana Ristikentän suunnalla tapahtui 11 yhteenottoa, joissa kuoli 26 komentajaa ja puna-armeijalaista 82. rajavartio-osastosta. Laskelma ei kuitenkaan tarkoita, että tuholaisretkiä oli juuri tuon verran. Monissa tapauksissa tarkkaa tietoa voi saada ainoastaan suomalaisista arkistoista. Vihollinen tunkeutui esteettä ja palasi takaisin omalle puolelleen (yrittiväthän salaa toimia myös neuvostorajavartijoiden tuholais-tiedusteluryhmät). Esimerkiksi 6.8.1941 tapahtui näin: suomalaiset hiipivät osaston sijaintipaikkaan ja saivat sotavankeina kapteeni S.D.Apasovan (juuri palkittu Punaisen Lipun kunniamerkillä) ja luutnantti S.M. Hviloskovan. Samalla katosivat jäljettömiin luutnantti G.E. Utsajeev ja vänrikki P.I. Litvinenko. Samaan aikaan vangiksi joutui kaksi esikunnan työntekijää ja kaksi päällystön apulaista.

Sotapäiväkirjassa on myös seuraavanlainen merkintä: 82. rajavartiorykmentti on käynyt sotatoimien alusta 1.1.1943 saakka 32 taisteluoperaatiota, joista rintamalla 23, ja vihollisen selustassa yhdeksän. Kaikkein kiivaimpia (nähtävästi merkittävimpiä) operaatioita oli 11. Valitettavasti selvitystä esitettyyn tuossa sotapäiväkirjassa ei ole.

Asukkaiden apu selustan suojelussa

Vihollisen tuholais-tiedusteluryhmien aktiiviset toimet neuvostonselustassa aiheuttivat luonnollisesti ärtymystä Karjalan Rintaman johdossa. Johto oli tyytymätön toiminnan tuloksiin selustan suojelemisessa. Tässä tapauksessa alueeseen, joka oli 82. rajavartio-osaston vastuulla. Heikkojen tulosten johdosta annettiin käsky tehostaa selustan suojaamista ja vielä laajemmin käyttää alueen asutuskeskusten asukkaita toiminnassa. Yhtenä muotona tässä työssä oli neuvostorajavartijoiden osallistuminen hävityspataljooniin ja kansalaisista muodostettuihin täydennysosastoihin.

Operatiivinen johto alistettiin alun perin 14. armeijan selustansuojelupäällikölle everstiluutnantti A.L.Prusskiille, olihan hän Murmanskin piirin rajavartiojoukkojen komentaja. Ristikentän suunnalla tämä tehtävä alistettiin 82. rajavartio-osaston päällikölle. Myöhemmin nämä hävityspataljoonat alistettiin alueelle muodostettavalle NKVD hallinnon 4. osastolle (tuholaisosasto) ja heinäkuusta 1942 varsinaisesti tätä toimintaa varten perustetulle hävityspataljoonien esikunnalle. Tällöinkin yhteys ja yhteistoiminta neuvostorajavartijoiden ja näiden rakenteiden sekä itse hävittäjäpataljoonien kanssa säilyi ja oli erittäin tiivistä.

Esimerkiksi Kuolan alueelle muodostettiin 323 hengen vahvuinen hävitysosasto. Vahvuus vaihteli sodan aikana, sillä osa henkilöstä kutsuttiin sotilaspalvelukseen armeijaan tai henkilöitä vaihdettiin toisiin. Näin oli tilanne myös muissa hävitysosastoissa.

"Siirryttäessä sotatilaan, näin mainitaan Murmanskin rajavartiopiirin luennossa Rajavartiojoukkojen komentajalle 16.8.1941, yhteys paikallisiin kansalaisiin, puolue- ja neuvosto-organisaatioihin vahvistui merkittävästi. Yhteinen käytännön työ... ilmeni hävityspataljoonien täydentymisinä sekä heille järjestettynä sotilaskoulutuksena. Osa johtajistosta ja puoluehenkilöstöstä annettiin johtamaan ja komentamaan hävityspataljoonia..." Jää vain lisättäväksi tähän, että myös 82. rajavartio-osaston neuvostorajavartijat osallistuivat aktiivisesti näihin tapahtumiin.

Koska läheskään kaikki eivät olleet käyneet varusmiespalvelusta Puna-Armeijassa, hävityspataljoonien koko henkilöstö sai sotilaskoulutusta rajajoukkojen johtajien läsnä ollessa. Sotilaskoulutuksen perustana oli 110 tuntia kestävä yleinen sotilaskoulutus. Koska laajan alueen, johon kuului myös Kirovskin rautatie, valvonta oli vaikeaa, näiden hävityspataljoonien ja -komppanioiden avuksi muodostettiin yhteistyöryhmiä. Näihin yhteistyöryhmiin kuuluivat sienien ja marjojen kerääjät, metsän hakkaajat, kalastajat, ratavartijat ja jopa koululaiset.

Hävityspataljoonien perusteiden mukaisesti sen "sotilaita" houkuteltiin paljastamaan ja tuhoamaan vihollisen laskuvarjodesantteja sekä muita desantteja, paljastamaan ja ottamaan kiinni saksalaisten alas ammuttujen lentokoneiden miehistöä, ja ilmoittamaan epäilyttäviä henkilöitä, jotka asuivat alueen asutuskeskuksissa. Heitä houkuteltiin myös paljastamaan vastavallankumouksellisia joukkoja sekä vastavallankumousvalmisteluita, kuten aseiden kokoamista. Heidän tehtäviinsä kuului tärkeiden teollisuuskohteiden, rautatienlinjan ja viestilinjojen suojaaminen sekä estää näissä kohteissa tuholaistoiminta. Heidän tehtäviinsä kuului myös osallistuminen väijytyksiin, ratsioihin ja muihin operaatioihin, jotka liittyivät kansalaisten henkilöllisyysasiakirjojen tarkastamiseen.

Joulukuussa 1941 brittidelegaatio, jonka johdossa oli ulkoministeri Eden, matkusti panssaroidulla junalla Kirovskin rautatietä pitkin Murmanskista Moskovaan. Matka suoritettiin Churchillin ja Stalinin sopimuksen perusteella sellaisten neuvotteluiden käymiseksi, joiden tarkoituksena oli vahvistaa kahden maan yhteistyötä sodassa Natsi-Saksaa ja sen liittolaisia vastaan.

Koska erityisjunan kulkureitille kohdistui todellinen vaara suomalaisten ja saksalaisten tuholaistryhmien toimesta, rautatien suojelemiseksi siirrettiin 82. rajavartiorykmentin partioita vahvistettuna Kuolan, Murmanskin, Montsegorskin, Kirovskin ja muiden alueiden hävityspataljoonilla. Korkea-arvoinen delegaatio ei huomannut tätä järjestelyä, vaan vain sen, että heidän turvallisuutensa oli taattu.

Hävityspataljoonat olivat yhdessä kansan täydennysjoukkojen kanssa reserviä ja täydennystä Puna-Armeijan joukko-osastoille. Näiden kanssa pidettiin yhdessä silmällä mobilisoinnin jälkeen myös rajavartiojoukkojen

upseereita, joita mielellään liitettiin Puna-Armeijaan. Tämä oli myös ajankohtaista 82. rajavartio-osastolle ja muille rajavartio-osastoille, jotka kärsivät tappioita sodan ensimmäisinä kuukausina. Ei ole sattumaa, että monet 82. rajavartiorykmentin taistelijoista olivat juuri Murmanskin alueelta.

Kuten yllä on osoitettu, tämän lisäksi osa johtajista lähetettiin hävittäjäosastoihin ja täydennykseen, sekä lisäksi Puna-Armeijaan ja jopa Murmanskin rajavartiohallinnon tiedusteluryhmiin. Tässä yhteydessä kysymys täydennyksestä kasvoi erittäin tärkeäksi. Johtajien puute onnistuttiin osittain korvaamaan mobilisoimalla reservistä upseereita sekä Moldovan rajavartiopiiristä lähetetyillä johtajilla. Kaikkein vaikeinta oli, vaikkakaan se ei niin merkittävää ollutkaan, saada korvattua miehistöä, jonka menetykset kasvoivat uhkaavasti. Tässä tapauksessa 82. rajavartiorykmentin menetykset eivät olleet pelkästään taistelutappiota.

Esimerkiksi NKVD Murmanskin alueen rajavartiojoukkojen komentaja everstiluutnantti A.L. Prusskomylle tuli Neuvostoliiton NKVD päähallinnon käsky 15.12.1941: " estääkseen terroriteot rajavartioaluksia kohtaan, piti muodostaa aseistetut vartiot johtajineen... vahvuutena 10 tai 12 (riippuen laivan kantavuudesta). Kun laiva lähtee vartioreissulle, tämä aseistettu vartio seuraa mukana ja vartio laivaa satamissa. Tarvittava miehistö irrotetaan teille alistetuista joukoista. Johtajat täydennetään parhaista ja luotetuista paikallisen NKVD suostumuksella... Käsky, ohjeet, henkilökunta - postitse."

Tätä käskyä seurasi päätös:

Esikunnan päällikölle.

1. Tiedoksi, että teidän pitää muodostaa 40 - 45 joukkoa, yhteisvahvuudeltaan 400-450 miestä.
2. Tiedustella, miten järjestetään ruokailut ja joukkojen varusteet
3. Pyytää
  - a) Johtajisto, jotta saadaan joukkojen johtajat, sillä piirissä on vajausta 130 henkeä
  - b) kantahenkilökuntaa oleva miehistö, sillä piirin osastoissa kantahenkilökuntaa on vähän ja reservin väki on huonoa
  - c) liittyen toimintojen täyttämiseen, että joukot siirretään piirin esikuntaan muodostaen niistä suojeluosastoja; kaksi komppaniaa Murmanskissa, panssarijuna ja pataljoona viestilinjojen suojaamiseen Kantalahden suuntaan. Joukko-osastoista ei voi ottaa enempää, sillä niihin ei jää sitten ketään. 27.12.1941 Prusskin.

Huomiona, että nämä kaksi komppaniaa Murmanskissa muodostuivat silloin 82. rajavartio-osaston kantahenkilökunnasta. Avainsanoiksi jäivät siten sanat "reservin väki on huonoa". Yllä mainittu käsky aiheutti sen, että rajavartijoiden piti jälleen luovuttaa kokonainen pataljoona parhaista ja luotetuista henkilöistä. Perusteena oli Neuvostoliiton pääesikunnan määräys. Ensimmäinen taisteleva joukko (vartio-osasto) muodostettiin 1.1.1942 mennessä, muut viisi vuorokautta myöhemmin.

Täytyy mainita, että myös merellä käytiin tuolloin kiivasta sotaa, joten helppoa ja mukavaa palvelus rajavartiolaivoilla ei ollut. Vienan merellä paluumatkalla ollut rajavartioalus joutui ilmahyökkäyksen kohteeksi 27.5.1942. Laivan taisteleva joukko (vartio-osasto) oli täydennetty 82. Rajavartiorykmentistä. Ilmahyökkäyksessä kuoli kersantti Piskus ja puna-armeijalainen Shestakov haavoittui vaikeasti.

Kesä-heinäkuussa 1942 Neuvostoliiton NKVD muodosti 10 jalkaväkidivisioonaa, joiden perustana olivat varusmiespalveluksessa olevat joukot. Jokaiseen jalkaväkidivisioonaan sijoitettiin 500 johtajaa ja yhteensä 1000 alijohtajaa ja sotamiestä. Tämä koski myös Karjalan Rintamaa ja 82. rajavartiorykmenttiä. Ja jälleen Sisäasiainkomissaarin L.P. Berinin määräyksellä 82. rykmentin miehistöstä valittiin parhaat upseerit, aliupseerit ja sotilaat.

Siitä, että nämä todellakin olivat kaikkein koulutetuimpia miehiä, voi vakuuttua alla olevasta esimerkistä. Korpraali Vasilii Antonov kutsuttiin rajavartiojoukkoihin Ivanoskin alueelta lokakuussa 1938. Hän joutui Suomen vastaiselle rajalle 35. merivartio-osastoon, josta myöhemmin tuli Murmanskin rajavartiopiirin 82. rajavartio-osaston perusta. Hän osallistui Neuvostoliiton ja Suomen vastaiseen sotaan 1939 - 1940. Palveluksen aikana hän otti kiinni viisi (5) rajaloikkaria sekä haavoittui kahdesti.

Lokakuussa 1942 hänet lähetettiin muiden palvelustovereiden kanssa Tseljabinskiin, jossa uudelleen muodostettiin 10. NKVD:n Stalingradin divisioona. Myöhemmin tästä divisioonasta tuli 181. jalkaväkidivisioona. Antonov taisteli sodan loppuun asti tämän divisioonan riveissä. Hän kunnostautui erityisesti syys - lokakuussa 1943 tuhoten paljon vihollisotilaita. Neuvostoliiton Korkeimman Neuvoston käskyllä hänelle myönnettiin Neuvostosankarin arvonimi 16.10.1943. Arvonimi myönnettiin taistelussa urheudesta ja rohkeudesta, jota hän osoitti pidettäessä sillanpääasemaa Dneprin oikealla rannalla.

Ja jälleen 82. rajavartiorykmentin esikunnan ja puolueosaston upseerit matkustivat rajavartiopiirin sotilasarakennusjoukkoihin (pioneerijoukko) ja he valitsivat sieltä vapaaehtoisia omiin pataljooniinsa. Mutta nämäkin reservit olivat nopeasti loppuun kulutettu. Tästä syystä rajavartijoiden avuksi tuli Murmanskin alueen Komsomoli. Sen aloitteesta ryhdyttiin keräämään vapaaehtoisia rajavartiojoukkoihin. Heitä varten oli järjestetty erillistä koulusta, jota kokeneet johtajat johtivat. Nämä olivat hyviä täydennysmiehiä rajavartio-osastoihin. Monet vapaaehtoiset komsomolit kunnostautuivat taisteluissa.

82. rajavartio-osastossa järjestettiin myös seuraavanlaisia toimenpiteitä:

1. Hävittäjäosastot täydennettiin yhdessä NKVD:n paikallishallinnon kanssa täyteen kokoonpanoon kantahenkilökunnalla, ja heidät siirrettiin kasarmiluontoiseen majoitukseen rajavyöhykkeelle.
2. Näiden hävittäjäosastojen johtajille laadittiin kaaviot ja kuvaukset vastuualueista, joihin merkittiin mahdolliset vihollisen käyttämät reitit sekä kohteet, joihin vihollinen voi hyökätä. Lisäksi merkittiin mahdolliset laskeutumisalueet; suuret aukeat, metsäpellot, joet ja järvet, joihin saksalaiset ja suomalaiset lentokoneet voisivat laskeutua kuormineen.
3. Viestikanaavat järjestettiin hävittäjäosastojen ja rajavartijoiden kanssa sekä selustan puolustuksesta vastaavan esikunnan kanssa.
4. Muodostettiin koulutus suunnitelmia hävittäjäosastojen rajavartijaupseereille. Valmistettiin toimenpiteet hälytyksessä ja keinot hävittäjäosastojen siirtämiseksi nopeasti uhatuille alueille.
5. Tarkastettiin vapaaehtoisuudostelmien aseistuksen tilanne sekä järjestely niiden valvontaan ja säilytykseen.

Murmanskin alueen hävittäjäosastojen taistelijat yhdessä rajavartioiden sekä NKDV alueellisten elinten työntekijöiden kanssa vaikeuttivat vihollistiedustelun suunnitelmien toteuttamista alueellamme. Tämän johdosta oma selustamme tunsu itsensä suhteellisen turvatuksi.

Mutta henkilöstön siirrot eivät rajoittunut tähän: Vuoden 1944 ensimmäisellä neljänneksellä Puolustusneuvoston päätöksellä käskettiin vaihtaa touko-heinäkuun aikana Karjalan Rintaman NKVD:n selustan suojausjoukoista 50%. Tästä työstä rajavartijat selvisivät määräaikaan mennessä hyvin.

Vihollisen joukkojen mahdollisen toimintasuunnan suojaaminen

13. maaliskuuta 1942 rajavartiojoukkojen johto ja pääesikunta kirjoittivat asetuksen Puna-armeijaa suojaavien Neuvostoliiton rajavartiojoukoista. Asetuksessa määrättiin, että tästä eteenpäin rajavartiojoukoille asetetaan tehtäväksi taistelu selustaan tunkeutuneita, tuholaistyötä, vakoilua ja tihutyötä suorittavia vihollisen pieniä ryhmiä ja osastoja vastaan. Vain erityisissä tapauksissa (rintaman sotilasneuvoston päätöksellä) rajavartiojoukot osallistuisivat yhteyslinjojen suojaamiseen tietyillä osuuksilla.

Osa Karjalan rintaman rajavartiojoukoista, pois lukien 82. rajavartiorykmentti, oli jo vuoden 1941 lopusta saakka jättänyt osallistumatta taisteluihin saksalaisia ja suomalaisia vastaan, koska se suoritti toimenpiteitä tuhotakseen selustaan tunkeutuneita ja soluttautuneita vihollisen ryhmiä. Kuitenkin Karjalan rintaman sotaneuvoston päätöksellä 82. rajavartiorykmentille oli asetettu itsenäinen vastuullinen tehtävä suojata mahdollinen saksalais-suomalaisten joukkojen toimintasuunta Ristikentän kaistalla, ilman että siihen liitettiin Puna-armeijan joukkoja. Tämä ratkaistiin keskittämällä 82. rajavartiorykmentin pääjoukot nimettömään vaaraan koordinaatissa 2048 ja asettamalla sen eteen seitsemän kappaletta joukkueen tai komppanian vahvuista kenttävartiota. Sotapäiväkirjan mukaan vaarassa 2048 sijaitsi rykmentin komentopaikan lisäksi jatkuvasti kahdesta komppaniasta kahteen pataljoonaan.

Samanaikaisesti 82. rajavartiorykmentti suoritti aktiivisesti tiedustelua asemien etupuolella sekä vihollisen selustassa rykmentin ja pataljoonan tiedustelujoukkueilla.

Komento- ja turvallisuustoimintojen toteuttaminen

Sotapäiväkirjan mukaan: "kun rajavartiojoukot siirtyivät suojaamaan Puna-armeijan selustaa, 82. rajavartiorykmentti jatkoi suojaamista Luttojoen suunnalla ja saman aikaisesti osalla vahvuudestaan suojasi aluetta, jonka oikea raja oli Tjulpyvk tunturi, pois lukien Drovjanoin kylä. Alueen vasen raja oli Toporjoen suu, pois lukien Montsegorsk". On helpompi ilmaista, että rykmentin vastuualue suojatessa 14. armeijan selustaa oli Montsegorskista Drovjanoin kylään Kirovskin rautatien syvyydessä. Tämä tehtävä suoritettiin 3. Pataljoonalla, joka toimi samalla koulutuspataljoonana. Tällä vyöhykkeellä, kuten sotapäiväkirjassa kerrotaan, 82. rajavartiorykmentti suoritti tiedustelutoimintaa. Toisin sanoen, se suoritti tällä alueella vastatiedustelutoimintaa täydellä suorituskyvyllä.

Samanaikaisesti yksi komppania ja huhtikuun alusta saakka koko 3. jalkaväkipataljoona sijaitsi Murmanskissa ja oli tuolloin alistettuna Murmanskin alueen NKVD päällikölle. 3. jv-pataljoona suoritti siellä erilaisia toimia vahvistaen esimerkiksi Murmanskissa sijaitsevaa rajakomentantti joukkuetta sen suoritettaessa valvontaiskuja ja valvontatoimenpiteitä. Lisäksi kyseiset osastot suorittivat palvelusta tarkastuspisteillä, tekivät suuria tarkastuksia satamissa ja rautatieasemilla sekä kuljettivat ja vartioivat vankeja.

Kokonaisuutena pataljoonalla oli tehtävänä suorittaa aktiivista vakoilijoiden etsintää ja taistella vakoilijoita, tuhotyöntekijöitä, rikollisia sekä muita pieniä vihollisen ryhmiä vastaan. He osallistuivat myös asiakirjojen tarkastamiseen sekä järjestivät valvontaiskuja asutuskeskuksissa rykmentin vastualueella.

Huhtikuun 1942 taistelujen jälkeen 82. rajavartiorykmentti suojausi kahdella pataljoonalla Luttojoen suunnan linjalla nimetön vaara 2406 - Jelovij-järvi.

3. jv-pataljoona (koulutuspataljoona) suojausi Ristikentän kylää (toisin sanoen suomalaiset pakottivat siirtämään pataljoonan Murmanskista).

Elokuussa 1942 3. jv-pataljoona ryhmitettiin uudelleen: esikunta yhdellä joukkueella 9. komppaniasta Luttokyläsuuhun, 8. komppania Sol-järvelle (2826), 9. komppania ilman yhtä joukkuetta Ylemmälle Vagujärvelle (0818). 7. komppanian yksi joukkue kukkulalle, karttamerkinnällä 92,5 (0222) ja 7. komppanian kaksi joukkuetta Nivan kylä alueelle, Notajoen oikealle rannalle (8608). Rykmentin tehtävänä oli suojata vastuualuetta, jonka oikea raja tunturi Tjulpyyd (5214) pois lukien Drovjanoin kylä (4800). Vasen raja Toporjoen suu, pois lukien Montsegorsk.

82. rajavartiorykmentti alkoi suorittaa selustan valvontaa osoitetuilla alueilla, mukaan lukien niissä sijaitsevat rautatieasemat.

Tilanne 19. helmikuuta 1943: 82. rajavartiorykmentin esikunta ja 1. jv-pataljoona sijaitsivat Luttojoensuun alueella. 2. jv-pataljoona oli Luttokylässä ja 3. jv-pataljoona sijaitsi Padunissa, jossa jo ennen sotaa oli sijainnut 82. rajavartio-osaston huoltopaikka.

Vuoden 1942 huhtikuusen iskun myötä suomalaiset pakottivat kunnioittamaan itseään. 3. jv-pataljoona keskeytti komendantin vartiointin Murmanskissa ja se siirrettiin tarkoituksen mukaisesti suorittamaan tehtävää 14. armeijan selustan suojaamiseksi.

Rykmentin tiedustelu-etsintätoiminta

82. rajavartiorykmentin tilanne 1.5.1942: komentajana majuri S.F. Nikolajev, hänen sijaisensa tiedustelualueelta kapteeni P.I. Bojko, esikunnan päällikkö majuri A.Z. Verin ja hänen apulaisensa yliluutnantti V.A. Krjukov. 1. jv-pataljoonan komentajana toimi majuri F.V. Klimanov, 2. jv-pataljoonan komentajana kapteeni N.V. Shtinov ja 3. jv-pataljoonan komentajana kapteeni P.A. Horonits.

Rykmentti suoritti aktiivisesti tiedustelu-etsintäryhmin suoritettavana operatiivisena tehtävänä etsintää selustassa tavoitteena paikallistaa kaikkein todennäköisimmät vihollisryhmien lähestymisreitit. Rykmentti tarkasti vastualueellaan olevia hylättyjä mökkejä, parakkeja ja metsähakkaajien majoituskorsuja. Osasto suoritti asiakirjojen tarkastamista Murmanskiin johtavilla teillä, rykmentin vastualueella olevissa asutuskeskuksissa sekä junissa Kirovskin rautatiellä. Tämän lisäksi rykmentti järjesti valvontaiskuja alueellaan olevissa asutuskeskuksissa.

Alueellinen NKVD:n hallinto tiedotti, että tehtäviin lähetetyt... tiedusteluhenkilöt eivät majoitu vain asutuskeskuksiin, vaan he voivat käyttää asumiseen myös kaukaisia autiotupia, parakkeja, metsätyömaiden ja kalastajien majoituskorsuja, jotka ovat kaukana rautatielinjoista ja asutuskeskuksista. Toisena

turvallisuustoimien kohdentamisen suuntana oli "vihollisen laskuvarjo- ja muut desantit, jotka voivat käyttää Kuolan niemimaan aluetta, jossa ei ole Puna-armeijan joukkoja. Desanttijoukkoja eivät lähetä vain saksalaiset vaan pääasiassa suomalaiset ja valkoisten puolella taistelleet venäläiset, jotka tuntevat hyvin Kuolan niemimaan. Tällaiset desantit voivat asua pitkiä aikoja tundralla huomaamatta, ja määrättynä aikana he kokoontuvat ja alkavat toimia meitä vastaan sisäpuolelta.

82.rajavartiorykmentin johto (ja muut rajavartiorykmentit Karjalan rintamalla) vastasi tästä toiminnasta yhdessä NKVD:n rajan lähialueiden rajavartioalueosastojen kanssa. Rykmentti toimi tuolloin aktiivisesti vihollisen agenttien ja tuhotyöosastojen etsinnässä. Jokaiselle pataljoonalle oli asetettu oma vastuualue. Tuhoamispataljoonat alkoivat kontrolloida maastoa pitkin rautatietä ja asutuskeskuksien ympärillä 30 km etäisyydellä niistä. Osoitettua aluetta pitkin tehtiin valvontalatu ja kaikkia sen ylittäjiä ajettiin takaa ja ladun ylittäjät otettiin kiinni.

Tällä 30 km kaistalla kaukaiset rakennukset ja jopa havumajat otettiin huomioon ja merkittiin kartalle sekä kaaviokuvaan. Kun valvonta-alueelle ilmaantui ihmisiä jotka eivät olleet paikallisia asukkaita, heidät tarkastettiin ja jos syntyi epäily, heidät pidätettiin. Tuholaispataljoonien johto ja rajavartiojoukot laativat joka kuukausi yhteisen suunnitelman tarkastusten suorittamisesta, tarkastusladun valvonnasta sekä määrittivät partioiden määrän ja vahvuuden, kulkureitit ja partiointiajat.

Vastaavia valvontatoimenpiteitä suorittivat myös itse rajavartiojoukkojen rajavartijat, mutta suuremmassa mittakaavassa. Heidän toimintaansa ohjasi NKVD:n ohjeistus "NKVD:n joukkojen partioiden kokoonpanot rintaman selustan suojaamisessa". Heillä oli niillä rintaman läheisillä alueilla, joita NKVD valvoi, toimiessaan Puna-armeijan selustan suojaamiseksi, oikeus ottaa kiinni ne henkilöt, jotka rikkoivat sotilasjohdon antamia määräyksiä. He saivat tarkastaa kaikkien tällä alueella liikkuvien asiakirjat riippumatta siitä, onko kyseessä siviili tai sotilas sekä ottaa kiinni henkilöt, jotka olivat epäiltyjä vihollisen avustamisesta tai vakoilusta vihollisen hyväksi, tai jos heräsi epäily tämän neuvostovastaisesta toiminnasta (vakoilija, vihollisen avustaja jne.). Partioiden toiminnan tuli olla päättäväistä ja sitkeää jopa aseiden käyttämiseen saakka.

82. rajavartiorykmentin rajavartijoiden koko vahvuus oli suunnattu suorittamaan tätä tehtävää Neuvostoliiton kansankomissariaatin laatimalla määräyksellä Nro: 1756-762cc/25.07.1941 sekä NKVD käskyllä, jonka mukaan heidän piti:

- a) ylläpitää järjestystä selustassa
- b) selustan teiden puhdistaminen pakenevista siviileistä
- c) sotilaskarkureiden kiinniottaminen
- d) tuholaistyötä suorittavien kanssa taistelu
- e) selustaan johtavien teiden puhdistaminen pakenevista siviileistä, sekä heidän kuljettamisen ja evakuoinnin säännöstely

Edellä mainittujen toimenpiteiden tuloksista esimerkkinä "Operatiivinen tiedusteluraportti nro: 99: 14. armeijan selustan suojausjoukkojen esikunta 9.8.1941"...Tuloksena 7.-8.8. välisenä yönä suoritetusta valvontaiskusta Murmanskissa pidätettiin 167 ihmistä. Heistä;

- a) 33 henkilöä mobilisaation välttelmisestä (luovutettu sotakomissaariaatille)
- b) 1 henkilö, joka oli karannut vankilasta (luovutettu vankilaan)
- c) 21, puna-armeijalaista, joilla ei ollut palveluksesta vapautusasiakirjoja (luovutettu kaupungin komendantille, henkilöiden lähettämiseksi joukko-osastoihin)
- d) 9 henkilöä, jotka olivat rikkoneet rekisteröintimääräyksiä
- e) 103 henkilöä, joilla ei ollut lupaa liikkua kaupungilla kello 24 jälkeen. (luovutettu Murmanskin alueen NKVD:n hallinnolle tarkastamista varten)

Kuten huomaatte, tuholaisyötä tekevät eivät kulkeneet kaupungilla odottaen tarkastuksia, tai eivät vain jääneet kiinni valvontaiskussa. Tästä johtuen neuvostorajavartijat suorittivat päätyönsä vihollisen tuholaisyöryhmien löytämiseksi asutuskeskusten ulkopuolella. 82. rajavartio-osaston tiedusteluryhmä havaitsi 2.7.1941 yhden tällaisen ryhmän alueellamme ja se tuhottiin osittain. Tässä yhteenotossa alikersantti A.M. Lutsnikov kunnostautui ampuen kolme vihollisen tunkeutujaa. Tämä taistelija oli muuten radisti ja suuntasi sodan aikana 15 kertaa tiedusteluryhmän kokoonpanossa syvälle vihollisen selustaan pitämään yhteyttä rykmenttiin komentopaikkaan.

Mutta aina etsintä ei ollut kuitenkaan menestyksekkästä. Tuloksellisuuteen vaikuttivat toimenpiteet selustan suojauksessa sekä muutamien puna-armeijalaisten suhtautuminen "selustapalvelukseen". Joten, kun yliluutnantti Gruzdevan johtama tiedusteluetsintäryhmä oli tauolla Pados-joen jokiniityllä 6.7.1943 (Kuolan alue Murmanskin alueella) etsiessään mahdollisia agenteja ja vihollisen muodostelmia, suomalaiset sissit sieppasivat luonnon kauneutta ihailleen vartiomiehen. Joten yksi saalistajista muuttui saaliiksi. Jokin kuitenkin esti suomalaisia tuhoamasta tauolla olevaa neuvostoryhmää.

Sotapäiväkirjan mukaan ajalla 22.6.1941 – 31.12.1942 rykmentin partiot olivat ottaneet kiinni toiminta-alueeltaan 129 henkilöä. Näistä 102 sotilaspalvelusta suorittavia ja 27 siviiliä. Tähän lukuun kuului yksi saksalainen lentäjä, kaksi Norjasta paennutta siviiliä, 4 jotka olivat jääneet jälkeen omista joukoista, 12 piirityksestä selvinnyttä, 8 viholliselta karannutta sotavankia, 89 ilman asiakirjoja ollutta henkilöä, 6 jotka rikkoivat rajan lähialueen määräyksiä (ei ole käsitystä keitä nämä voisivat olla), 7 epäilyttävää henkilöä. Tästä henkilömäärästä paljastettiin 4 vakoojaa, 1 tuhotyöntekijä, 1 isänmaan petturi ja 3 sotilaskarkuria. Muut pidätetyt oli luovutettu NKVD:lle.

Rykmentti selustansuojauksessa sodan toisella puoliskolla

Berijan 8.1.1944 allekirjoittaman erityisilmoituksen mukaan Neuvostoliiton NKVD:n selustansuojajoukoilla oli Karjalan Rintamalla vuonna 1943 yhteensä 29 taistelukosketusta vihollisen tiedustelu-/tuholaisyöryhmien kanssa, jotka olivat päässeet tunkeutumaan tai yrittivät tunkeutua rintaman selustaan. Näissä taistelukosketuksissa oli tapettu 269 vihollisen sotilasta sekä otettu vangiksi 40 sotilasta ja upseeria. Toisin sanoen tilanne Karjalan Rintaman selustassa oli suhteellisen rauhallinen. Jokaista rajajoukkojen osastoa (5 rykmenttiä ja 1 erillinen pataljoona) vastaan oli vuonna 1943 viisi taistelukosketusta pieniä suomalaisia tai saksalaisia ryhmiä vastaan.

82. rajavartiorykmentin vastuualueella onnistuttiin löytämään kuitenkin vain yksi tällainen tapahtuma: 19.7.1943 Notkolan joen alueella havaittiin yksi vihollisen tiedustelu-tuholaisryhmä. Syntyneen taistelun aikana onnistuttiin vangitsemaan yksi suomalainen upseeri, jonka jälkeen loput suomalaiset vetäytyivät omalle alueelleen. Tuolloin kunnostautui ja palkittiin 1. pataljonaan viestijoukkueen radioaseman päällikkö, puna-armeijalainen G.P. Klevtsov.

Samantapainen taistelukosketus tapahtui 12.-13.7.1944 välisenä yönä. Silloin 82. rajavartiorykmentin osasto havaitsi vihollisen tiedustelu-tuholaisryhmän. Sen tuhoamiseksi lähetettiin rykmentin tuhoamisryhmä. Suomalaiset ahdistettiin koordinaatissa 1888-b olevan nimettömän järven alueelle, missä taistelu käytiin. Kuten kerrotaan asiakirjoissa; "he eivät kestäneet meidän ryhmämme kiihkeää ja päättäväistä toimintaa ja menettivät 13 sotilasta kaatuneina ja haavoittuneina. Vähitellen he vetäytyivät omien osastojensa alueelle jättäen taistelupaikalle haavoittuneen sotilaan, joka otettiin vangiksi. Tuolloin kunnostautui 3. rajavartioaseman sotilaat kersantti Ja.I. Kutsin, alikersantti A.S. Mehnetsov, jääkärit Ja.I. Mishkov, N.M. Kostintsin, V.V. Neprjahn ja puna-armeijalainen N.I. Sergienko.

Aina ei kuitenkaan ollut näin hyvin. Toukokuussa 1942 Pohjoisen laivaston NKVD erityinen osasto valmisti katsauksen vihollisen tiedusteluelinten maanalaisesta toiminnasta pohjoisella toimintasuunnalla. Siinä ilmoitettiin, että erityisesti rintaman pohjoisella kaistalla pääasiallista toimintaa Neuvostoliittoa vastaan suoritti Suomen tiedustelu.

Katsauksessa todetaan, että vihollisen tiedustelu keskittyi vakoilijoiden ja tuholaistyötä tekevien lähettämiseen. Meillä on heikko kontrollointi ja huolettomuus selustassa rintaman läheisellä kaistalla Murmanskin alueella. Asiakirjojen tarkastaminen teillä, rautatieasemilla ja satamissa suoritetaan huonolla koulutuksella, huolimattomasti ja muodostuu vaara, että vakoilijat pääsevät tunkeutumaan väärillä asiakirjoilla. Kuten näemme, 82. rajavartiorykmentin ja muiden Karjalan Rintaman selustassa toimivien rajavartio-osastojen tarkastustoimenpiteitä ei arvioitu erityisen korkealle.

Suomalaiset pääsivät Kirovskin rautatielle asti

Muistutamme, että 82.rajavartiorykmentin vastuualueen eteläinen raja Karjalan rintaman selustan suojaamisessa ylettyi Montsegorskiin saakka. Sodan aikana osoittautui, että suomalaisten ja saksalaisten tuhotyöryhmät pyrkivät tuon alueen keskustaan. Heidä houkutti siellä sijainneet nikkelikombinaatit, sotilaslentokenttä sekä tietenkin rautatie.

Alkoivat sellaiset "tarkkaavaisuuden ilmaantumiset", jolloin paikalliset asukkaat havaitsivat vihollisen joukkoja heti sodan ensi päivistä. Tuohon aikaan Montsegorskissa asunut V.S. Zavjalov muisteli, että saksa lähetti tuhotyöntekijöitä vallatakseen nopeasti Severonikkelin kombinaatin, mutta heidät napattiin nopeasti. Heidän kiinniottamiseen osallistui koko kaupungin väestö. Kiinniotettuja kuljetettiin pitkin kaupungin katuja.

Pakkosiirretty L.D. Zverev, joka oli Montsegorskin tuholaispataljoonan jäsen ilmoittaa: Vartioitiin ja pyydystettiin vihollisia. Suomalaiset pääsivät salaa Kirovskiin saakka. He polttivat siellä tutkimustukikohdan Pienellä Vudjärvellä. He ilmaantuivat Montsegorskin alueelle, missä he suorittivat tihutöitä, tiedustelivat sotilaslentokenttää ja muita heitä kiinnostavia kohteita.

Montsegorsk oli tuolloin käytännöllisesti katsoen suojaamaton. B.I. Fedotov, joka tuolloin asui tässä rajan lähialueen kaupungissa, muisteli: Kaupunkilaiset valmistautuivat puolustautumiseen. He rakensivat korsuja, kaivoivat kaivantoja sekä rakensivat puolustuslinjoja. Järvelle jäädytettiin tolppia, joilla estettiin vihollisten lentokoneiden laskeutuminen. Sotilasosastoja kaupungissa ei ollut pois lukien yksi lentorykmentti, joka oli 25 kilometrin päässä. Rykmentissä oli lentäjiä, mekaanikkoja ja pieni vartioryhmä. Montsegorskin pääsotilasyksikkö oli tuholaispataljoona. Sen taistelijat olivat 16-17 vuotiaita poikia ja tyttöjä, jotka olivat kyvykkäitä kantamaan aseita. He toimivat yhdessä 82. rajavartiorykmentin partioiden ja ryhmien kanssa.

Kirstyneimpänä aikana vähintään yksi joukkue tuholaispataljoonasta oli kasarmioloissa. Töiden jälkeen pataljoonalaiset osallistuivat harjoituksiin, partioivat kaupungilla, lähikylissä sekä kombinaatin alueella. Talvella kaupungin ympärillä 2-3 kilometrin päässä oli valvontalatu. Taistelijat kiersivät sitä pitkin kaupungin. Mittaa ladulle tuli 15-20 kilometriä. Ravinto oli yksipuolista ja keripukki vaivasi. Kuri oli sotilaallinen. Yöpartiointi ja pataljoonan sotilaiden ja miliisien tiukat toimet turvasivat järjestyksen kaupungissa.

Suunnitelma alueen sulkupalveluksesta tehtiin yhdessä tuholaispataljoonan päällystön, paikallisen NKVD:n johdon ja 82. rajavartiorykmentin rajavartijoiden kanssa. Montsegorskin ja Severonikkelin kombinaatin ympärille tehtiin valvontalatu, joka oli 47 kilometriä pitkä. Sitä pitkin suoritettiin päivittäin partiointia. Muutamiin paikkoihin 2-5 kilometrin päähän kaupungista järjestettiin pysyvä vartiointi. Jokaisella tuholaispataljoonan osastolla oli oma toiminta-alueensa. Suorittaakseen annettua tehtävää tuholaispataljoonan taistelijat sekä päällystö suorittivat säännöllisesti partiointia tarkastaakseen maaston asutuskeskusten ulkopuolella.

14. armeijan sotaneuvoston asettaman tehtävän perusteella tuholaispataljoonat suorittivat tarkkailua ja partiointia joilla, järvillä ja muilla vesialueilla, joita talviaikaan olisi voitu käyttää vihollisen lentokoneiden laskeutumiseen.

Murmanskin alueen arkistossa on tietoa, että 82. rajavartiorykmentin rajavartioryhmä suoritti yhdessä Montsegorskin tuholaispataljoonan taistelijoiden kanssa 200 kilometrin pituisen tarkastuspartion maastossa Montsegorskin alueella 4.- 12.8. 1942. Suoritetun partion aikana reitillä tarkastettiin 23 kalastajan asiakirjat. Kalastajat oli lähetetty kalastustehtäviin eri organisaatioiden toimesta. Tuolloin tarkastettiin myös 78 kaukaista mökkiä ja rakennelmaa, niistä 32 oli tuhoutunut, 18 sinetöity ja loput 28 varmistettu ja niihin tehtiin tarvittava merkintä tarkastuksesta. Partion seitsemäntenä päivänä Allhjuntsorr-tunturilla (Voltsejn tundran keskialueella) partio havaitsi kaksi tuhoutunutta saksalaista lentokonetta sekä näiden kuolleet miehistöt. Koneet olivat tyypiltään Junkers-88 ja Heinkel-126. Partio otti lentokoneista haltuunsa lentotehtäväasiakirjat sekä henkilöasiakirjat.

Talvella 1943 havaittiin suomalaisosasto Voltsij-järven alueella 20 kilometriä Montsegorskista. Tuholaispataljoona oli kaksi päivää kovassa pakkasessa väijyttämässä suomalaisia heidän mahdollisesti käyttämällään reitillä kohti kaupunkia. Samalla alueella saman vuoden syksyllä sattui vielä toinenkin vastaavanlainen tilanne. Vuoden päästä tästä Imandrajärven alueella suoritettiin monipäiväinen operaatio suomalaisten tihutyöntekijöiden kiinni saamiseksi.

Suomen radiotiedustelu ja NKVD rykmentit

Sota-aikana vihollinen kiersi useita kertoja rajavartioiden väijytykset. 82. rajavartiorykmentin johtoporras yritti sodan loppuun saakka ilman menestystä ymmärtää, kuinka vihollisen onnistui irtautua muka luotettavista ja ovelasti suunnitelluista ansoista. Selvitys vihollisen onnistumisille paljastui vasta monta vuotta taistelutoimien päättymisen jälkeen ja menetelmä osoittautui harmittavan yksinkertaiseksi.

Saksalaiset ja erityisesti suomalaiset lukivat 82. rajavartiorykmentin ja muiden rajavartiorykmenttien radioviestejä. Kaapatun selvityksiä väijytysten järjestämisistä ja käskyistä järjestää väijytykset tiettyihin pisteisiin, suomalaisten radiotiedustelu lähetti tihutyö-tiedusteluryhmien ryhmissä oleville radisteille määräyksiä, mitkä paikat ja alueet heidän pitää liikkeen aikana kiittää ja minne ei missään tapauksessa kannattanut mennä.

Vasta monta vuotta sodan päättymisen jälkeen selvisi, että salakirjoitusten tulkitsemispalveluun kuulunut radiotiedustelu oli kaikkein tehokkain tiedusteluosasto Suomessa. Tuon osaston työntekijöiden kirjoittamista muistelmista selvisi Puna-armeijan ja NKVD:n päällystön rikollinen leväperäisyys. Koska samaa koodia käytettiin pitkiä aikoja, vihollisen oli mahdollista selvittää salatut Puna-armeijan radioviestit Murmanskista Baltian maihin.

Tällä tavalla saatiin valtavasti tietoa aluksi Leningradin puolustusalueen joukkojen sijainnista ja myöhemmin niiden perusteella muodostettujen Karjalan, Leningradin ja Volhoskovan rintamien joukkojen sijainnista. Suomalaiset saivat radiotiedustelulla tietoja myös Kuolan niemimaan sekä Baltian ja Pohjoisen laivaston toiminnasta.

Radiokaappauspisteitä ja suuntimalaiteasemia oli sijoitettu sektoreittain pitkin Neuvostoliiton rajaa. Tämä mahdollisti suomalaisia saamaan haltuunsa agenttien välittämää tiedustelutietoa. Heidän onnistui myös selvittää osa Moskovan ja Pohjoisen Laivaston välillä lähetetyistä radioviesteistä. Saadut tiedot luovutettiin saksalaisille ja tämä mahdollisti vakavan tuhon tuottamisen liittolaisten laivasaattueille, jotka oli lastattu Neuvostoliitolle leasing-sopimuksella lastatulla materiaalilla.

Suomalaisten suostumuksella saksalaiset joukot saapuivat nikkelin työstöalueille 22.6.1941. Aseveljet valtasivat Petsamossa sijaitsevan Neuvostoliiton konsulaatin, jossa he saivat haltuunsa poltettujen asiakirjojen joukossa olleen osittain palaneen monisivuisen salausvihkosen. Yhteistyössä saksalaisten kanssa suomalaiset käyttivät sitä myöhemmin neuvostoliittolaisten radioviestien salauksen purkamiseen ja sodan jälkeen 1944 he luovuttivat sen amerikkalaisille.

Suomalainen tiedustelu mursi myös NKVD rykmenttien radioverkon ja he lukivat 90% sen viesteistä. vuoden 1942 jälkeen suomalaisten radiokaappauskeskus sijaitsi 82.rajavartiorykmentin alueella Petsamossa. Kontrolloiden sodan aikana neuvostoradioviestejä, suomalaiset tiesivät toisinaan enemmän meidän joukoistamme kuin omistaan.

Myös tästä syystä johtuen suomalaiset pystyivät lyömään monet neuvostovastaiskut vuonna 1941, eikä suomalaisia onnistuttu lyömään myöskään vuonna 1944. Joissakin tapauksissa suomalaisten onnistui jopa piirittää joukkomme kesken raskaiden puolustustaisteluiden. Kesällä 1943 suomalaisten onnistui selvittää neuvostoilmavoimien salaukset. Tästä syystä he usein tiesivät mistä ja minne venäläiset lentävät. Tässä tapauksessa kyseessä oli Kuolan niemimaan rajavartiojoukkojen lentotarpeet. Suomalaiset tiesivät koska ja mihin meidän oli tarkoitus suorittaa iskuja seuraavana päivänä.

Suomalaiset erikoispalvelun tutkijat ovat sitä mieltä, radiokaappausten sekä neuvostorajavartiojoukkojen salattujen viestien avaamisen ansiosta he onnistuivat estämään napapiirin pohjoispuolella monien heidän omien tuhotyö-tiedusteluryhmiensä tuhoutumisen.

Tietäen, että myös neuvosto-osapuoli harrastaa radiokaappauksia, suomalaiset käyttivät yksipuolista viestintää tuholaisryhmien viestinnän kanssa naamioiden viestinnän kansalaisasemien työksi. Viestien sisältö oli naamioitu tavallisisiksi tiedonannoiksi säästä, erilaisiksi uutisiksi tai sotilaiden perheiltä rintamalle lähetettyjen kirjeiden lukemiseksi. Viesteihin upotettiin sovittuja sanoja ja sanontoja ja ne sisälsivät määräyksiä ja ohjeita sekä muita elintärkeitä tietoja heille.

Ensimmäisiä 82. rajavartiorykmentin tiedustelupartioita

Syyskuussa 1942 14.armeijan päätöksellä kaikki Murmanskin piirin rajavartio-osastot vedettiin pois taisteluista puolustuksen etulinjaan ja siirrettiin suorittamaan taistelutoimintaa vihollisen selustaan. Tätä varten jokaiseen osastoon perustettiin partio-osastoja. 82.rajavartio-osasto, joka oli 1. syyskuuta 1941 täydennetty 1066 sotilaan vahvuuteen, muodosti 125 taistelijan partio-osaston. Tehtävänä osastolla oli tuhota vihollisen varuskuntia, tukikohtia, kaikenlaisia kulkuneuvoja, viestitysvälineistöä ja kaapata vankeja Ristikentän suunnalla. Osasto muodostettiin 82. rajavartiorykmentin joukoista vapaaehtoisuuden pohjalta. Partioiden piti suunnitelman mukaan kestää 5 - 10 vuorokautta vihollisen selustassa.

Tuohon aikaan Karjalan Rintaman rajavartiojoukoista muodostettiin partisaaniosastoja, joiden yhteisvahvuus oli noin tuhat (1000) sotilasta.

Toisin kuin 101. rajavartiorykmentin partioista, 82. rajavartiorykmentin tiedustelukomppaniapartioista vihollisen selustaan on vähän tietoja vuodelta 1941. Syynä tähän on se, että niiden tuloksen olivat vähäiset. Sotapäiväkirjan mukaan on osoitettavissa vain, että 2.8. - 23.9.1941 välisenä aikana rajavartio-osasto suojaasi linjaa, jonka koordinaatit olivat 3094 – 2800, ja suoritti tehostettua tiedustelua vihollisen alueella.

NKVD:n selonteossa taistelutoiminnasta 14.armeijan selustan suojaamisessa vuonna 1941 sanotaan, että suurinta osaa operaatiosta ei pystytty suorittamaan loppuun asti. Tämä koski kaikkia rajavartio-osastoja eikä pelkästään 82.rajavartiorykmenttiä. Osastot palasivat pääasiassa takaisin pääsemättä määrätyille toiminta-alueille. Syyksi tähän mainittiin suuret 50 - 100 km etäisyydet, joista osastojen olisi pitänyt pystyä suoriutumaan. Muita syitä olivat painava mieskohtainen varustus, joka oli välttämätön taistelujen suorittamiseen operaatioiden aikana.

Muutamissa tapauksissa sääolosuhteita ei huomioitu. Usein jouduttiin liikkumaan sellaisissa lumiolosuhteissa, että lumi ei kantanut hiihtäjää vaan hiihtäjä upposi "pohjia myöten". Tämä söi voimia, joten toiminta-alueelle ei päästy. Porojen käyttö pitkillä etäisyyksillä ei ollut mahdollista ilman ennakkoon reitin varrelle valmisteltuja tukikohtia. 20 - 25 kilometrin matkan jälkeen porot tarvitsivat pitkän lepoajan ja ruokinnan, ja se vaikutti voimakkaasti osastojen liikkumisen nopeuteen. Kevästä 1942 ei ole mainintoja enää tiedustelukomppanioista, vaan tiedustelua suoritettiin jalkaisin joukkueen vahvuusilla osastoilla.

Tuolloin saavutettiin kuitenkin myös menestystä. Ristikentän suunnalla elokuun 2. päivänä 1941 käydyn taistelun jälkeen suomalaiset vetäytyivät pikaisesti alueeltamme. Kolmantena päivänä taistelun jälkeen 82.rajavartio-osasto lähetti komppanian tuholais-tiedustelupartioon vihollisen selustaan. Komppaniaa johti

luutnantti M.F. Jerofejeva, joka oli 82. rajavartio-osaston 2. osaston esikunnan päällikön nuorempi apulainen. Partiosta on vain tiedossa seuraavaa: Toimiessaan vihollisen selustassa 6.8.1941, partio törmäsi 200 hengen vahvuiseen saksalais-fasistiseen osastoon.

Taitavasti maastoa käyttäen komppania ryhmittyi puolustukseen. Osoittaen rohkeutta ja kestävyyttä, komppania päästi vihollisen lähietäisyydelle ja avasi sulkutulen. Kaksituntisen taistelun tuloksena vihollisosasto tuhottiin täydellisesti. Tämän jälkeen saksalaiset lähettivät taistelupaikalle vielä pataljoonan verran jalkaväkeä saadakseen rajavartijat saarretuiksi ja tuhotuksi. M.F. Erofejeva ei antanut kuitenkaan taitavin taistelutoimin vihollisen saartaa joukkoaan, jonka tappiot olivat kolme (3) kaatunutta ja neljä (4) haavoittunutta.

25.9.1941 82. rajavartio-osaston komppanian onnistui kapteeni F.N. Bolshakovan johdolla tunkeutua huomaamatta suomalaisjäkärien tukikohta-alueelle Talvikylässä (koordinaatti 3092) ja se hyökkäsi vihollisen kimppuun. Yhden asiakirjan mukaan taistelun aikana kunnostautui konekiväärin mies G.M. Okunev. Hän sytytti palamaan kolme rakennusta, joissa oli suomalaisia jääkäreitä ja alkoi ampua heitä konekiväärillä. Tuona päivänä rajavartijoista kaatui yksi upseeri ja kaksi puna-armeijalaista ja yksi joutui vangiksi. Tietoa suomalaisten tappioista ei ole.

Tiedossa on myös, että lokakuussa 82. rajavartio-osaston tiedustelupartio havaitsi Luttojoen alueella koordinaatissa 1814 suomalaisten sotilasvartion vahvuudeltaan 30 henkeä. Neuvostorajavartijoiden yllätysiskulla se tuhottiin täydellisesti. Ja jälleen kunnostautui konekiväärin mies G.M. Okunev.

Murmanskin piirin rajavartiojoukkojen poliittisen osaston päällikön pataljoonan vanhemman komissaari Mazurovskin selonteosta käy ilmi vielä yksi 82. rajavartio-osaston onnistunut operaatio: 5.10.1941 luutnantti Sesoljatinan ja vanhemman politrukin Demepelevan komppania tuhosi suomalaisen vartioaseman Reja-Neseppi (Raja-Jooseppi) toimiessaan vihollisen selustassa. Komppania palasi ilman tappioita 7. vartioasemalle.

Kapteeni Bolshakovin kaatuminen

Viimeisin menestys kannusti rajavartio-osaston johtoporrasta. 100 kilometriä vanhasta rajasta Luttojoen yläosissa sijainneen Reja-Neseppin vartioaseman tuhoamisen jälkeen tehtiin päätös vakiinnuttaa ja jopa ylittää saavutetut tulokset. Täten suunniteltiin isku jääkäripataljoonan päätukikohtaan Talvikylään (Suonikylä). Tuolla, kuten jo tiedämme, komppania vieraili F.N. Bolshakovin johdolla.

Toista iskua suunnitellessa Suonikylään sääolosuhteet arvioitiin kuitenkin väärin, yliarvioitiin omat mahdollisuudet sekä aliarvioitiin suomalaisten jääkärien voimat. Lokakuussa 1941 joet, järvet, eivätkä jängät olleet vielä jäätyneet, joten kapteeni A.N. Bolshakovin johtamalla pataljoonalla oli vain kaksi mahdollisuutta. Joko liikkua maastoitse sotilaiden voimat kuluttavassa upottavassa lumessa, jolloin perille ei olisi pääsyä, tai sitten siirtyminen olemassa olevia teitä pitkin.

Jälkimmäisen vaihtoehdo tuli valituksi. Kuitenkaan siihen tosiasiaan, että reitti suomalaisten päätukikohtaan kulkisi ohi Atslemjärven, ei kiinnitetty huomiota. Suomalaiset olivat tuolloin rakentamassa Atslemin tukikohtaa. Sen alueelta näki hyvin reitille, mistä osasto F.N. Bolshakovin tulisi kulkemaan.

Tiedossa on, että kapteeni F.N. Bolshakoville, joka kaatui tässä operaatiossa, oli alistettuna 190 (toisen asiakirjan mukaan 193) sotilasta. Yhdessä heidän kanssaan partiossa oli mukana Murmanskin NKVD:n

hallinnon operatiivinen tiedusteluryhmä. NKVD halusi saada haltuunsa suomalaisen pataljoonan asiakirjoja. Tämän takia he lähettivät mukaan oman tuholais-tiedusteluosastonsa. Kyseisellä alueella oli jo käynyt kolme NKVD:n tiedusteluryhmää tätä ennen, ja sen takia he tiesivät mihin kohteisiin tulisi hyökätä.

Suomalaiset olivat hieman aikaisemmin siirtäneet Tiitolan 36. jääkärikomppanian Mustatunturilta Talvikylään. Tuolloin siellä oli puolitoista tuhatta suomalaista jääkäriä. Tämä ylitti moninkertaisesti tuonne matkalla olleen kapteeni N.F. Bolshakovin osaston, ja tämä asia pienensi vakavasti neuvostorajavartijoiden menestymisen mahdollisuuksia.

He lähtivät liikkeelle 21.10. Luttokylästä, josta suuntasivat kohti päämääräänsä. 2. pataljoona ei kuitenkaan päässyt perille. Kuljettuaan kolmanneksen aiotusta matkasta, he joutuivat useiden iskujen kohteeksi ja joutuivat palaamaan omalle alueellensa. Kokonaista kuvausta tuosta epäonnistuneesta partiomatkasta tekijä ei onnistunut löytämään venäläisistä eikä suomalaisista lähteistä. Sotapäiväkirjassa on epämääräinen maininta että: 23.9. - 28.11.1941 osasto suoritti eräitä taisteluoperaatioita vihollisen puhdistamiseksi omalta alueeltaan ja välittömästi vihollisen selustasta.

F.N. Bolshakovin kuoleman jälkeen hänelle esitettiin Leninin kunniamerkkiä. Esityksessä sanotaan, että hänen osastonsa joutui 600 sotilaan vahvuisen suomalaispataljoonan piirittämäksi. Suomalaispataljoona oli aseistettu konepistoolein, konekiväärein sekä raskailla että kevyillä kranaatinheittimillä. Toveri Bolshakov kävi epäsuhtaiseen taisteluun, joka kesti 19 tuntia. Suomalaiset kävivät seitsemän kertaa hyökkäykseen, mutta kiitos täsmällisen johtamisen ja tulen ohjaamisen, kaikki hyökkäykset lyötiin aiheuttaen suomalaisille suuria tappioita. Tässä taistelussa vihollinen menetti yli 130 henkeä kaatuneita ja haavoittuneina. Taistelun kriittisen hetken koittaessa, toveri Bolshakov ryömi komppanialta toiselle vihollisen kiivaan tulen alla kannustaen johtajia ja sotilaita voittoon. Kunniakirjassa on myös maininta: Kuolettavasti haavoittunut 28.11.1941.

Suomalaiset ajoivat 2. pataljoonaa takaa iskuja tehden viiden vuorokauden ajan. Neuvostorajavartijat ehtivät liikkua yhden vuorokauden ajan, ennen ensimmäistä törmäämistä suomalaisiin. Paluumatka kesti keskeytymättömän vihollistulen alla viisi vuorokautta.

On myös sellaista tietoa, että pataljoona jäi ilman viestiyhteyttä sen takia, että yksi sen radisteista pudotti marssin aikana radion avaimen. Apuun tuli käsistään kätevä kersantti A.I. Tserevanja. 27.11. hän valmisti tauolla kattilan korvasta avaimen ja tällä pienitehoisella radioasemalla pidettiin keskeytymättä yhteyttä rykmentin komentopaikkaan, joka oli lähes 100 kilometrin päässä.

Suomalaisista lähteistä selviää, että heidän tiedusteluryhmänsä oli havainnut 2. pataljoonan 23.-24.11. välisenä yönä. Suomalaiset siirsivät porokuljetuksilla vihollisen kiinni saamiseksi 36. komppanian jääkäreitä, jotka sitten saarsivat puna-armeijalaiset. Kiivaassa taistelussa 34 neuvostorajavartijaa kuoli ja kaksi otettiin vangiksi (rajavartio-osasto ilmoitti vain 34 kaatuneen). Suomalaiset menettivät kolme kaatuneina ja kuusi haavoittuneina. Kokonaisluku 2. pataljoonan menetyksistä ei ole tiedossa, sillä taisteluita tuon reissun aikana heillä oli useita. 82. rajavartio-osasto ilmoitti omassa selonteossaan aikaväliltä 25.-29.11., että taisteluissa kuoli tai haavoittui vielä viisi puna-armeijalaista sekä yksi upseeri. Tämä upseeri oli edellä mainittu pataljoonan komentaja. Kapteeni F.N. Bolshakoville myönnettiin kuoleman jälkeen Leninin kunniamerkki tässä ja aikaisemmissa taisteluissa osoitetusta rohkeudesta ja sankarillisuudesta.

Lokakuinen epäonnistuminen osastolle, josta pian muodostettiin 82. rajavartiorykmentti, oli harmillinen ja epämiellyttävä. Ja vaikka epäonnistuminen oli yksi syy sen johdon vaihdolle, katastrofaalinen tappio se ei ollut. Rykmentti jatkoi sille asetettua tehtävän suorittamista.

Sotapäiväkirjassa on maininta: 82. rajavartiorykmentti suojaasi omatoimisesti Luttojoen suuntaa 28.11.41 - 8.4.42. Se miehitti päävoimin nimettömän kukkulan koordinaatissa 2048 ja sillä oli edessään rajalinjalla joukkueen vahvuisia kenttävartioasemia koordinaattien 2800, 2402, 2696, 2436, 1896, ja 1486 alueella. Yhdellä komppanialla se suojaasi Ristikentän kylää. Rykmentti suoritti tehostettua tiedustelua Suomen alueella.

Joukkue tiedustelussa jalkaisin

8.5.1942 Karjalan Rintaman selustan suojaamista tehneen NKVD:n 82. rajavartiorykmentin vahvuus oli huhtikuun menetysten jälkeen 997 henkeä. Rykmentti toipui nopeasti iskusta, ja ryhtyi jälleen suorittamaan tiedustelua sekä partisaani-iskuja vihollisen selustassa. 82. rajavartiorykmentin komentajan everstiluutnantti S.F. Nikolajevan kunniakirjasta voi lukea, että vuosina 1942-1944 hän järjesti ja suoritti täsmällisesti, taitavasti ja keskeytymättä sotilastiedustelua lähettämällä partioryhmiä vihollisen selustaan. Kaiken kaikkiaan vihollisen puolustusalueelle tehtiin 20 partioita joiden tuloksena viholliselle aiheutettiin suuria miehistötappiota sekä tuhottiin paljon kuljetuskalustoa.

Taistelukäytäntö osoitti, että kaikkein sopivin tapa muodostaa tiedusteluosastoja rajavartiojoukkoista oli käyttää vihollisen selustassa kantahenkilökuntaa, joka oli koulutettu ja tiivis joukko toisin kuin vapaaehtoisista muodostetut joukot. Ne suorittivat menestyksekkäästi tiedustelua Karjalan Rintaman kiinnostavista kohteista, tuhosivat vihollisen yhteyksiä ja kuljetuskalustoa sekä kuljettavaa miehistöä. Ne tuhosivat myös varastoja, pieniä varuskuntia ja tuholais-tiedusteluosastojen tukikohtia.

Helmikuussa 1942 kohosi tähti. Hän oli 82. rajavartiorykmentin tiedustelujoukkueen johtaja luutnantti Mihail Vasiljevits Jutin. Jutin oli kokenut ja rohkea rajavartiojohtaja. Hän syntyi Kirovskin alueen Tsernovkovan alueen kylään Starij Lyk (Vanha Niini) 1915. Jutin oli kommunistisen puoleen jäsen ja kävi keskikoulua vajaan kuusi luokkaa. Vuonna 1937 hän valmistui alipäällystön koulusta ja aloitti alikersanttina NKVD:n joukoissa, johon hänet oli kutsuttu jo vuonna 1936. Sota teki hänestä nopeasti vänrikin. Vuotta myöhemmin hän sai ylennyksen ja kuoli luutnantin arvoisena vuonna 1944. Hänet palkittiin Karjalan Rintaman johdon toimesta Punalipun kunniamerkillä sekä Isänmaallisen sodan 1. tason ja 2. tason kunniamerkeillä.

Joukkueen poliittisen osaston johtajan sijaisena oli vuonna syntynyt 1919 luutnantti Petr Arhipovits Korjako. Hän oli venäläinen ja kommunistisen puoleen jäsen vuodesta 1942 saakka, Puna-armeijassa vuodesta 1939 ja rintamalla sodan ensipäivistä lähtien haavoittuen kaksi kertaa. Korjako palkittiin Punaisen tähden ja Isänmaallisen sodan 2. tason mitalilla. Hänestä tiedetään vähän. Tämä johtuu siitä, että vaikka bolševikkipuoleen jäseneksi pääsi rintamalla, ammattilainen hän ei puolueasioissa ollut. Kaksi haavoittumista sekä kaksi mitalia kahden sotavuoden aikana todistaa sen, että hän ei istunut rykmentin korsuissa, vaan kävi jatkuvasti tiedustelijoiden kanssa partioissa.

Jutin ja Korjako kouluttivat miehistöään ennen joukkueen tehtävälle lähtöä: toimiminen kentällä vihollisen selustassa, sotasaalisaseiden tutkiminen, räjäytystöiden opiskeleminen, naamiointia sekä lähitaistelua.

Heidän tiedustelijat pystyivät yllättävällä jalkakampilla tai nyrkin iskulla kaatamaan minkä tahansa vihollisen. Upseerit osasivat taitavasti suunnistaa metsässä tähtien ja maastonkohtien avulla.

9.-15.2.1942 suoritettiin tiedustelujoukkueen ensimmäinen taistelupartio, johon otti osaa myös sen johtaja sekä poliittisen osaston johtaja. Tiedustelijat havaitsivat vihollisen selustassa hyvän, tuoreen ja kovaksi kävellyn polun ja taitavasti järjestivät väijytyksen, jossa kaappasivat äänettömästi vangiksi valkosuomalaisen.

Yhdessä selonteossa kuvataan seuraavan, vänrikki Jutinan sekä vanhempi politrukki Zarovan johtaman tiedustelupartion tuloksia: 30 hengen vahvuinen tiedustelujoukkue sai 2.5. taistelukäskyn tiedustella kukkulaa 282 sekä Nimetöntä kukkulaa. Joukkue lähti liikkeelle klo 06:00. Vuorokauden vaikean etenemisen jälkeen vihollisalueella kärkipartiossa mukana ollut puna-armeijalainen Jargin teki 3.5. klo 06:30 ilmoituksen vihollishavainnosta. Kello 07:10 puna-armeijalainen Jakkola ilmoitti komentajalle, että noin 200 hengen vahvuinen vihollinen suuntaa tiedustelujoukkueen selustaan. Jutin muodosti kahdella osastolla väijytyksen ja lähetti yhden osaston Zarovin johdolla kukkulalle järjestämään puolustusta ja samalla varmisti tiedustelijoille turvallisen vetäytymisen. Harhautetut valkosuomalaiset nousivat ja lähtivät kukkulaa kohti.

Kun noin 12 suomalaista oli 50 metrin päässä väijytyksestä, kivääreillä ja konekivääreillä avattiin yhteistuli. Vihollisryhmä vetäytyi kiireesti menettäen seitsemän kaatuneina ja yhden haavoittuneena. Jutin vetäytyi rykmentin käskyllä samaan aikaan alkaneen lumisateen turvin, miinoittaen samalla vetäytymisreitit. Pian rajavartijat kuuluivat miinojen räjähtämisen ja miinoihin haavoittuneiden sotilaiden huutoa. Myöhemmin joukkueen johtaja järjesti vielä yhden väijytyksen, jossa tapettiin kaksi suomalaista sotilasta ja yksi saatiin vangiksi. Tehtävänsä täyttäneenä rajavartiojoukkue palasi onnellisesti tukikohtaansa ilman tappioita.

Lisättäväksi jää, että tuolloin tiedustelujoukkueen johtajan sijaisena toiminut kersantti V.S. Leonov kunnostautui. Hän tunkeutui ryhmää johtaessaan vihollisen puolustuksen läpi, turvasi vihollissotilaiden tuhoamisen ja pakotti heidät pakoon. Jutinan ryhmä lähestyi salaa vihollispuolustusta Passvarrim alueella, joka on noin 15 km rajalta, ja aloitti taistelun. Tuolloin tuhottiin kahdeksan suomalaista ja yksi otettiin vangiksi. Tässä taistelussa johtaja itse tappoi kolme vihollissotilasta eikä joukkue kärsinyt tappioita. Huomautamme, että tuolloin tiedusteluryhmä toimi uuden suomalaisten rajavartiopataljoonan tukikohta-alueella, toisin sanoen neuvostorajavartijat eivät pelänneet tunkeutua suoraan vihollisen pesään. Hyppäämme eteenpäin ja todetaksemme, että sama toistui myöhemmin uudelleen.

On tietoja, että rykmentin tiedusteluryhmä oli jälleen vihollisen selustassa Atslemjärven lähellä 3.7.1942, koordinaatissa 1816, toisin sanoen jääkäreiden Atselemin tukikohdan kulkureiteillä. Neuvostorajavartijoiden onnistui tuolloin selvittää suomalaispataljoonan puolustusjärjestelmä. Tiedusteluryhmä kuitenkin havaittiin. Suomalaiset avasivat voimakkaan kivääricaliiberisen tulen tarkoituksena pakottaa tiedustelijat paikoilleen maahan ja sen jälkeen piirittää ja ottaa heidät vangiksi. Vihollisen suunnitelman teki tyhjäksi 1. reserviaseman konepistoolein varustetun ryhmän johtaja alikersantti S.P. Sigusov. Hänen toimintansa pakotti suomalaisten keskeyttämään tulituksen ja tämä mahdollisti samalla vetäytymisen ilman tappiota saartorenkasta. Hän myös katkaisi suomalaisten puhelinlinjan ja tämän jälkeen miinoitti ryhmän vetäytymisreitit.

8.-16.7.1942 Jutin suoritti väkivaltaista tiedustelua vihollisen selustassa hänelle määrättyllä alueella. Hän toimitti rykmentin johtoon arvokkaita tietoja vihollisen tukikohdista ja vahvuuksista. Tuolla samaisella partioreissulla hänen joukkueensa tuhosi muutamia pieniä vihollisosastoja. Tuolla reissulla ylikersantti V.S kunnostautui jälleen.

13.-24.8.1942 82.rajavartiorykmentin tiedustelujoukkue oli jälleen partiossa syvällä vihollisen selustassa. Joka päivä satoi vettä, ja partio oli raskas. Tiedustelijat suorittivat muutaman päivän ajan Rovaniemi - Petsamo -välisen tien tarkkailua. Tuolloin selvitettiin vihollisen joukkojen ja kulkuneuvojen liikenne ja järjestettiin väijytys vangin saamiseksi. Tässä taistelussa, jossa joukkueen johtajana toimi M.V. Jutina ja hänen sijaisenaan ja apulaisenaan P.A. Korjako, tapettiin viisi valkosuomalaista ja kaksi otettiin vangiksi. Joukkueelle ei tullut tappioita. 82. rajavartiorykmentin johto havaitsi tuolloin jälleen vanginsieppausryhmän toimineen rohkeasti ja päättäväisesti. Tuota ryhmää johti 1.reserviaseman konepistooliryhmän johtaja alikersantti S.P. Sigusov.

Toisesta sota-ajan asiakirjasta on luettavissa asiallisia rivejä, jotka kertovat: Joukkueen suorittaessa taistelutehtävään vihollisen tiedustelua 9.-15.9.1942, se havaitsi Kollshvarrin alueella vihollisen käyttämän tuoreen kuljetun polun. Toveri Jutin päätti välittömästi järjestää väijytyksen polun molemmin puolin. Polulla kulkenut valkosuomalainen päästettiin keskelle väijytystä ja otettiin vangiksi äänettömästi. Tämän lisäksi rykmentin johdolle toimitettiin arvokkaita tietoja vihollisesta.

Toimiessaan vihollisen selustassa Partiossa 2.-10.10, tiedustelujoukkue saapui puhelinlinjalle, joka katkaistiin, ja alueelle järjestettiin väijytys. Paikalle tuli joukkueen vahvuinen vihollisosasto, joka hyökkäsi neuvostorajavartijoiden kimppuun. Suomalaiset jättivät taistelukentälle seitsemän kaatunutta ja se vetäytyi korjaamatta puhelinlinjaa. Oma joukkue ei saanut tappioita.

7.10. samaisessa partiossa tiedustelijat tunkeutuivat vihollisen taisteluasemiin Kobb-jaurin alueella, kaksi kilometriä pohjoiseen koordinaatissa 1416 olevasta järvestä. Neuvostorajavartijat aloittivat taistelun suomalaisten kanssa ja tuhosivat kymmenen ihmistä. Partio miinoitti vetäytymisreitinsä, ja palasi ilman tappioita tukikohtaansa. Asennettuihin miinoihin tuhoutui vielä kolme suomalaista. Tuolloin kunnostautui pioneerijoukkueen puna-armeijalainen F.S. Hlopov. Hyvin toimi jälleen myös tiedustelujoukkueen varajohtaja luutnantti P.A. Korjako.

On välttämätöntä mainita, että toukokuuhun 1942 mennessä osastot jotka suojasivat Karjalan Rintaman selustaa, pääasiassa lopettivat laajat tiedustelu-tihutyötoimet vihollisen selustassa rajavartioujoukkojen hallinnon määräyksestä. Tämän seurauksena partiointi oli rajoitettua. Tiedusteluryhmiä lähetettiin lähisyvyyteen pääasiassa 1-2 joukkueen tai ryhmän vahvuusina. Tietoja niiden partioiden menestyksestä ei ole jostakin syystä aikaisemmin julkaistu. On vain todettu, että vuoteen 1942 mennessä NKVD:n joukot suorittivat Karjalan Rintamalla 371 operaatiota vihollisen selustaan. Näiden operaatioiden aikana tuhottiin 1129 sotilasta ja upseeria ja kymmenen sotilasta otettiin vangiksi.

Miksi palkittiin rykmentti, mutta ei sen johtajia

27.4.1943 tapahtui merkittävä tapahtuma. Neuvostoliiton Korkeimman neuvoston päätöksellä 82. rajavartiorykmentti palkittiin Punaisen lipun kunniamerkillä. Tämä tapahtui olosuhteissa, joissa vihollinen ei ollut enää vuoteen osoittanut aktiivisuutta Ristikentän suunnalla eikä rykmenttikään suorittanut tuolloin aktiivisia hyökkäysoperaatioita.

Tähän palkitsemiseen liittyen 82. rajavartiorykmentin johtoa ei mainittu. Tämä johtui siitä, että palkitseminen tapahtui niistä saavutuksista, jotka rykmentti sai aikaan jo vuonna 1941, jolloin se turvasi Neuvostoliiton rajojen rikkomattomuuden omalla osuudellaan. Sen aikainen päällystö oli palkitsemisen aikaan palveluksessa

jo muissa rajavartio-osastoissa. Palkitsemista oli myös lykätty siksi että tuolloin rykmentin päällystö salli "rikollisen" läikähdyn miehistön joukossa.

Vuosi 1943 osoittautui hedelmälliseksi rikoksissa, ja tuomiot olivat ankarat jopa sota-ajan oloissa: teloitus tai 10 vuoden vankeusrangaistus. "Kausi" avattiin jo tammikuussa. Ryhmänjohtaja, puna-armeijalainen D.P. Belonogov tuomittiin seuraavilla saatesanoilla: "taistelutoimessa kuuluvan velvollisuuden rikkominen". Hänet lähetettiin 14. armeijan rangaistuskomppaniaan. Rangaistuksen saivat myös puna-armeijalainen konekivääriampuja N.M. Kolomejets ja kiväärimies S.K. Trepin. He eivät täyttäneet käskyä ja heidät lähetettiin vankileirille. Rikoksen suoritti myös puna-armeijalainen räätäli I.A. Slotin (sotilaskarkuri) ja kiväärimies S.G. Tseresov (varasti elintarvikkeita varastosta).

13. helmikuuta puna-armeijalainen P.K. Gorjatsev tuomittiin itsesilpomisesta 10 vuodeksi vankeusrangaistukseen, joka muutettiin kolmen kuukauden palvelukseksi rangaistuskomppaniaa. 40-vuotias puna-armeijalainen suutari G.D. Petrov kärsi nähtävästi lörpöttelystä, ja tuomittiin neuvostovastaisesta propagandasta.

12. toukokuuta yhdeksän henkilöä tuomittiin taloudellisista rikoksista. Heistä kaksi, 1. komppanian varuskunnanpäällikkö vänrikki D.S. Klimov ja puna-armeijalainen P.A. Kudatkin tuomittiin teloitettavaksi. Vankileirille lähetettiin varikon poliittisenryhmän varapäällikkö ylikersantti N.P. Tsistov ja ryhmänjohtajana toiminut ylikersantti M.I. Maslov, kiväärimies korpraali N.A. Gusev, puna-armeijalaiset P.I. Novikov, G.I. Poglasov, D.P. Karpov, F.K. Semenov ja V.I. Logunov. Maaliskuussa ja heinäkuussa kaksi rykmentin sotilasta joutui suomalaisten vangiksi. Tämän johdosta 82. rajavartiorykmentin komentaja joutui tekemään asiasta kirjallisen selonteon.

Valitettavasti päällystö ei myöskään vuonna 1944 onnistunut kitkemään rikollisuuden uusiutumista miehistön joukossa. Tästä johtuen huhtikuu synkistyi heti kahdella rintamaoloissa harvinaisella ja äärimmäisellä tapahtumalla.

Tuolloin joukkueen johtaja vänrikki L.P. Golubev ampui päissään yhden sotilaan konekiväärillä ja ryhmän johtaja kersantti I.N. Nikiforov tappoi harkitusti kaksi alastaan. Nämä molemmat tapaukset alistettiin sotaaoikeudelle, joka tuomitsi toteennäytetyistä rikoksista tekijöille kymmenen (10) vuoden vankeusrangaistuksen. Kaksi kuukautta aikaisemmin helmikuussa puna-armeijalainen I.G. Miroshenitsenko tuomittiin teloitettavaksi yrityksestä pettää Isänmaa.

Tiedustelutaitojen kasvu

Vuonna 1943 82. rajavartiorykmentin tiedustelijat suorittivat melko usein menestyksekkäitä tiedustelutuholaiskujia syvälle vihollisen selustaan. Yhdestä partiosta on lehtimies G. Lejbensovin kirjoittama kertomus Mikhail Iutinista. Lehtijuttu ilmestyi Karjalan rintaman satiirisessa lehdessä Läpiveto, jossa Lejbensov kertoi seuraavaa: "Valkosuomalaiset järjestivät urheilukilpailun". Näimme muutamien tuntien reissun jälkeen hyvin tamppaantuneen hiihtoladun ja kuulumme melko läheltä ammuntaa. Nousimme ladulle ja lähdimme liikkeelle. Suuren tuliaseman takana oli korsu vartiomiehineen. Viidessä sekunnissa Berezkin oli jo siellä. Suomalaisten aseet olivat tuulikaapissa, ja he syöksyivät aseisiin. Mutta yhden aseman luona oli jo Toivo sotilaineen ja toisen luona Maslov ryhmänsä kanssa. Vihollisen oli pakko antautua. Kuljetimme neljä

suomalaista raikkaaseen ilmaan. Kokonaisuudessaan toimintamme kesti kolme minuuttia. En aivan voi käsittää, kenestä valkosuomalaisesta tuli tuona päivänä mestari.

Lainaukset tuosta lehdestä aikaisemmin ja nyt esitetään erilaisissa muodoissa, mutta aina ei kuitenkaan kiinnitetä huomiota siihen, että ne ovat satiirisia. Se mitä tuolloin on kirjoitettu lutinista, on totuus ja mikä osa lehtijutusta huumoria, on nykyään vaikea määrittää.

Tuohon partioon osallistuneen tiedustelujoukkueen ryhmänjohtajan alikersantti Akseli Kellinsalmen mukaan tuollainen taistelu on todella käyty.

Kellinsalmi kertoi myös toisesta partiosta: Tiedusteluryhmä suoritti 300 kilometrin marssin. Puolet matkasta suoritettiin vihollisen alueella. Joen ylityksen jälkeen partio tuli tielle, joka johti suomalaisen pataljoonan tukikohtaan. Tielle järjestettiin väijytys. Yksi auto, jossa oli kaksi ihmistä, päästettiin ensin läpi. Sitten tuli toinen auto, jossa oli ryhmä sotilaita. Tiedustelijat avasivat tulen. Auto kaatui suurella nopeudella ojaan.

lutin loikkasi ensimmäisenä tielle, eikä huomannut, että suomalainen aliupseeri tähtäsi häntä. Mutta minä ammuin ensimmäisenä. Täten tavallinen, suomalaista alkuperää oleva sotilas pelasti legendaarisen rajavartioupseerin hengen. Tuolloin vihollinen menetti 15 sotilasta. Tiedustelijat ottivat yhden vangiksi. Tuosta partiosta palkittiin 13 rajavartijaa. Isänmaallisen sodan mitalin sai myös Akseli. Tuo sotilas haavoittui kahdesti suomalaisten miinoihin. Sodan loppuessa hänen rinnassaan oli kaksi mitalia.

Yksi entisistä tiedustelija-rajavartijoista muisteli noina päivinä, että tammikuussa 1943 82. rajavartiorykmentin johtoa varoitettiin rintaman tiedustelun puolelta natsien suunnitelmasta kiertää Ristikentän suunnalla olevat rajavartioasemat ja sen jälkeen heidän suunnitelmanaan oli tehdä isku rykmentin esikuntaan selustasta. Rajavartijat kohtasivat vihollisen tuli-iskulla rajalinjalla, kun fasisit olivat marssilla, eivätkä ehtineet ryhmittyä taisteluun. Vihollisen suunnitelma oli tehty tyhjäksi.

Veteraani V.F. Gorjatsev, joka taisteli rykmentin vahvuudessa 1943, kertoi seuraavaa: Tiedustelun sankaruus ei ole sitä, että joutuu taisteluun. Meillä oli velvollisuutena mennä vihollisen selustaan ja palata takaisin tulematta huomatuksi. Minä ja toverini halusimme löytää fasisteja omin käsin. Mutta sodassa jokaisella on oma roolinsa. Tiedustelijan rooli oli kerätä tietoja huomaamattomasti vihollisen voimista ja sen suunnitelmista. Nämä kerätyt tiedustelutiedot mahdollisesti aiheuttavat viholliselle erittäin suurta tuhoa. Hän kertoi yhdestä lutinin joukkojen operaatiosta: Tuli ilmi, että suomalaisessa kylässä valmistaudutaan häihin. Paikallinen asukas oli menossa naimisiin saksalaisen upseerin kanssa. Rajavartijatiedustelijoille annettiin tehtäväksi kaapata tämä upseeri suoraan häistä. Meidän pojat kaappasivat sulhasen ja painuivat metsään. Saksalaiset eivät edes ampuneen perään. Saksalaiset laskivat olevansa turvassa ollessaan syvällä omassa selustassaan, eivätkä edes ottaneet aseita mukaan kirkkoon. Vangiksi joutunut osoittautui hyväksi hiihtäjäksi. Hän hiihti samalla tasolla kuin omat tiedustelijamme. Ja lisäksi hän antoi meidän johdolle arvokkaita tietoja.

Kiinnitämme kuitenkin jälleen huomiota asiakirjoihin, jotka kuvaavat osan siitä, mitä yllä on kerrottu. Seuraava lutinan partio (vahvuutta ei ilmoiteta) oli 5.-15. helmikuuta. Tiedustelupartio havaitsi helmikuun 12. päivänä suomalaisen sotilasvartion Luttojoen koskien alueella (koordinaatissa 1096). Lähestyen salaa vartiota, toveri lutin arvioi vielä kerran tilanteen, ja antoi käskyn hyökätä kenttävartioon. lutin tunkeutui joukkueen kanssa suomalaisten vartioon johtaen yllätetyksi joutuneiden valkosuomalaisten tuhoamista. Nopea hyökkäys ei antanut viholliselle mahdollisuutta käyttää aseita ja avata tulta joukkuetta kohti. 80 vihollista tuhottiin täysin. Sotasaaalista saatiin eikä joukkue ei kärsinyt omia tappiota.

Samalla partioreissulla ylikersantti V.S. Leonov oli tuhoamassa vihollisen puhelinlinjaa koordinaatissa 0010. Hän havaitsi 13. helmikuuta 16 sotilaan vahvuisen suomalaisryhmän liikkuvan Klapness-järvellä. Joukkue ylitti suomalaisten hiihtojäljen, ja tehden muutamia isoja kierroksia, eksytti vihollisen. Rajavartijat asettivat kahdeksan jalkaväkimiinaa turvaten siten heille asetetun taistelutehtävän suorittamisen Luttojoen alueella. Taistelutehtävänä oli tuhota vihollisen joukkueen vahvuinen kenttävartio ja siepata neljä vankia. Joukkue palasi takaisin tukikohtaansa ilman tappioita. Tuolloin rykmentin johto antoi erityishuomion joukkueen johtajan M.V. Lutinan sekä joukkueen varajohtajan P.A. Korjakon taitaville teoille.

Tuosta partiosta palkittiin myös maamiehemme, poronhoitaja rykmentin porojoukkueesta, puna-armeijalainen D.T. Jelisejev. Hän asui Kantalahden alueella kutsuntoihin asti. Kiitos hänen ja muiden ajomiesten, tiedusteluryhmä liikkui helposti paksun lumipeitteen olosuhteissa. Elintarvikkeet ja ampumatarvikkeet toimitettiin oikea-aikaisesti toiminta-alueelle porokuljetuksissa. Niillä sotilaat myös palasivat takaisin tukikohtaansa vankeineen. Omia sotilaita ei menetetty eikä myöskään poroja menetetty.

2. maaliskuuta tiedustelujoukkue sai lyhyen levon jälkeen taistelutehtäväksi tuhota uudelleen jälleenrakennettu vihollisen kenttävartio ja kaapata sieltä vankeja. Tämän tehtävän täyttämisen yhteydessä - kuten arkistomateriaali todistaa - kunnostautui ja palkittiin joukko sotilaita.

Ylikersantti G.I. Maslov lähestyi tuliasemaa iskuryhmän mukana ja nappasi sisääntulon vierestä pyramidissa seisovat suomalaiset aseet. Tämän jälkeen hän osallistui vihollisen tuhoamiseen. Alikersantti I.I. Berezkin tunkeutui ensimmäisenä tuliasemaan ja ampui vastarintaa tekevät suomalaiset. A.D. Kellinsalmi, suomalainen kansalaisuudeltaan ja kommunistisen puolueen jäsen, joka oli kutsuttu Murmanskin alueen Kuolan piirin NKDV palvelukseen, järjesti hyökkäyksen aikana taitavasti neljän vangin kaappauksen ja kuljetuksen. Tuossa taistelussa kunnostautuivat myös radisti alikersantti N.I. Sivuhin, kiväärimies korpraali S.I. Vahonin, D.P. Kellinsalmi sekä puna-armeijalainen B.G. Nefedov.

Joukkue vetäytyi tuhottuaan kenttävartion, mutta 13. maaliskuuta suomalaisryhmä kuitenkin tavoitti sen. Taistelussa Nota-joen alueella koordinaatissa 5892 kaikki joukkueenjohtajat kaatuivat. Komennon otti 15. rajavartioaseman puna-armeijalainen P.I. Babajev. Hänelle jäi johdettavaksi viisi eloon jäänyttä sotilasta. Kuten asiakirjoista ilmenee, hän antoi tovereilleen käskyn: "Jos jäämme saarroksiin, vangeiksi ei antauduta. Taistellemme viimeiseen patruunaan!" Tämän jälkeen hän järjesti taitavasti ulospääsyn tulen alta, eikä antanut viholliselle mahdollisuutta kaapata vangeiksi haavoittuneita tovereitaan tai heidän aseitaan.

Tuolloin kunnostautuivat 15. rajavartioaseman tarkka-ampuja, puna-armeijalainen V.A. Kozyrev sekä konekiväärimies, 11. rajavartioaseman puna-armeijalainen S.P. Gromov. Viimeksi mainittu tiedotti väepelin käskyllä rajavartioasemaa tapahtumista sen kaistalla. Tuolloin Gromov, suuresta väsymyksestä huolimatta (ennen taistelua hän oli kulkenut jo yli 40 kilometrin matkan), kahlassi vartiolle ilman suksia 13 kilometrin matkan 1 tunnissa ja 40 minuutissa. Huomautan, että vaikka Gromov olikin sankari, hänet oli lähetetty tuholaisreissulle ilman riittävää hiihtokoulutusta. Nähtävästi joukkueessa oli muitakin, joita ei oltu riittävästi koulutettu hiihtämään.

Myös 11. rajavartioaseman tarkka-ampuja, puna-armeijalainen I.M. Shishonin toimi hyvin tuossa taistelussa Nota-joen alueella ylivoimaista vihollista vastaan. Hän jäi taistelukentälle yksin ja suojaasi tulellaan sinne jääneitä haavoittuneita tovereitaan ja heidän aseitaan, jotka sijaittivat vain 10-15 metrin päässä vihollisesta. Lopputuloksena kuusi sotilasta menettäen haavoittuneina tai kaatuneina valkosuomalaiset vetäytyivät.

10.4.1943 yöllä tiedusteluryhmä tunkeutui suomalaisten kenttävartiioon Hutvarran alueella Luttojoen oikealla rannalla. Ja jälleen, kuten lokakuussa 1942, kunnostautui pioneerijoukkueen pioneeri, puna-armeijalainen F.S. Hlopov. Hän raivasi vihollisen asettaman miinoituksen. Tämä mahdollisti yllättävän tunkeutumisen kenttävartiion alueelle. Hän kunnostautui myös 1.10.1943. Tuolloin rykmentin tiedusteluryhmä tunkeutui vihollisen selustaan Jaur-joen oikealla rannalla koordinaatissa 6896. Rajavartijapioneeri raivasi taitavasti miinoituksen lähestymisreiteiltä vihollisen vartiopaikalle tehden miinoitukseen läpikäynnin. Hlopov johti ilman tappioita ryhmän suomalaisten kenttävartiioon. Jää vain lisättäväksi, että F.S. Hlopov oli meidän maamiehiä, ja hän asui kutsuntoihin saakka Poljarnovissa.

Vuoden 1943 kaikkein merkittävimpana operaationa 82. rajavartiorykmentin johto piti operaatiota, joka suoritettiin 27.7. - 7.8. Tiedusteluryhmän vahvuus oli 40 sotilasta ja sitä komensi hyväksi partioissa osoittautunut luutnantti lutin. Tiedustelijoiden piti suorittaa vaikea 300 kilometrin marssi vaihtelevassa suo- ja metsämaastossa. Matkasta 150 kilometriä taitettiin Suomen maaperällä.

Ylitettyään 170 metriä leveän Luttojoen 3. elokuuta koordinaatissa 0272, tiedusteluryhmä tuli tielle, joka johti suomalaisen rajavartijapataljoonan tukikohtaan. Tielle järjestettiin väijytys. Pian tietä pitkin tuli kuorma-auto jonka kyydissä oli 18 suomalaista sotilasta. Neuvostorajavartijat hyökkäsivät heidän kimppuun. Lyhytkestoisien tulitaistelun aikana tapettiin upseeri, kersantti, neljä korpraalia ja yhdeksän sotilasta. Lisäksi yksi korpraali saatiin vangiksi. Ryhmä sai haltuunsa myös arvokkaita asiakirjoja ja sotasaalina saatiin suomalaisten hylkäämä konepistooli.

Paluumatkalla 5. rajavartioaseman kp-mies korpraali D.P. Kellinsalmi havaitsi oikea-aikaisesti suomalaisten väijytyksen ja tiedustelijat pystyivät kiertämään sen. Marssin aikana ryhmän johtaja luutnantti M.V. lutinilla revähti nilkan nivelsiteet mutta tästä huolimatta johti taistelua. Tuolloin saatiin haltuun arvokkaita asiakirjoja ja sotasaalista.

Myös 5. rajavartioaseman korpraalit A.S. Tsernyshov ja V.Ja. Usenko, viestikomppaniasta vanhempi radisti kersantti I.D. Pantsajev sekä 1. reservirajavartioaseman puna-armeijalainen, kp-mies N.V. Kolotushkin kunnostautuivat retken aikana. Ja vaikka todellisuudessa suomalaisten sodanjälkeisten asiakirjatietojen mukaan heidän tappionsa olivat hieman pienemmät (yhdeksän tapettua, ja kolme haavoittunutta), se ei vähennä neuvostorajavartijoiden sankaruutta.

Pian tämän jälkeen luutnantti lutin suoritti samantapaisen operaation. 21.8.-2.9. hänen tiedusteluryhmänsä suoritti 20 sotilaan vahvuudella partion vihollisen selustassa. Luutnantti järjesti jälleen väijytyksen, johon tällä kertaa joutui lähes 40 saksalaisen sotilaan osasto. Taistelun kuluessa vihollinen menetti 11 kaatuneina ja vielä muutamia haavoittuneina. Neuvostorajavartijat eivät kärsineet tappioita.

Tuossa partiossa kunnostautui karjalaiselta syntyperältään oleva 5. rajavartioaseman päällikkö, alikersantti I.T. Mitrofanov. Hän asui kutsuntoihin saakka Kuolan alueella. Samalta rajavartioasemalta hyvin suoriutuivat taistelussa myös puna-armeijalaiset A.D. Avdejev, F.I. Guselnikov ja V.P. Kazakejev sekä 14. rajavartioaseman lääkintämies kersantti A.A. Kuljakov, ja puna-armeijalainen V.D. Serkov sekä 1. reservirajavartioaseman kiväärimies, korpraali N.Ja. Mylnikov, joka oli kutsuttu palvelukseen Murmanskin alueen Kuolan piiristä.

Käyttäen hyväkseen suotuisia luonnon olosuhteita, maastoa ja jo lyhentynyttä päivää, rajavartijat eivät antaneet rauhaa viholliselle. 28. syyskuuta rykmentin tiedusteluryhmä järjesti väijytyksen vihollisen selustassa kaksi kilometriä itään Kork-jaurista koordinaatissa 0818. He hyökkäsivät vihollisen viiden hengen etsintä-tiedusteluryhmän kimppuun. Vangiksi saatiin yksi suomalainen sotilas ja muut tuhottiin. Taistelussa

kunnostautuivat rajavartijat: 1. reservirajavartioaseman kersantti P.S. Klinskij, alikersantit K.A. Maksimov, P.A. Puzikov, korpraalit V.T. Rybakov, Je.I. Vereskov, M.V. Karelin ja 5. rajavartioaseman taistelijat korpraali I.P. Schilnik, puna-armeijalaiset I.F. Nosov, A.I. Lazarev sekä V.M. Andrejev.

Kaiken kaikkiaan heinä-syyskuussa 1943 NKVD:n 82.rajavartiorykmentti suoritti neljä tiedustelu-tuhoamisoperaatiota vihollisen selustassa. Partioiden aikana selustassa tuhottiin noin 30 vihollissotilasta ja upseeria ja tämän lisäksi kolme vihollista otettiin vangiksi, mukaan lukien yksi upseeri. On huomioitava, että itse rajavartijoista vain yksi taistelija haavoittui. Karjalan Rintaman NKVD selustan suojajoukkojen päällikön kenraalimajuri I.P. Moloshnikovan mielipiteen mukaan operaatioiden menestyksen syynä oli rykmentin päällystön hyvin ja loppuun asti mietitty organisaatio, operaatioita johtavien upseereiden päättäväiset ja taitavat toimet sekä peloton miehistö, joka otti operaatioihin osaa.

Sodan viimeisen vuoden partio Napapiirin alueella

Muistelmia 82. rajavartiorykmentin toiminnasta Ristikentän suunnalla vuodelta 1944 on vähän. Ja sen perusteella rykmentillä oli tuona aikana suhteellisen pieniä tappioita. Tuolloin erityistä aktiivisuutta eivät osoittaneet suomalaiset saatikka venäläiset. Tammikuussa ja maaliskuussa kuoli tulikosketuksissa vihollisen kanssa kolme puna-armeijalaista ja kesä-heinäkuussa neljä sekä yksi kuoli haavoihinsa sairaalassa.

On tiedossa, että 16.1.1944 6. rajavartioaseman alueella ilmavalvonta-aseman konekiväärimiehet ampuivat alas kaksi saksalaista ME-109G hävittäjää. Hävittäjät suorittivat pakkolaskun Soj-järvelle (Сой-озеро), koordinaatissa 3022. Hävittäjät tulivat alas vierekkäin. Täytyy mainita, että selustan turvajoukkojen komento-osa kiinnitti huomiota alas ammuttujen natsilentäjien etsintään ja kiinniottoon. Lentäjien etsintään lähetettiin välittämättömästi partio, joka havaitsi lentokoneet ja tuhosi molemmat lentäjät. Tämä voi tuntua julmalta, mutta saksalaiset avasivat tulen ensimmäisenä konekivääreillä kohti rajavartijoita tappaen yhden taistelijan. Syntyneessä laukausten vaihdossa korpraali P.I. Ahremenko tuhosi saksalaiset lentäjät, jotka yrittivät päästä Suomen alueelle.

Vastaava tilanne, mutta ilman veren vuodatusta, tapahtui 24.7.1941. Tuolloin 82. rajavartio-osaston tiedusteluryhmä, joka oli lähetetty etsimään alas ammutun saksalaisen koneen miehistöä, sai vangiksi kaksi saksalaista lentäjää koordinaattien 7050 alueella.

Tunnettu nopea ja kiivas taistelu suomalaisjääkärien ja neuvostotiedustelijoiden välillä tapahtui 22.3.1944. Tuolloin 82. rajavartiorykmentin tiedusteluryhmä, joka oli lepäämässä nimettömän järven alueella koordinaatissa 1484, tuli havaituksi suomalaisten toimesta, jotka sitten hyökkäsivät tiedusteluryhmän kimppuun. Mutta tiedusteluryhmä ei pelkästään pystynyt irtaantumaan piirityksestä, vaan myös ajoi ilman tappioita vihollisosaston karkuun. Tuon tapahtuman aikana tapettiin ja haavoitettiin 13 jääkäriä. Tilanteessa kunnostautui erityisesti 1. rajavartioaseman kivääriryhmän johtaja kersantti A.M. Khristoljubov.

Yhdessä arkistoasiakirjassa mainitaan, että 82. rajavartiorykmentin tiedusteluryhmä oli vihollisen varuskunnassa huhtikuussa. Tästä ei ole kuitenkaan sen tarkemmin mainintoja. Mahdollisesti tähän partioon osallistui 3. pataljoonan viestijoukkueen radioaseman päällikkö puna-armeijalainen N.I. Jakovlev. 82. rajavartiorykmentille osoitetussa käskyssä 30.4.1944 hänet palkittiin mitalilla. Samalla mainitaan, että hän toimi osana tiedusteluryhmää vihollisen selustassa Luttojoen alueella koordinaatissa 1096. Välittämättä äärimmäisestä väsymyksestä sen jälkeen, kun partio oli kulkenut pitkän matkan vaihtelevassa suo-, tunturi-

ja metsämaastossa, hän avusti tiedusteluryhmän toimintaa vihollisen kenttävartion tuhoamisessa. Kenttävartion vahvuus oli joukkueen verran. Lisäksi saatiin neljä vankia. Päivämäärää ja kuvausta tuosta taistelusta käskyssä ei ole.

On olemassa tietoa, että yksi 82. rajavartiorykmentin tiedustelujoukkueen partio meni vihollisen selustaan 25.6.-6.7.1942. Tuolloin suoritettiin erityisen rasittava marssi vaihtelevassa suo-, tunturi- ja metsämaastossa useita kertoja vesistöesteitä ylittäen. 2.7. tiedustelijat tavoittivat määrätyn pisteen maantiellä Luttojoen maastossa koordinaatissa 0476, ja järjesti siihen väijytyksen. Partio hyökkäsi tietä pitkin ajaneiden kahden kuorma-auton kimppuun. Näissä kuorma-autoissa oli 15 suomalaista sotilasta. Yksi korpraali saatiin vangiksi ja loput suomalaiset tuhottiin. Rajavartijat saivat arvokkaita asiakirjoja ja vihollisen aseiden.

Kuitenkin tämän tuhotun kolonnan avuksi tuli kolmen kuorma-auton kolonna vihollissotilaineen. He aloittivat rajavartijoiden takaa-ajon. Rajavartijoiden piti taistellen ylittää joki, joka oli ylityspaikassa 150 metriä leveä. Jokea ylitettäessä sotasaaliiksi saatu ase upotettiin jokeen. Taistelun aikana pioneeri G.S. Moltsanov raivasi miinat uralta taistelukentällä joen rannalta sekä vetäytymisreitiltä vihollistulen alla. Tuossa taistelussa kunnostautuivat 1. reservirajavartioaseman ja 5. rajavartioaseman taistelijat kersantti I.D. Kuznetsov, alikersantit I.V. Burlakov, M.I. Spirkov, korpraalit M.Ja. Morozov, A.K. Kostylev, A.N. Veselov, S.I. Scherbakov, N.A. Aldakimov ja P.E. Remizov sekä viestikomppanian radisti, kersantti V.S. Sumenkov.

Lutnantti lutinin viimeinen partio

Lutnantti M.V. lutinan tiedustelupartion elokuisesta partioreissusta on vähän tietoa. Lutin oli tuolloin rykmentin 5. rajavartioaseman johtaja. Kuten tavallista, partion mukana oli radisti. Hän ehti välittää rykmentinjohtolle tilannetietoa taistelukosketuksesta sekä legendaarisen rajavartioupseerin kaatumisesta.

Radistin antamisen tietojen perusteella M.V. lutinalle myönnettiin kunniakirja. Kunniakirjassa on mainittuna: lutina suoritti annettua vanginsieppaustehtävää 7.8.1944 väijyttämällä paikassa, joka oli kilometri etelään Kuajvashjärvestä (Куайваш-ярв) koordinaatissa 4690. Väijytykseen päästettiin lähestymään lukumäärältään 2,5 kertaa suurempi suomalaisten tiedusteluosasto. Syntyi taistelu, jossa suomalaiset menettivät 25 sotilasta kaatuneina ja haavoittuneina. Kun vihollisryhmän avuksi saapui vahvistuksia, toveri lutin johti henkilökohtaisesti vanginsieppausryhmää. Voimakkaan vihollistulen alla ryhmä tunkeutui eteenpäin ja taistellen yritti siepata vangin. Lutin kaatui sankarillisesti vihollisen luodista. Esimerkillisistä taistelutehtävien suorittamisista syvällä vihollisen selustassa, vihollisen elävälle voimalle sekä tekniikalle aiheutetuista tappioista, vankien sieppaamisista sekä henkilökohtaisesti osoitetusta urheuden esimerkistä taistelussa saksalais-suomalaisia tunkeutujia vastaan, toveri lutin ansaitsee kuoleman jälkeen Leninin kunniamerkin.

Rajavartiorykmentin komentajan everstiluutnantti S.F. Nikolaevan 29.8. tekemää hakemusta tuki Karjalan Rintaman NKVD:n selustansuojousjoukkojen komentaja kenraalimajuri I.P. Molshnikov. Mutta tuolla haetulla kunniamerkillä kuollutta upseeria ei palkittu. Rintaman puoluejohto oli sitä mieltä, että lutinin kuoleman jälkeen oli riittävää palkita hänet isänmaallisen sodan 1. asteen kunniamerkillä.

Suomalaiset kuvaavat hieman eri tavalla rajavartijasankarin kuoleman. M.V. lutinan tiedusteluryhmä tuli havaituksi ja tuhotuksi 8.8.1944 muutaman kilometrin päässä Pennasen pataljoonan vanhasta tukikohdasta Suonikylässä. Yksi tiedustelija tapettiin ja viisi haavoittui. Tämän jälkeen rajavartijat alkoivat vetäytyä, mutta

tulivat piiritettyksi ja he pystyivät taistelemaan yhden vuorokauden. Heidän avuksi kutsutut neuvostolentokoneet eivät käytännössä voineet auttaa heitä.

9. elokuuta taistelu sitten vietiin päätökseen. Kaksi rajavartijaa joutui vangiksi, toinen heistä kuoli pian. Muut, mukaan lukien M.V. Lutin, kaatuivat. Sotasaaliina suomalaisille jäi rajavartijoiden aseet ja 200 erilaista asiakirjaa mukaan lukien henkilökohtaisia kirjeitä ja radiopöytäkirjoja. Eloanjääneiden tai haavoittuneiden nimet tai kohtalo eivät ole tiedossa.

Suomalaisten tietojen mukaan 82. rajavartiorykmentti menetti tuolloin kuusi (6) sotilasta, mutta rykmentin omassa taisteluselostuksessa elokuussa 1944 menetetyksi on kirjattu neljä sotilasta. Pienensikö rykmentin komentaja menetyksiä vai suurensivatko suomalaiset niitä, ei voida enää selvittää. M.V. Lutinin ryhmän mukana kaatui myös alikersantti M.I. Spirkov. Tuo 22-vuotias 5. rajavartioaseman konepistooliryhmän johtaja kunnostautui vuoden 1944 heinäkuussa partiossa.

Sodan jälkeisissä kuvauksissa M.V. Lutinin viimeisessä partiossa hänen mainitaan luutnanttina sekä yliluutnanttina. Mutta kuoleman jälkeisessä kunniakirjassa hänen mainitaan sankarina, joka kaatui luutnanttina. Samaisessa asiakirjassa mainitaan myös, että hän suoritti tiedusteluryhmänsä kanssa 1941-1944 yli 20 taisteluoperaatiota syvällä vihollisen selustassa. Tiedusteluryhmä tuhosi kolmessatoista taistelukosketuksessa yli sata saksalais-suomalaista sotilasta ja upseeria sekä otti vangiksi yksitoista sotilasta. Lutinin ryhmä tuhosi ja otti haltuun paljon taistelumateriaalia sekä arvokkaita asiakirjoja. Omalle sodanjohdolle tiedusteluryhmä toimitti arvokkaita tietoja vihollisesta. Koko tuona aikana tiedusteluryhmä ei kärsinyt omia tappioita.

Kuitenkin Lutinin alaisena palvellut alikersantti Aksel Kellinsalmi todistaa, että lutinitsit suorittivat yli 50 pitkää tiedustelupartiota ja ottivat kymmeniä vankeja, joista 14 vangitsi tämä erinomainen taistelija, joka oli meidän maamiehiämme.

Suomalaisissa lähteissä on muistelmia siitä, että vuoden 1944 elokuun puolivälissä, siis Lutinin ryhmän tuhoutumisen jälkeen, suomalaisjääkärit havaitsivat kahden vahvan neuvostorajavartijaryhmän palaamisen Ristikentän suuntaan. Toisen ryhmän kanssa oli tulikosketus, jossa yksi suomalainen haavoittui. Missä tarkoituksessa nuo ryhmät olivat tunkeutuneet Suomen puolelle ja kuinka kauan ne olivat olleet siellä, suomalaisjääkärit eivät pystyneet selvittämään. Emme tiedä sitä, emmekä monia muitakaan 82. rajavartiorykmentin sankarillisia taistelutoimia Ristikentän suunnalla.

Kuitenkin on tiedossa, että Karjalan Rintaman esikunnan tiedusteluosasto käytti aktiivisesti rajavartijoita toimiakseen määrätietoisesti Suomen suunnalla. Pelkästään vuonna 1944 vihollisen selustaan lähetettiin 26 tiedusteluryhmää sekä yli 10 tietyn alueen/kulkureitin tiedusteluryhmää. Kun saksalaisjoukkojen vetäytyminen Suomesta alkoi, rintaman tiedustelu sai koko ajan tietoa vetäytyvistä saksalaisjoukkojen vahvuuksista, kalustosta sekä mitä vetäytymisreittejä saksalaisjoukot käyttivät. Ei ole epäilystäkään siitä, etteikö 82. rajavartiorykmentin tiedusteluryhmiä olisi käytetty hyväksi näissä tiedustelutehtävissä.

Kuljettajien, radistien ja lääkintämiesten taisteluarki

82. rajavartio-osaston (rykmentin) vahvuus oli sodan aikana hieman yli tuhat henkilöä. Sen pataljoonat, komppaniat, joukkueet, kenttävartiot ja varakenttävartiot ja muut osastot oli hajautettu suurelle pinta-alalle.

Usein ne sijaitsivat paljailla kentillä tai syrjä metsissä, saarilla tai keskellä soita. Niiden miehistö piti ruokkia, heille piti toimittaa a-tarvikkeita, aseistusta, varusteita, "rintaman 100 grammaisia" (vodka-annos), polttoainetta ja paljon muuta välttämätöntä normaaliin elämään taisteleville sotilaille kuuluvaa. Samalla tavalla piti huoltaa rykmentin vieressä olevat partisaaniosastot Sovetskii Murman ja Bolshevik Zapolarja.

Näiden materiaalien kuljetustehtävän suoritti rykmentin kuljetuskomppania, jolla oli tätä varten autoja, hevosia, poroja, moottoriveneitä ja soutuveneitä. Näitä kuljetusvälineitä sekä niiden henkilökuntaa ja kuormia saksalaiset ja suomalaiset lentokoneet metsästäivät. Vihamieliset tuholaiset hyökkäsivät niiden kimppuun väjytyksistä. Kuljettajat olivat koko ajan hengenvaarassa. Muiden sotilaiden taistelutehtävien onnistuminen oli riippuvainen siitä, pystyivätkö nämä kuljettajat suorittamaan oman tehtävänsä. Onnistuminen oli riippuvainen kuljettajien ammattitaidoista ja taistelutaidoista. Kaikkein urhoollisimmat ja rohkeimmat heistä palkittiin taistelumitaleilla. Arkistoon on säilötty tietoja huollon sankarillisista arkipäivistä.

Kuljetuskomppanian uittokaluston ryhmän ruorimies puna-armeijalainen A.P. Lipajev oli meidän maamiehiämme. Hänet oli kutsuttu palvelukseen Murmanskin Sotakomissariaatin toimesta. Vuosina 1941-1942 hän suoritti useita taistelutehtäviä toimittaen elintarvikkeita ja a-tarvikkeita moottoriveneellä pitkien matkojen päähän vesistöreittejä pitkin. Usein vihollisen ilmavoimat havaitsivat hänet, mutta taitavasti venettä ohjaten hän pääsi karkuun lentokoneilta. Hän ei kertaankaan menettänyt materiaalia tai arvokkaita kuljetuksia, vaan kyyditsi kuormat oikea aikaisesti toimiville joukoille.

Kersantti N.N. Kondeev toimi moottoriveneryhmän johtajana. Hän järjesti taitavasti ympärivuorokautisen moottoriveneiden liikenteen. Veneiden periin oli kytketty lautat ja niitä vietiin pitkin jokia ja jokien koskiosuuksia. Yhtään kertaa ei sattunut kuormien uppoamisia. Talviaikaan materiaalien kuljetus turvattiin autoilla jokia pitkin.

Toinen murmanskilainen oli kuljetuskomppanian poronhoitaja puna-armeijalainen, Lovotzerolainen nenetsi S.A. Hatanzei. Vuosien 1942 – 1943 aikana hän kuljetti vaikeissa talviolosuhteissa paksun lumipeitteen aikana pororaidoilla oikea aikaisesti perille välttämättömät kuormat toimivalle tiedusteluryhmälle. Joka kerta säilyivät porot, a-tarvikkeet ja elintarvikkeet. Näillä toimenpiteillä hän mahdollisti rykmentin tiedustelijoiden menestyksekkäät taistelutehtävät syvällä vihollisen selustassa.

Huoltojoukkueen johtajan apulainen, vääpeli I.A. Kulikov suoritti koko sodan ajan elintarvikkeiden, a-tarvikkeiden ja muun materiaalin kuljetustehtäviä kaukaisille osastoille pororaidoilla. Hän valmisteli henkilökohtaisesti pororaidot tiedusteluryhmille ja turvasi 1500-päisen protokan huollon. Kulikov ei päästänyt poroja sairastumaan eikä porojen joukkokuolemia tapahtunut. Hän myös turvasi ahkioiden ja muun kuljetuskaluston valmistuksen paikallisista materiaalista.

8. heinäkuuta 1943 Luttojoen suun alueella koordinaatissa 1222 vihollisen tuholaisryhmä, joka oli tunkeutunut 82. rajavartiorykmentin selustaan, ampui 100 metrin etäisyydeltä suurta venettä, joka kuljetti a-tarvikkeita rajavartioryhmälle. Veneessä olleet soutajat sekä sotilaat haavoittuivat. Maanmiehemme, osaava rykmentin kuljetuskomppanian porojoukkueen ruorimies, puna-armeijalainen D.T. Jelisejev pelasti heidät. Ennen kutsuntoja hän asui Kantalahden alueella. Jelisejev säilytti rohkeuden vihollisen tulen alla ja vei veneen pois vihollisen tulen alta säästäten samalla haavoittuneiden tovereidensa hengen ja sotatalousmateriaalin.

Vähintään yhtä rohkeasti toimi sodan aikana kuljetuskomppanian uittokaluston ruorimies korpraali V.I. Lobov. Talvisin hän istui auton ratin takana, missä hän työskenteli yhtä menestyksekkäästi. Kuten hänen

kunniakirjassaan on osoitettu "raskaissa talviolosuhteissa paksun lumipeitteen ja kinosten aikana Lobov turvasi autolla keskeyttömän lastien kuljetuksen toimiville osastoille".

Tämän artikkelin yläpuolella on kuvattu erilaisissa taistelukohtauksissa myös muita sankarillisesti taistelleita 82. rajavartiorykmentin kuljetusmiehiä.

Vähintään yhtä uhrautuvasti taistelivat rykmentin radistit ja viestimiehet. Taisteluissa he olivat aina kaikkein kuumimmissa ja vaarallisimmissa paikoissa. Näin oli myös puolustustaisteluissa sekä partioissa vihollisen selustassa. Näistä muisteltiin 82. rajavartiorykmentin taistelukuvauksissa ja operatiivisessa toiminnassa.

Viestikomppanian vanhempi radisti alikersantti I.N. Zaharov palveli rykmentin komentopaikalla. Hän ei jättänyt paikkaansa pommitusten eikä tulitusten aikana. Hän vammautui ilmahyökkäysten aikana, mutta jäi radion ääreen eikä hylännyt sitä toimien ilman vaihtoa jopa viisi vuorokautta.

Usein rykmentin tiedusteluryhmien mukana oli 1. pataljoonan viestijoukkueen radisti korpraali L.D. Sogrin. Hän osallistui moniin taisteluoperaatioihin, joita suoritettiin syvällä vihollisen selustassa. Joka kerta hän osoitti korkeaa moraalista sekä fyysistä luonnetta. Hän vastasi keskeyttämättä radioyhteyden toimivista ryhmistä rykmentin komentopaikkaan vaikeissa taistelutilanteen olosuhteissa, ja säilytti vihollisen alueella radiokaluston.

3. pataljoonan viestijoukkueen radioaseman päällikkö puna-armeijalainen N.I. Jakovlev otti myös osaa useita kertoja tiedustelupartioihin. Yhdessä asiakirjassa mainitaan, että hän toimi rykmentin tiedusteluryhmässä vihollisen selustassa Luttojoen alueella koordinaatissa 1096. Pitkän siirtymisen jälkeen vaihtelevassa metsä- ja kalliomaastossa vihollisen taisteluryhmityksessä, hän piti äärimmäisestä väsymyksestä huolimatta jatkuvan radioyhteyden toimivasta ryhmästä rykmentin komentopaikkaan oikea aikaisesti, sekä lähetti ja otti vastaan oikein kaikki tiedonannot. Näillä toimilla hän mahdollisti vihollisen joukkueen vahvuisen kenttävartion tuhoamisen tiedusteluryhmämme toimesta. Samalla saimme neljä vankia. Jakovlev otti osaa myös muihin taisteluoperaatioihin ja osoitti taistelussa rohkeuden ja sankarillisuuden esimerkkiä.

Rykmentin viestimiehet kersantti M.M. Jershov ja korpraali V.I. Marajev suorittivat yli 10 partiota vihollisen selustaan tiedusteluryhmän radisteina. Alikersantti A.M. Lutsnikov suoritti 15 partiota. He turvasivat täsmällisesti radioyhteyden komentopaikalle pienitehoisella 6-PK radiolla etäisyyden ollessa jopa 100 kilometriä.

82. rajavartiorykmentin lääkintämiehet olivat aina tapahtumien ytimessä ja olivat valmiita välittömästi auttamaan taistelutovereitaan. Lääkintämies ylikersantti V.I. Lakejev esimerkiksi suoritti 34 partiota rykmentin tiedusteluryhmän mukana vihollisen selustaan. Hänen elämäkerrassaan on tapahtuma, jossa hän partiossa ollessaan antoi lääkintäapua kolmeen kohtaan haavoittuneelle suomalaisotilaalle, joka oli napattu vangiksi Lounajoen alueella koordinaatissa 1884. Tuolloin suomalainen saatiin onnellisesti toimitettua rykmentin tukikohtaan. Vanki antoi arvokkaita tietoja.

Kaikuja ankarista taisteluista napapiirin yläpuolella

19.9.1944 Neuvostoliiton ja Suomen hallitusten välille allekirjoitettiin sopimus välirauhasta, ja pian valtakunnan raja Napapiirin alueella oli palautettu. Tästä johtuen 82. ja muiden rajavartiorykmenttien

toiminta muuttui ja 21.9. ne muutettiin rajavartio-osastoiksi tai hajotettiin. NKVD:n selustan suojausjoukkojen hallinto Karjalan rintamalla muuttui Karjalan-Suomi piirin Rajavartiojoukkojen hallinnoksi ja sijaintipaikaksi tuli Petrozavodsk. Murmanskiin muodostettiin sen operatiivinen osasto ja 82. rajavartiorykmentistä tuli 82. rajavartio-osasto.

Valtakunnallisen puolustuskomitean päätöksen mukaisesti valtakunnan raja Neuvostoliiton ja Suomen välillä järjestettiin (palautettiin) koko sen pituudeltaan. NKVD:n rajavartiojoukot olivat siirtyneet omiin sijoituspaikkoihinsa 7.10.1944 mennessä. Tuona samana päivänä myös 82. rajavartio-osasto ryhtyi valtakunnan rajojen vartiointiin omalla kaistallaan. Tässä yhteydessä se alistettiin operatiivisesti 14. armeijalle.

Aiemmin syyskuussa 1944, sodan päättymiseen liittyen, suomalaiset jääkärit vetäytyivät vuoden 1940 rajalle Ristikentän suunnalla. Tässä yhteydessä, huolimatta valtiotason lupauksista karkottaa saksalaiset omalta alueeltaan voimatoimin, suomalaiset antoivat sopimuksen mukaan "aseveljilleen" 136. Vuoristojääkärirykmentille kenttävartioasemat mukaan lukien rakennukset, puolustusasemat ja varusteet. Suomalaisten mukaan juuri Ristikentän suunnalla Suomen ja Saksan armeijoiden sotilaille muodostui sodan aikana kiinteät suhteet, jotka usein muodostuivat kahden maan upseerien väliseksi ystävyydeksi.

Näiden kiinteiden suhteiden "hedelmänä" oli neuvostosotilaiden kuoleminen miinoihin näillä alueilla. Ja mikä oli vielä erittäin loukkaavaa, niin nämä kuolemat tapahtuivat sodan päättymisen jälkeen. Esimerkiksi joukkueenjohtaja luutnantti S.A. Kolesnik kuoli 16.6.1944 evakuointisairaalassa 2539 Murmanskissa kaksi päivää aikaisemmin tapahtuneen miinaräjähdyksen aiheuttamiin vammoihin. 3.5.1945 puna-armeijalaiset M.P. Denisenko ja P.V. Kuzjakin kuolivat vihollisen maamiinaan. He olivat 82. rajavartiorykmentin julttien ja raskaiden taisteluiden viimeiset uhrin Napapiirin pohjoispuolella.

Suomi hävisi sodan Ristikentän suunnalla. Suomen tuleva Presidentti Urho Kekkonen esiintyi radioitse Jo 25.9.1944, ilmoittaen: "Meidän pitää suoraskäisenä kestää tappio. Hävisimme sodan Neuvostoliittoa vastaan. Urhea taistelumme päättyi raskaisiin tappioihin. Meidän täytyy itsemme ja muiden edessä tunnustaa, että rohkea ja suoraskäinen vihollinen voitti meidät. Tämän tosiasian rehellinen tunnustaminen on edellytys ja koetinkivi meidän kansalliselle olemassa ololle. Haaveiden hautominen kostosta, olivat ne sitten näkyviä tai piilotettuja suunnitelmia palauttaa menetetty, siis ajatukset revanssista, merkitsevät kohtaloa meidän kansalle.

Ristikentän suunnan taisteluihin osanottaneiden kohtaloita

Karjalan Rintaman joukkojen taisteluissa ei ollut sellaista jännittyneisyyttä kuten monilla muilla kaistoilla Neuvostoliiton ja Saksan ja sen liittolaisten yhteenotoissa. Ristikentän operaatio-suunta oli toissijainen, rintaman kaivautuessa maahan ja sen ollessa kolme vuotta liikkumaton rintama "väijytyksessä istuen". Tästä syystä esikunnissa muodostui sellainen tuntuma, ettei 82. rajavartiorykmentin johdolla eikä sotilailla ollut kokemusta todellisista taisteluista.

Tämän seurauksena silloinen komentaja everstiluutnantti S.F. Nikolajev sai vuoden 1941 taisteluista Punaisen Tähtien kunniamerkin lisäksi vain yhden palkinnon, Punalipun kunniamerkin ollessaan tuolloin jo 101-rajavartio-osaston komentajana. Tämäkin tapahtui vasta taistelutoimien päättymisen jälkeen. Monet

upseerit eivät saaneet mitaleja eivätkä kunniamerkkejä palvellessaan 82- rajavartiorykmentissä sodan vuosina.

Ehkäpä he eivät olleet rohkeita eivätkä urhoollisia. Ei, syy ei ole se. Heti kun heidät oli siirretty joistakin syistä toisiin joukko-osastoihin, monet heistä alkoivat nopeasti saada palkitsemisia toimistaan taistelukentillä, kuten esimerkiksi 82. rajavartiorykmentin 2. ja 3. pataljoonan komentajat N.V. Shtinov ja P.A. Horonits.

S.F. Nikolajev, joka "ei kunnostautunut" sodassa, ei tehnyt suurta sotilasuraa. Monien napapiirin pohjoispuolen palvelusvuosien jälkeen hänet vain siirrettiin etelään. 15.10.1946 hän sai määräyksen siirtyä 1. rajavartio-osaston päälliköksi Karjalaan. Siellä hän palveli, kunnes jäi eläkkeelle tammikuussa 1949.

Toisenlainen kohtalon sai hänen päävihollisensa Antti Pennanen, joka komensi vastaavaa erillistä rajajääkäripataljoonaan samaisella hiljaisella Ristikentän suunnalla. Kummatkaan - vastaten heidän oman johtonsa mukaisia määräyksiä – eivät käyneet kuin harvoin aktiivisiin taistelutoimiin toisiaan vastaan. Mutta kuitenkin molemmat suorittivat säännöllisiä tuholais- tiedustelupartioita. Näistä Pennanen sai yli 20 taistelupalkitsemista ja suoritti sotilasuran Suomen Rajavartiolaitoksen päällikkönä kenraaliluutnantin korkeassa arvossa.

Näistä "hiljaisista" ja sen takia huomaamattomista sodan sankareista on tietoa vähän. Tällainen väittämä on oikeudenmukainen myös suhteessa S.F. Nikolajeviin. Eräät tapahtumat sotatoimien päättymisen jälkeen kuitenkin osoittavat erikseen hänen humanisen laadun.

27.8.1944 Stalin allekirjoitti pääesikunnan toimintaohjeen nro: 220186. Ohjeessa hän nimesi ne syyt, joiden takia ei Venäjä ei onnistunut tuhoamaan ja miehittämään Suomea: Karjalan rintaman viimeinen operaatio päättyi epäonnistumiseen merkittävässä määrin sen takia, että... joukko-osastojen johdossa oli suomalaista alkuperää olevia upseereita, jotka eivät iskeneet tosissaan joukkojamme vastaan taisteleviin suomalaisiin sukulaisiinsa.

Tämän jälkeen alkoi kuudes suomalaista alkuperää olevien johtajien ja sotilaiden häätö Puna-armeijasta. Kaikki upseerit, aliupseerit ja puna-armeijalaiset, jotka olivat suomalaisia, kutsuttiin syyskuussa 1944 joukko-osastoista ja heistä muodostettiin "työkolonna" joka vartioituna lähetettiin Kemerovin alueen kaivoksille. Palveluksessa ansioituneilta rintaman sankareilta otettiin aseet, palkinnot ja sotilaspasit pois ja yhdessä hetkessä heistä tehtiin oikeudettomia erityissiirrettäviä pakkotyövankeja. Tästä ei tehty poikkeusta rajavartiojoukkojen suhteen. Tässä artikkelissa on mainittu kolme suomalaista erinomaisesti taistellutta Kellinsalmen perheestä. He taistelivat 82. rajavartiorykmentin riveissä kunnostautuneiden sotilaiden joukossa. Heille oli myönnetty kunniamerkkejä ja mitaleita uroteoista.

Aksel Kellinsalmi, joka osallistui moniin partioihin rykmentin tiedusteluryhmissä ei sietänyt tätä epäoikeudenmukaisuutta. Hän haavoittui kahdesti miinoista ja yhdessä taistelussa pelasti oman komentajansa luunnatti M.V. Iutinin hengen. Vuonna 1946 hän karkasi pakkotyöleiriltä kyeten pääsemään Murmanskiin saakka. Kellinsalmi etsi käsiinsä 82. rajavartio-osaston päällikön S.F. Nikolajevin ja kertoi hänelle kaiken mitään salaamatta. Everstiluutnanttina hän olisi ollut velvollinen ottamaan karkurin kiinni ja luovuttamaan hänet oikeuden eteen ennalta arvattavin seuraamuksin. Mutta Nikolajev toimi toisin.

Riskeeraten vapautensa ja oman hyvinvointinsa entisen sotilaansa hyväksi, joka oli joutunut syyttä suureen hätään, hän sopi yhden kalastuskolhoosin johdon kanssa, että Kellinsalmi otettaisiin sinne töihin ilman papereita ja hänelle tehtäisiin uudet paperit. Se oli rohkea teko, johon noina vuosina ei olisi pystynyt

läheskään kaikki, kaikkein vähiten NKVD:n ammattiupseeri, jona hän toimi rajavartio-osaston komentajana. Hänen luonnettaan pidettiin "rautaisena". Häntä nimitettiin rykmentissä Nikolajevana, joka ilmaisi todellista huomiota alaistensa tarpeisiin.

Rykmentinkomentajana huolta sotilaistaan vahvistaa myös se, että sodan aikana hänelle ei jaettu kunniamerkkejä eikä mitaleilta. Hänen kunniaukseen täytyy mainita, että hän ei kitsastellut kunniamerkeillä ja mitaleilla oman toimivaltansa puitteissa, vaan huomioi jokaisen menestyksekkään taistelutoiminnan jälkeen, ja niitä oli paljon. Hän ei palkinnut umpimähkään, vaan konkreettisista uroteoista ja ansioista. Sillä ei ollut merkitystä oliko sotilas venäläinen vaiko tsuvassi, karjalainen vaiko tataari. Jotta sai palkkion, täytyi vain todellakin kunnostautua taistelussa.

Turvasi rajojen rikkomattomuuden

Nykyiset rajavartiojoukkojen historiaa tutkineet ovat sitä mieltä, että sodan vuosina Neuvostoliiton asevoimien pohjoisella sivustalla, eli Karjalan Rintamalla, ei ollut tarkoituksen mukaista toimia pelkästään taistelevien joukkojen selustan suojelussa vaan suorittaa samalla myös laajaa partisaanitoimintaa vihollisen selustassa.

Heidän mielestään tämä mahdollisti neuvostosodanjohdolle välttämättömiä tiedustelutietoja sekä pakotti vihollisen asettamaan merkittäviä voimia suojellakseen omia yhteyksiään ja näin pienentää vihollisen mahdollisuuksia suorittaa tuholais-tiedustelutoimintaa omassa selustassamme.

Mahdollisesti asia on näin, vaikka kokemukset napapiirin pohjoispuolella sodan ensimmäisiltä vuosilta eivät puhukaan tämän väittämän puolesta. Neuvostoliiton korkein sotilaspoliittinen johto teki päätöksen sijoittaa rajavartiojoukot toimimaan armeijan selustan suojauksessa, ja rykmentin komentaja S.F. Nikolajev vain toteutti tehtävän esimerkillisesti oman rykmenttinsä vastuualueella.

Vaikka suomalaiset tutkijat esittävät, että Suomen kaukopartiot vaikuttivat samalla tavalla ja siten alensivat neuvostopuolen taistelutoimintaa saaden sen sitomaan merkittäviä joukkoja oman selustansa suojaamiseksi, tätä ei tapahtunut 82. rajavartiorykmentin alueella. Rykmentin tiedusteluosastot toimivat menestyksekkäästi vihollisen alueella koko sodan ajan pakottaen Pennasen ottamaan jääkäreitä muista suunnista ja keskittämään heidät Ristikentän suuntaan.

Suomalaiset eivät pystyneet suorittamaan 82. rajavartiorykmentin alueella yhtään merkittävää tuholaisyötä.

Kuitenkin kaikkein suurin ansio 82. rajavartiorykmentin sotilaille tuli 5.8.1941 kun Neuvostoliiton tietotoimiston koko maan kattavassa katsauksessa mainittiin, että Neuvostoliiton napapiirin pohjoispuolella rajavartijoiden suorittamat iskut heittivät fasistimaahantunkeutajat takaisin valtakunnan rajan toiselle puolelle.

Tuolloin - ja kuten myöhemminkin koko sodan ajan - puna-armeijalaiset sekä 82.rajavartiorykmetin komentajat turvasivat aseet käsissä valtakunnan rajan koskemattomuuden Ristikentän suunnalla. Ja tämä heiltä onnistui täysin.